

T.C.

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ FUTBOL
TAKIMLARINDA AMATÖR OLARAK FUTBOL
OYNAYAN SPORCULARIN SPORTMENLİK
YÖNELİMLERİ VE EMPATİK EĞİLİM
DÜZEYLERİ**

**ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
HAREKET VE ANTRENMAN BİLİMLERİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Hazırlayan

Tuncay ELİK

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ali Niyazi İNAL

İSTANBUL-2017

TEZ TANITIM FORMU

ADI SOYADI : Tuncay ELİK

TEZİN DİLİ : Türkçe

TEZİN ADI : Güneydoğu Anadolu Bölgesi Futbol Takımlarında Amatör Olarak Futbol Oynayan Sporcuların Sportmenlik Yönelimleri Ve Empatik Eğilim Düzeyleri

ENSTİTÜ : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü

ANABİLİM DALI : Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı

TEZİN TÜRÜ :
Yüksek Lisans

TEZİN TARİHİ : .../.../2017

SAYFA SAYISI : 101

TEZ DANIŞMANI :
Yrd. Doç. Dr. Ali Niyazi İNAL

DİZİN TERİMLERİ :
Spor, sportmenlik, futbol, empati, empatik eğilim

TÜRKÇE ÖZET : Güneydoğu Anadolu Bölgesi futbol takımlarından amatör olarak futbol oynayan sporcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri ortaya konulmak istenen bir çalışmadır.

DAĞITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezi

Tuncay ELİK

T.C.

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ FUTBOL
TAKIMLARINDA AMATÖR OLARAK FUTBOL
OYNAYAN SPORCULARIN SPORTMENLİK
YÖNELİMLERİ VE EMPATİK EĞİLİM
DÜZEYLERİ**

**ANTRENÖRLÜK EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
HAREKET VE ANTRENMAN BİLİMLERİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

Hazırlayan

Tuncay ELİK

Tez Danışmanı

Yrd. Doç. Dr. Ali Niyazi İNAL

İSTANBUL-2017

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Tuncay ELİK

.... /...../ 2017

T.C.

**İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

Tuncay ELİK'in "Güneydoğu Anadolu Bölgesi Futbol Takımlarında Amatör Olarak Futbol Oynayan Sporcuların Sportmenlik Yönelimleri Ve Empatik Eğilim Düzeyleri" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Yrd. Doç. Dr. Ali Niyazi İNAL

Üye

Üye

ONAY

Yukardaki imzaların, adı geçen öğretim

üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.../.../2017

Prof. Dr. Hasan YETİM

Sağlık Bilimler Enstitü Müdürü

ÖZET

Sporda centilmenliğin en çok gerektiği yer yarışma ya da karşılaşma sporlarıdır. Bunlarda da amatörlükten profesyonelliğe gidildikçe sportif erdem gereksinimi artar. Zira profesyonellikte beklenti başarı yönündedir. Spor, kişilerin kurallara uygun olarak rakibine saygı duyacağı ve değer vereceği bir faaliyettir. Dolayısıyla bireylerin, rakiplerine karşı sportmence davranmaları etik kurallar kapsamına girer. Empati becerisi de spordaki etik davranışları yönlendiren etkenlerden biridir. Bir sporcu, empati becerisini arttırabildiği takdirde sportmenlik yönelimi de etkilenecektir. Bu nedenle empati, futbol oynayan sporcularda geliştirilmesi gereken bir özelliktir.

Bu araştırmada, güneydoğu anadolu bölgesi futbol takımlarında amatör olarak futbol oynayan sporcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri araştırılmıştır.

Anahtar kelimeler: Spor, sportmenlik, futbol, empati, empatik eğilim

SUMMARY

Sports is also the competition that most gentlemen need to encounter. As you go to a professional that they also increase the need for virtue sporty amateurs. Professionalism in expectation because in the direction of success. Sport is an activity in which people respect and value rivalry in accordance with the rules. Therefore, individuals, unsportsmanlike conduct falls under the ethical rules to act against competitors. The skill of empathy is also one of the driving factors of ethical behavior in the sport. An athlete can increase empathy skills in the case where the orientation of sportsmanship will be affected as well. For this reason empathy is a feature that needs to be developed for soccer-playing athletes. In this research, the sportsmanship orientations and empathic tendencies of the amateur soccer players in the southeastern region football teams were investigated.

Key Words: Sports, sportsmanship, football, empathy, Empathic tendency

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER... ..	III
KISALTMALAR LİSTESİ... ..	VI
TABLolar LİSTESİ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VIII
EKLER LİSTESİ	IX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Spor ve Futbol Sporü	3
1.1. Spor Kavramı ve Tanımı.....	4
1.2. Amatör ve Profesyonel Spor... ..	9
1.2.1. Amatör ve Profesyonel Ayrımı	9
1.2.2. Sporda Profesyonellik Anlayışı.....	11
1.2.3. Sporda Beklentiler.....	12
1.2.3.1. Fiziksel Beklenti.....	12
1.2.3.2. Sosyalleşme Beklentisi.....	12
1.2.3.3. Psikolojik Beklentiler... ..	13
1.2.3.4. Zihinsel Beklentiler... ..	13
1.2.3.5. Sağlık Beklentisi... ..	14
1.2.3.6. Serbest Zaman Beklentisi... ..	14
1.2.4. Sporun Kişilik Üzerine Etkileri.....	15
1.2.5. Spor Etiği.....	16
1.2.6. Sportif Erdem (Fair-Play) Kavramı.....	19
1.2.7. Sportmenlik	26
1.3. Futbol	29
1.3.1. Futbolun Tanımı... ..	30
1.3.2. Futbolun Tarihsel Gelişimi.....	31

İKİNCİ BÖLÜM

2. Empati	37
2.1. Empatinin Tanımı ve Önemi	37

2.2. Empatinin Gelişimi	41
2.3. Empatinin Bileşenleri... ..	46
2.3.1. Bilişsel Empati	47
2.3.2. Duyuşsal Empati	48
2.4. Empatinin Özellikleri... ..	48
2.5. Empati İle Karıştırılan Kavramlar	49
2.5.1. Empati ve Sempati... ..	49
2.5.2. Empati ve Özdeşleşme... ..	51
2.5.3. Empati ve İçtenlik... ..	52
2.5.4. Empati ve Sezgisel tanı... ..	52
2.6. Empati Tepki Basamakları... ..	53
2.7. Empati ve Spor... ..	57
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	
3.1. Araştırmanın Modeli	63
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi... ..	63
3.3. Veri Toplama Araçları	63
3.4. Verilerin Analizi... ..	65
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR.....	66
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	81
KAYNAKÇA.....	92
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ.....	

KISALTMALAR LİSTESİ

TFF : Türkiye Futbol Federasyonu

FIFA : Federation Internationale de FootballAssociation

BAL : Bölgesel Amatör Lig

A.G.E : Adı geçeneser

VB : Ve benzer

VD: Ve devamı, ve diğerleri

SS: Sayfa sayısı

S: Sayfa

TABLolar LİSTESİ

SAYFA

Tablo 1: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Demografik Değişkenlere Göre Dağılımları	66
Tablo 2: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Yaşadığınız Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	67
Tablo 3: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması	68
Tablo 4: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Spor Yaşı Değişkenine Göre Karşılaştırılması	69
Tablo 5: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	70
Tablo 6: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Amatör Oynama Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	71
Tablo 7: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Aynı Kulüpte Oynama Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	72
Tablo 8: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Yaşadığınız Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	73
Tablo 9: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması	74
Tablo 10: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Spor Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması	75
Tablo 11: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	76
Tablo 12: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Amatör Oynama Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması.....	77
Tablo 13: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Aynı Kulüpte Oynama Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması	78
Tablo 14: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeyleri Genel Ortalama ve Alt Boyutları ile Sportmenlik Düzeyleri Genel Ortalama ve Alt Boyutları Arasındaki İlişki.....	79

ŞEKİLLER LİSTESİ

SAYFA

Şekil-1 Fair-Play İçin Yapılan Yazılı Değerlendirmelerden Elde Edilen Temalar.	21
Şekil-2 Aşamalı Empati Sınıflandırması.....	54
Şekil-3 Aşamalı Temel Empati Basamaklarının Etkililik Durumu.....	57

EKLER LİSTESİ

EK-A: Kişilerarası Tepkisellik İndeksi.....A-1

EK-B: Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi ÖlçeğiB-1

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans eğitimim süresince değerli katkılarından dolayı İstanbul Gelişim Üniversitesinin değerli akademisyenlerine; deneyimleriyle ve bilgileriyle destek veren sayın Yrd. Doç. Dr. Ali Niyazi İNAL'a, çalışma esnasında yardım ve desteğiyle yanımda olan arkadaşım Mehmet Şerif ÖKMEN'e ve her konuda yanımda bulunup katkılarını esirgemeyen aileme en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Tuncay ELİK

GİRİŞ

Spor, bireylerin sınırlı dünyalarından sıyrılarak başka ortamlarda, farklı kişiler, inançlar ve düşüncelerden insanlarla diyalog halinde olmasını, etkileşimde bulunmasını sağlamaktadır. Bu açıdan sporun yeni dostluklara zemin hazırladığı, sağlamlaştırdığı ve sosyal kaynaşmaya katkıda bulunduğu söylenebilir. Spor, bazı fiziksel etkinlikler bütünü olarak değerlendirilmesinin yanı sıra, insanlara bireysel ve sosyal kimlik ve takım üyeliği duygusu vermesi ile bireyin sosyallik kazanmasına katkıda bulunan bir olgu olarak da ele alınmaktadır. Sporun, sadece bir takım fiziksel aktivitelerin tümü olarak düşünülmemesi, diğer taraftan bireyin sosyal, duygusal ve toplumsal yönden de gelişmesi için çok önemli bir sosyal olgu olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Sporun insan kişiliği üzerine olan etkileri dikkate alındığında, insanların kişilik gelişimleri yönünden ne derece önemli olduğu görülmektedir. Bu yönü ile spor, bireyin kısıtlı dünyasından ayrılarak değişik ortamlarda, farklı düşüncelere sahip insanlarla diyalog içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve etkilemesini sağlayarak insanların gelişiminde önemli bir yeri olmaktadır.

Sporda amaç, bireyin beden ve ruh sağlığını geliştirmek, kişiliğin oluşumuna yardımcı olmak, kişiler, toplumlar ve uluslar arasında kaynaşma sağlayabilmek, bireyin mücadele gücünü arttırarak rekabet ortamında iyi mücadele edebilmesini sağlayabilmek, bunu gerçekleştirirken yaptığı işten heyecan duyabilmek ve dolayısıyla yarışmada kazanmaktır.

Aynı zamanda, sporcuların yarışmalar esnasında, güçleşen durumlarda dahi kurallara sabırla, bilinçli ve tutarlı bir şekilde sadık kalmaları, fırsat eşitliği içinde haksız dezavantajları kabullenmeme, rakibin haksız dezavantajlarından yararlanmama, rakibini düşman değil, oyunun gerçekleşmesi için kendisi ile eşit haklara sahip birey olarak görmeleri ve değer vermeleri de sporda göz önünde bulundurulması gereken unsurlardır.

Sporda centilmenliğin en çok gerektiği yer yarışma ya da karşılaşma sporlarıdır. Bunlarda da amatörlükten profesyonelliğe gidildikçe sportif erdem gereksinimi artar. Zira profesyonellikte beklenti başarı yönündedir. Spor, bireyin kurallar uyarınca hem tüm gücüyle mücadele edeceği, hem rakibine saygı duyacağı, değer vereceği bir etkinliktir. Eğer değilse orada spor adı altında sadece kavgadan ve düşmanlıktan söz edilebilir. Karşılıklı mücadele, sporcuların kurallar çerçevesinde en iyi performanslarını ortaya koyarak başarı sağlamalarını içermektedir. Kurallar sayesinde yarışmacılar birbirlerini düşman olarak tehdit etmez, birbirlerinin

kabiliyetlerine saygı duyarlar. Birbirlerine zarar vererek değil çok çalışarak mücadele edeler. Sporu izlemeye ve bizzat uygulamaya değer kılan bu duygulardır. Bir sporcunun rakibini yanlışlıkla yere düşürdükten sonra ona elini uzatıp iyi olup olmadığını sorması, antrenörlerin zaman çalmaya yönelik hareketleri yapmaması için oyuncularını uarması, sporcuların yanlış çalınan düdüklere düzeltmeleri, sporcuların rakibin güvenliğini ve sağlığını düşünerek davranması, kurallara katı bir şekilde uyulması sportmence davranışların örnekleri olarak sayılabilir.

Spordaki etik davranışları yönlendiren çoğu etkenlerden biri olan empati becerisi, futbolcularda geliştirilmesi gereken bir özelliktir. Bir sporcu empati becerisini arttırabildiği takdirde sportmenlik yönelimi de etkilenecek ve gelişen bu özelliklerle etkileşim içinde oldukları hem rakip oyuncu, hem de taraftar ve hakem üzerindeki etkiler de pozitif yönde olacaktır. Spor dalları içinde başarının sağlanması ve başarılı bir takım çalışması ortaya çıkarılabilmesi için sporcularda yardımcılık duygusu ve güdüsünün ön planda olmasının gerekli olduğu ifade edilebilir.

Güneydoğu bölgesi futbol takımlarında amatör olarak futbol oynayan sporcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeylerinin incelendiği bu araştırmanın literatür bölümünde öncelikli olarak spor ve futbol sporu değerlendirilmiştir. Bu bölümde spor tanımlaması yapılarak, amatör ve profesyonel spor ayrımına değinilmiş bunun yanı sıra, sporda profesyonellik anlayışı, sporda beklentiler, kişilik üzerine etkileri açıklanmıştır. Birinci bölümde spor etiği, sportif erdem ve sportmenlik ve futbola ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde ise empati konusu işlenmiştir. Empati başlığı altında empatinin gelişimi, bileşenleri, özellikleri, ilişkili olduğu diğer kavramlar, empatinin tepki basamakları ve spor ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Yapılan bu çalışmanın, ilgili konuda yapılacak olan diğer araştırmalara katkıda bulunacağından önemli olduğu düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Spor ve Futbol Sporu

Günümüzde spor; sosyal, biyolojik, psikolojik ve sanatsal fonksiyonlara sahip, kültürel ve ahlaki bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Bir başka ifadeyle insanın, aklını ve bedenini kullanarak rakibine, kendisine, doğaya, mesafeye ve zamana karşı, eşit kurallar içerisinde yaptığı bir mücadele şeklidir. Spor, toplum fertlerindeki potansiyel enerjiyi bedenen ve zihnen en yararlı olacak şekilde tüketen; kişilerde ve toplumda sağlıklı ilişkilerin oluşmasına olanak sağlayan; çeşitli durumlarda insanı dengeli bir şekilde mutluluğa götüren; topluma disiplini, kurallara saygıyı ve sosyal barışa inanmış bireyleri kazandıran araçtır. Buradan da anlaşılacağı gibi sporun temelinde mücadele ve rekabet vardır.¹

Spor, bireylerin sınırlı dünyalarından sıyrılarak başka ortamlarda, farklı kişiler, inançlar ve düşüncelerden insanlarla diyalog halinde olmasını, etkileşimde bulunmasını sağlamaktadır. Bu açıdan sporun yeni dostluklara zemin hazırladığı, sağlamaştığı ve sosyal kaynaşmaya katkıda bulunduğu söylenebilir.² Başlangıçta kişisel bir olgu olarak başlayan sportif faaliyetler, daha sonraları toplumsal bir nitelik kazanmasıyla daha geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır.³ Bütün bu özellikleri bünyesinde taşıyan, belki de sosyal etkileri en fazla olan takım sporlarından biri de futboldur.

Futbol tüm dünyada sosyolojik bir hareket olarak ortaya çıkmış ve kitlelerin dili haline gelmiştir. İnsanlar futbol yoluyla kimlik edinme ve aitlik duygusu yaşamalarının yanı sıra futbol tutkusu ile gündelik yaşamın yarattığı olumsuzlukları dışa vurarak deşarj da olabilmektedir. Futbol; şiddet, öfke, sevinç ve neşeyi içerdiğinden incelenmeye değer ve üzerinde durulması gereken bir yapıya sahiptir.⁴ Futbolun tüm spor branşları arasında şüphesiz en yaygın ve popüler bir spor türü olduğu söylenebilir. Oyun oynanan alanın geniş olması, oyuncu sayılarının çokluğu ve mücadeleye yönelik bir nitelik taşımasından dolayı diğer spor dalları arasında kendine özgü bir yeri vardır.⁵

¹ İbrahim Balcıoğlu, **Sporun Sosyolojisi ve Psikolojisi**, Bilge Yayıncılık, İstanbul, 2003.ss.19-23.

² Orhan Doğan, **Spor Psikolojisi**, Nobel Kitabevi, Adana, 2005.ss.7-12.

³ Ömer Çaha, **Spora Yaslanarak Bir Nefes Alma**, Beta Yayıncılık, Ankara, 1999.ss.15-17.

⁴ Selçuk Hünerli, "Türkiye'de Futbol İktidarı ve Fanatizmin Karikatürlerde Yansıması" **Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi**, 2011, 19: 97-108.

⁵ Yusuf Köklü vd., "Genç Futbolcuların Bazı Fiziksel Uygunluk ve Somatotip Özelliklerinin Oynadıkları Mevkilere Göre Karşılaştırılması" **SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2009, 7 (2): 61-68.

1.1. Spor Kavramı ve Tanımı

Spor, yapan yönünden kazanmaya ilişkin teknik ve fiziki bir gayret; izleyen yönünden ise yarışmaya dayanan estetik bir süreç; toplum genelinde oluşturulan bütün içinde de, yerine göre aynı toplumun çelişki ve niteliklerini olduğu gibi yansıtan bir ayna, yerine göre onu yönlendirebilen etkin bir araç ve önemli bir toplumsal kurum olarak değerlendirilebilir.⁶

Fizik kondisyonunu iyileştirmeyi amaç edinen, oyun, yarışma ve mücadele anlayışının ön plana alındığı fiziksel bir faaliyettir.⁷ Kişisel veya birlikte oyunlar olarak yapılan ve genel olarak bir yarış ortaya çıkaran, belirli kurallara göre düzenlenen ve anında bir fayda beklenmeksizin gerçekleştirilen bedensel hareketlerin tümüdür.⁸

Karagözoğlu'na (2006)⁹ göre spor, bireyin doğal çevresini beşeri çevre durumuna dönüştürürken sağladığı becerileri geliştirir. Belli kurallar kapsamında araçlı/araçsız, bireysel veya toplu olarak boş zaman etkinlikleri içinde ya da tam zamanını alacak biçimde meslek haline getirerek yaptığı sosyalleştiren, topluma entegre eden, fizik ve ruhu geliştirerek rekabete dayalı, kültürel ve dayanışması bir olgu olarak tanımlanmaktadır.

İnsanlığın tarihi gelişimi içinde ölüm-kalım mücadelelerinin barışçı benzetimi olarak ortaya çıkmış olan spor, önceleri savunma ve saldırıya dayalı sporlar olarak yapılırken daha sonraları da ferdi sporlar olarak yapılmış daha sonraları ise ferdi sporlar ve takım sporları olarak gündeme gelmiş olup yarışma ve müsabakalar halinde insanların üstün gelme arzularını sergileyebilecekleri bir disiplin olarak yapılmaya başlanmıştır.¹⁰

Spor; insanın mücadele gücünü ve kararını kullanarak kazanmak, başarılı olmak ve düzenli kurallarla yapılan fiziksel faaliyetlerdir.¹¹ Spor, sporcu olarak bir veya birden fazla kişinin zaman ve mekan olarak belirli bir çevrede, bir hareketin görülebilen değişikliklerde ve seri olarak bir amaca yönelik olarak sergilenmesini

⁶ Hasan Şahan vd., "Spor-Medya İlişkilerinde İletişim Teknolojilerinin Rolü" **Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2008 2 (2): 155-164.

⁷ Erkut Konter, **Sporda Stres ve Performans, Kuramlar ve Kontrol Etme Teknikleri**, Bassaray Basımevi, İzmir, 2010.ss.20-22.

⁸ A.Azmi Yetim, **Sosyoloji ve Spor**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2006.ss.198-200.

⁹ Cengiz Karagözoğlu, **Sporda Psikolojik Destek, Morpa Kültür Yayınları**, İstanbul, 2006.ss.16-20.

¹⁰ Ketten Mustafa, **Türkiye'de Spor**. Ankara: Polat Ofset Yayın Evi, 1993.ss.10-30

¹¹ Turgay Biçer, **Sporda Duygu ve Aklın Yönetimi**, Beyaz Yayınları, İstanbul, 2007.s.13.

kapsayan örgütlü insan davranışlarıdır.¹² Spor aynı zamanda, farklı amaç ve araçlarla gerçekleştirilen, önceden tespit edilmiş ve kabul edilmiş kurallara farklı biçimlerde olsa da uyulmayı gerekli kılan, performans artırıcı bedensel etkinliklerdir.¹³

Spor; bireysel ya da kolektif oyunlar şeklinde ortaya konulan ve genel olarak yarışmaya neden olan, kurallar kapsamındaki fiziksel hareketler bütünüdür.¹⁴ Spor, bireylerin belirli düzenlemeler çerçevesinde fiziki etkinlikleriyle motor becerilerini her yönden geliştiren ve bu özelliklerini belli kurallar dahilinde yarışmasını amaç edinen sosyal, biyolojik ve aynı zamanda da pedagojik uğraş olarak da değerlendirilebilir.¹⁵

Spor genel anlamda mükemmelliği ve önderliği simgeleyen sosyal bir oluşumdur. Bu oluşum oyun ile mücadeleyi birleştiren bedensel yeteneklerin daha fazla olması nedeni ile kazananları ödüllendiren üst düzeyde oyun, mücadele ve sürekli çabayı gerektiren bir uğraş olarak tanımlanabilir.¹⁶ Spor psikologlar açısından; bireylerin topluma uyum sağlamalarını kolaylaştıran, aynı zamanda ruhen ve bedenen sağlıklı bir gelişim göstermelerine de yardımcı olan bir faaliyettir.¹⁷

Spor, bireyin, önceden tespit edilmiş kurallarla uyumlu, maddi beklentilerle ya da sadece zevk için, tek olarak ya da kolektif olarak gerçekleştirilen, diğerleriyle rekabet temelli mücadeleyi gerektiren, bedensel ve düşünsel becerilerini kullanarak geliştirdiği aktivitelerle, bu alanla ilgili meslekler ve ilgilenenlerin etkinliklerini kapsayan bir kavram olarak da ele alınabilir.¹⁸

Dünyadaki bütün insanların yaptığı evrensel bir olgu durumundaki spor, artık günümüzde psikolojik, sosyolojik, ekonomik vb. tüm boyutlarıyla değerlendirilmektedir. Bugün spor faaliyetleri, tüm dünya ülkeleri tarafından izlenmekte ve çok sayıda seyirci kitlesine sahip bir alan durumundadır. Milletlerarası boyutu ile değerlendirildiğinde spor; tüm dünyada milyonlarca kişi tarafından izlenmekte ve yapılmaktadır. Özellikle olimpiyatlar, dünya şampiyonaları, uluslararası kupa müsabakaları, kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle beraber, aynı anda tüm dünyada yüz milyonlarca kişi tarafından ilgiyle takip edilmektedir.

¹² Ayhan Dever, **Spor Sosyolojisi: Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Spor ve Toplum**, Başlık Yayın Grubu, İstanbul, 2010.s.21.

¹³ Atilla Erdemli, **Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi**, E Yayınları, İstanbul, 2002.ss.15-18.

¹⁴ Füsün Öztürk, **Toplumsal Boyutlarıyla Spor**, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1998.ss.17-18.

¹⁵ H.Can İkizler, **Sporda Başarının Psikolojisi**, Alfa Basım Yayınları, Ankara, 1994.ss.23-24.

¹⁶ Kurthan Fişek, **Dünyada Türkiye'de Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi**, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1998.ss.43-45.

¹⁷ Atilla Erdemli, **İnsan, Spor ve Olimpizm: Spor Felsefesi Yazıları**, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1996.ss.17-22.

¹⁸ Nuri Demirci, **A'dan Z'ye Spor**, Neyir Yayıncılık, Ankara, 1995.ss.9-15.

Milletlerarası organizasyonlar, milletlerin fiziksel güç ve üstünlüklerini göstermeleri yanında, markalarının reklamı, siyasi yönetimlerin güç göstergeleri gibi işlevleri yerine getirdikleri platformlar olmaktadır.

Spor, sosyal, kültürel ve iktisadi kalkınmanın temel unsurlarından biri durumundaki insanın fiziksel ve ruhsal sağlığını geliştirmek, kişilik oluşumunu, karakter özelliklerini geliştirerek bilgi ve beceri kazandırmakta, ayrıca bireyler, toplumlar ve uluslararası dayanışma ve başarı sağlamak, birey mücadelesini arttırmak için önceden saptanmış birtakım kurallara göre mücadele etmek ve yarışarak üstün gelmek amaçlarına yönelik çok boyutlu faaliyetlerdir.¹⁹

Spor kendisini pek çok işlemden, biçimde ve kurumlarda gerçekleştirir. Elit spordan serbest zaman sporuna, çocuk ve gençlik sporundan aile, eğlence sporuna, okul sporundan tatil köylerinde spora kadar uzanmaktadır.²⁰

İnsanların beden ve ruh sağlığını koruyan, sağlıklı bir yaşam sürdürmelerini sağlayan bir faaliyet olarak spor, insanlığın doğuşundan bu yana çeşitli aşamalar geçirerek günümüze kadar gelmiştir. İlk insanla başlayan tarihin ilk sporları savunma ve saldırı amaçlı olanlarıydı. Zira beslenmek, barınmak, doğaya ve yırtıcı hayvanlara karşı verilen bir mücadele söz konusu idi. İnsan nüfusunun ve temel ihtiyaçlarının artmasıyla öldürücü aletler de keşfedilmiştir. İnsan sayısındaki bu artışla aynı zamanda insanın insanla mücadelesi ortaya çıkmıştır. İnsanlar birbirlerine üstünlük kurma uğraşı içerisine girerek boğuşmaya ve yumruklaşmaya başlamışlardır. İnsan daha sonraları ortak düşmana karşı koyabilme, sevinçte ve kederde bir araya gelerek yardımlaşma ihtiyacı duyarak, bu yardımlaşmayı simgelemek için küçük gruplar halinde bazı faaliyetleri beraberce yapmışlar ve bu doğrultuda yardımlaşmaya dayalı takım sporları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla ilk insandan itibaren her spor dalının temeli, bir ihtiyaca karşılık verme, sevinç duyma, doğa koşullarına ve kendi aralarında üstünlük kurma, ayrıca yardımlaşma ilkelerine dayanmaktadır.²¹

¹⁹ Mehmet Acet, **Sporda Saldırganlık ve Şiddet**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.ss.17-25

²⁰ Dieter Voigt, **Spór Sosyolojisi**, Çev. Ayşe Atalay, Akım Yayınları, İstanbul, 1998.s.7.

²¹ Fişek, **a.g.e.**,ss. 43-45

Ersoy ve diğerlerine (2006) ²² göre spor, sağlıklı kuşakların yetiştirilmesi ve böylece çağdaş toplumların yaratılmasında önemli bir araçtır. Özellikle çocuklar ve gençlerin beden ve ruhen sağlıklı, sosyal yönden gelişmiş birer kişilik kazanmalarına katkı sağlarken diğer taraftan yapıcı, yaratıcı, üretken, kişilikli, centilmen, sağduyulu, hoşgörülü ahlaklı, düzgün, örnek bir insan olarak yetişmesinde büyük katkı sağlar.

Bir sporcunun yüksek performans göstererek başarılı olması için bunu istemesi, yaptığı spor dalını sevmesi, bunun için çok ve sürekli olarak çalışması, yaptıklarından huzur ve mutluluk duyması, başarıyla gelecek ruhsal ve toplumsal kazanımlar için istekli olması gerekir.²³ Görüldüğü gibi, bu özellikler hem genel, hem de özel spor güdülenmesinin özelliklerini taşımaktadır. Genel spor motivasyonu eksik olanlarda yeterli kazanma hırısı, özel spor motivasyonu olmayanlarda yeterli ve düzenli çalışma olmaz. Bunlar eksik olunca da yeterli performans ortaya konamaz.

Performansın motivasyon yönünden oldukça karmaşık olduğu söylenebilir. Bir gencin, günde 4-6 saat aşırı antrenman yapması ve bunu yıllarca sürdürmesi için hem çok yüksek bir özel spor motivasyonu, hem de çok yüksek genel spor motivasyonu gerektirir. Sporcunun hem yaptığı işi sevmesi, yaptığı zaman bir rahatlık duyması, huzur duyması, hem de başardığı zaman kazanacağı ve toplumun ona verebileceklerini gerçekten istemesi gerekir.²⁴ Bu iki motivasyonun yeterli düzeyde ve dengeli şekilde olmaması halinde karşımıza ya başarısız, ya da istikrarsız spor tipleri çıkar. Özel spor motivasyonu olmayan sporcular, başarı için gerekli olan antrenmanları yapmayı sevmediklerinden, her zaman yüksek performans gösteremezler ve form durumları ve performansları sürekli iniş ve çıkışlar gösterir. Buna karşılık, genel spor motivasyonu olmayan ya da düşük düzeyde olan sporcular, kazanmak için gerekli hırs ve azimden yoksun oldukları için, çok büyük başarı gösteremezler.²⁵ Birçok spor yazarının üzerinde durduğu amatörlik ruhu, özel spor motivasyonundan başka bir şey değildir. Bu nedenle bir performans sporcusunun bu motivasyon şekline mutlaka sahip olması gerekir.

²² Adnan Ersoy vd., "Üniversitelerarası Türkiye Şampiyonasına Katılan Sporcuların Kendi Üniversitelerinden Beklentileri" 9. Uluslararası Spor Bilimleri, Muğla: Dumlupınar Üniversitesi, 2006 (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), ss.39-40.

²³ Öner Özmen, **Çağdaş Sporda Eğitim Üçgeni**, Yılmaz Matbaası, İstanbul, 1978, ss.19-21.

²⁴ Faruk Yamaner, **Beden Eğitimi ve Sporda Temel İlkeler**, Ekin Basım Yayın, Bursa, 2001, ss.41-49.

²⁵ Yetim, a.g.e., ss.145-155.

Spor ve fiziksel faaliyette, performansın etkileyici olduğu alanlar genellikle iyi tanımlanmıştır. Çaba harcanarak ve hareketler yönetilerek elde edilen performans geliştirilebilir ya da daha da kötüleşebilir. Bireyler, daha başarılı ya da daha az başarılı olabilirler. Bunun yanında sosyal etkenlerin performansa ne gibi iyi ya da kötü etkiler yaptığı çok önemlidir. Diğer taraftan, bu olayların olabilecek etkilerini kabullenmekle birlikte değer belirleyen eleştiriler ve kararlar davranış için uygun değildir.

Spora katılan bireylerin en önemli sorumluluğu davranışlarıdır.²⁶ Spora katılım ergenlerin, yetişkinliğe geçiş döneminde ihtiyacı olan büyüme ve gelişme için çok sayıda olanak sağlar. Yapılan araştırmalarda spora katılmanın karakter ve liderlik gelişimlerini de sağladığı belirtilmektedir.²⁷

Beden eğitimi ve spor, bireylerin fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimlerinde olumlu etkileri olan faaliyetlerdir. Bireyleri zihinsel, ruhsal, duygusal ve toplumsal yönleriyle bir bütün olarak yetiştirmek çağdaş eğitimin temel ilkelerindedir.²⁸ Sporda amaç, bireyin beden ve ruh sağlığını geliştirmek, kişiliğin oluşumuna yardımcı olmak, kişiler, toplumlar ve uluslararası kaynaşma sağlayabilmek, bireyin mücadele gücünü artırarak rekabet ortamında iyi mücadele edebilmesini sağlayabilmek, bunu gerçekleştirirken yaptığı işten heyecan duyabilmek ve dolayısıyla yarışmada kazanmaktır.

Kişilerin psikolojik ihtiyaçları her zaman farklılık göstermektedir. Bu da kişilerin psikolojik durumlarını etkilemekte onların yaşamlarını sürdürmeleri durumunda yönler belirlemektedir bunun içindir ki kişilerin spora yönelik ve devam ediş aşamasında psikolojik olarak rahat ve mutlu olmalarının onların spor yaşamlarında da önemli bir durum olduğu söylenebilir.²⁹ Bunun yanı sıra hareket, bireyin en önemli gereksinimlerinden biridir. Bu gereksinim, belli kurallara bağlı olarak düzenli bir sekil ve sıklıkta karşılanması ile, yani spor yolu ile karşılanması halinde, organizmada göz ile görülebilen, çeşitli araçlar ile ölçülebilen olumlu değişiklikler ve gelişmeler sağlar.

²⁶ Rasim Kale ve Erşen Engin, **Beden Eğitimi ve Spor Bilimlerine Giriş**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003.ss.14-23.

²⁷ Can İkizler, **Sporda Sosyal Bilimler**, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2009.ss.23-25.

²⁸ Mustafa Erkal, Ayan Dursun, Güven Özbay, **Sosyolojik Açından Spor**, Der Yayınları, Ankara, 1998.ss.113-115.

²⁹ Suat Karaküçük, **Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008.ss.233-234.

Bir toplumda spora katılımın şekli, düzeyi, yararı ve sıkıntıları kişilerin ilgi ve yeteneklerine bağlı olmayabilir. Toplumun spora yaklaşımından dolayı, sporun yönetim ve örgütlenmesi daha çok önem taşıyabilir. Günümüzde dünya ülkeleri açısından spor giderek daha fazla önem kazanmakta ve buna bağlı olarak farklı uluslararası spor örgütlerinde ön sıralarda yer almak ve başarılı olmak ön plana alınmaktadır. Dolayısıyla sporu, toplumların bir yaşam tarzı haline getirmek amaçlanmaktadır.

Çağdaş toplumların en belirgin özelliği olan sosyal farklılaşmada, artan işbölümü ile sosyal entegrasyon arasındaki uyumun sağlanmasında spor aktif bir unsur olmaktadır. Toplumun sosyal dokusu içinde uyma ve çatışma modellerinin yanı sıra, huzursuzlukların, sapma davranışların azaltılması ve bunların kurallarla uyumlu hale getirilmesi, gerginliklerin toplum yararına yöneltilmesinde spor önemli etkenlerden biridir.³⁰

Spor, toplum geçmişi ile arasında sağlam bir ilişki oluşturmakta bu sıkı ilişki de sporun toplumsal süreçler yolu ile biçim kazanmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla spor, otonom olarak kendiliğinden oluşmamaktadır. Özellikle, toplumsal bağlarla ortaya çıkarak, değişir ve yeniden şekillenir.³¹ Buna göre toplumsal yönden sporun önemi; birliktelik kazandırma, toplumdaki sorumluluk anlayışını geliştirme, bireysel kontrolü sağlama, kurallara saygı gösterme, arkadaşlık ve hoşgörü gibi nitelikler kazandırma, ölçülü olma, sağlıklı yaşama ve kişinin toplum içinde kendini tanımlamasına olanak sağlama şeklinde değerlendirilebilir.

1.2. Amatör ve Profesyonel Spor

Spor, yapılış amacına göre birçok kavram oluşturmuştur. Konuyla ilgili olarak sıklıkla kullanılan iki ayrı spor kavramı amatörlük ve profesyonelliktir.

1.2.1. Amatör ve Profesyonel Ayrımı

Amatörlük, maddi ve buna benzer bir amaç gütmeyen, spor programlarına aktif olarak katılmayı ifade eder. Amatör spor, ücret ödemesi olmadan hazırlık ve uygulamaya dayalı zevk için yapılan spordur. Bir sporcunun veya sporun amatör statüsünde değerlendirilebilmesi ve kabul edilmesi, Uluslararası Olimpiyat Komitesi tarafından kararlaştırılır. Profesyonellik, bir spor branşının meslek haline getirilip, ondan para kazanmak ve geçimini sağlamak amacıyla, o spor branşından etkin organizelere katılmaktır. Profesyonel spor, temel amacı geçinmek olan ve etkin

³⁰ Erkan, **a.g.e.**,ss 23-29

³¹ Erdemli, **a.g.e.**,ss.41-43.

organize katılımı ile gerçekleşen spor türüdür. Profesyonel sporcu, gösterdiği faaliyetler, harcadığı zaman ve elde ettiği sonuçlar karşılığında, para veya parasal değeri olan maddi gelirler elde etmektedir. Sporunun profesyonel statüsünde değerlendirilmesi için spor kulübü ile sporcu arasında bir kontrat olması lazımdır.³²

Ülkemizde profesyonel olarak kabul edilen yalnız futbol branşı olmasına rağmen, özellikle son yıllarda çeşitli branşlarda, amatörlüğünün, gizli veya yarı profesyonelliğe dönüştüğü görülmektedir. Konuya bu açıdan bakıldığı amatör ve profesyonel net bir ayırım yapılmamakta, ancak aradaki anlaşmalar ve kontratlara göre bu ayırım değerlendirilmektedir.³³

Bir sosyal mesele olarak karşımızda olan amatör ve profesyonel ayrımı, günümüzde tartışılan konuların başında gelmektedir. Bilhassa son yıllarda çeşitli branşlarda amatörlüğün gizli profesyonelliğe dönüşmesi, konuyu ülkemizde de aktüel hale getirmiştir. Amatör olarak yapılan spor branşlarındaki büyük gelişmeler, gerek sporcu sayısının artması gerek bu branşlarda seyir zevkinin yaygınlaşması, bir sosyal olay olan sporun temel niteliklerinden biri olan rekabet koşullarını arttırmıştır. Spor dallarında rekabet olanaklarının artışı ile yarışmaya, rekabete dayanan faaliyetler yatay ve dikey olarak artmaktadır. Yatay faaliyetlerdeki artış, aynı daldaki sporcuların, spor adamlarının sayı nicel artışı doğrultusunda spor kulüplerinin artışı ile spor dalının “kitle sporu” olması eşanlamlıdır. Çünkü toplumu meydana getiren sosyal tabakalar arasında hem seyir eğilimi, hem bizzat aktif bir şekilde sportif faaliyete katılma artmaktadır. Böylece o dal, toplumda yaygınlaşarak kitlelere mal olmakta ve ona karşı kolektif bir davranış ve değer hükmü doğmaktadır. Bu kolektif davranış veya değer hükmü “kabul” veya “ret” şeklinde olmaktadır.³⁴

Bir spor dalı toplumda yaygınlaştıkça, sporu yapanlar arasında profesyonelleşme eğilimi gizli de olsa artmaktadır. Nitekim son yıllarda ülkemizde futbol, voleybol ve basketbol gibi branşlarda amatör sporcular içinde profesyonellik iddiaları artmıştır. Toplumda bir spor dalının yaygınlaşması, bu faaliyetin belirli bir sosyal grup sınırlarını aşması ve en büyük sosyal grup olan toplumda değer kazanması, rekabet koşullarını da geliştirmektedir. Aslında, rekabetin artışı ayrışmanın yoğunlaşması ile o dalın “kitle sporu” haline gelmesi, ayrı ayrı şeyler değildir. Bir dalın kitle sporu olarak yapılması, onun mutlaka yarışma ve rekabetten arınmış olduğunu ortaya koymaz. Spor, ister zevk için yapılsın isterse mesleki bir

³²Öztürk, a.g.e, ss 17-22

³³ Mehmet Günay ve Atilla Yüce, **Futbol Antrenmanının Bilimsel Temelleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008.ss.431-434.

³⁴ Erkan, a.g.e., ss 23-29

faaliyet kapsamı içinde düşünölsün, sporu “rekabet” ve “yarişma” birlikteliğinden ayıramayız. Bu bakımdan, “kitle sporu” ile “yarişma sporu” ayırımı fazla anlamlı değildir. Yüzlerce kişinin bir koşuya katılması halinde, bu kişilerin atlet olmadıklarını, hatta ilk defa bir koşuya katıldıklarını düşünölse de, yariş sürecinde “rekabet” faktörü ihmal edilememektedir.³⁵

Bazı dallarda bazı sporcu ve spor adamlarının amatör ve profesyonel kavramlarından hangisine dahil edileceği konusunda kuşkular da ortaya çıkmaktadır. Aynı kişinin zaman zaman amatör, bazen de profesyonel bir davranışa girdiği görölmektedir. Profesyonellik mesleği, saygıyı ve ahlaklı olmayı gerektirir. Bir kimsede profesyonel zihniyet egemen olduğu takdirde, o kişi profesyoneldir. Diğer taraftan, transfer edilen bazı yabancı sporcuların esas faaliyet alanı dışında ithalat/ihracat şirketlerine sahip olmaları, işadamı niteliğine bürünmeleri, profesyonel sporcu sıfatlarını ikinci plana düşürmektedir.³⁶

1.2.2. Sporda Profesyonellik Anlayışı

Profesyonellik dilimize ilk olarak amatörün karşıtı, para karşılığında spor yapan kişi, özelde de profesyonel futbolcu olarak girmiştir. Sporun artık küçük yaşta girilen bir uğraş olduğu gerçeğini de göz önünde bulundurmak gerekir. Dünya spor tarihinde başarıya ulaşmış sporcuların bu faaliyetlere küçük yaşta başladıkları artık bilinmektedir. Bu durum, bilimsel yöntemlerle de belirlenmiştir. Dolayısıyla spor artık bir meslek olarak kabul edilmektedir.

Her dalda profesyonel faaliyet ve yarişlar, ilgili federasyonların izin ve denetimlerine bağlıdır. Amatör spor kulüplerinin, hangi koşullarda profesyonel futbol takımı kurabilecekleri genel müdürlük tarafından yapılacak kuruluş tüzüğünde ifade edilir. Kulüpler, profesyonel takımlarını Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlere yönelik hükümlerine göre kuracakları şirketlere devredebilmektedirler. Profesyonel futbol kulüpleri ve yarişmaların futbol federasyonu ile bağlantısı ve ne şekilde yönetileceği bir yönetmelikle belirlenir.³⁷ Türkiye'nin sporda profesyonelliği, futbol federasyonunun 1950'de alınan bir kararla gerçekleşmiştir. Spor kulüplerinin futbol ile profesyonel olması bir yenilik olarak değerlendirilmektedir.³⁸

³⁵ Dever, **a.g.e.**, ss.28-35.

³⁶ Doğan, **a.g.e.**, ss 39-42

³⁷ Günay ve Yüce, **a.g.e.**,ss 66-100

³⁸ Sinan Bozkurt, **Futbolda Beceri Öğrenimi**, Elma Basım, İstanbul, 2009..ss.10-12.

1.2.3. Sporda Beklentiler

Beklentilerin sporun ve sporcunun gelişmesinde önemli bir rol oynadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Spordan beklenenler içinde, fiziksel ve sosyal beklentiler ile ruhsal ve psikolojik beklentilerde önemli bir yer tutmaktadır.

1.2.3.1. Fiziksel Beklenti

Spor, çağdaş insanın güncel yaşamın getirdiği streslerden uzak bir ortam yaratarak çözüm getirmekte ve kazandırdığı sağlıklı yaşam biçimiyle de koruyucu tıbbı yardımcı olmaktadır. Spor aktivitelerine katılan bireylerin hepsinin, katılmayanlara oranla fiziksel bakımdan sağlıklı ve sağlam oldukları geniş ölçüde kabul edilen bir gerçektir.³⁹

Psiko-motor gelişim, bireyin tüm yaşamı boyunca devam eden bir süreç olmakta ve bu dönemde harekete dayalı becerilerde azalmayı ve yenilerinin kazanılmasına yönelik fiziksel değişimleri de kapsamaktadır.⁴⁰

Psiko-motor gelişim temelde harekete yönelik davranışlardaki değişikliklerle oluşur.⁴¹ Hareket becerilerinin gelişmesi kişinin düşünsel, duygusal ve toplumsal gelişimiyle de ilgili olmakla birlikte, bu boyutlar kendi aralarında bağımsız bir gelişme göstermezler. Kişinin hareket becerisi konusunda yeterli olduğuna inanması, fiziksel etkinlik ve spora katılımında bir motivasyon unsuru olduğundan, fiziksel ve psikolojik olarak uyumluluğunu sağlayacaktır. Bu amaca yönelik olarak, temel hareketlere dayalı sporla ilgili hareketler, sadece bir amaç olmak yerine, bu etkinliklere katılımı aynı zamanda araç da olmaktadır.⁴²

1.2.3.2. Sosyalleşme Beklentisi

Duygusal ve toplumsal gelişimin karşılıklı etkileşim içinde olduğu söylenebilir. Duygusal gelişimin kazanılmasından sonra, birey sadece topluma katkıda bulunabilmektedir. Dolayısıyla insanın önce birey olarak kendi ile uyum sağlaması, yani kendini kabul etmesi, daha sonra ait olduğu topluluğa olan uyumluluğu söz konusudur. Her spor faaliyeti toplumsal bir deneyimdir ve duyguları da kapsar. Bu tür faaliyetlere katılan birey, hareketler yoluyla duygularını ifade etme fırsatı yakalar. Saldırganlık, öfke, kıskançlık gibi duygularını deşarj etmeyi sağlar ve bunları denetlemesini öğrenir.⁴³ Sportif faaliyetler bireysel olarak kabul edilse de, temelde

³⁹ İkizler, a.g.e., s.52.

⁴⁰ Kamil Özer ve Özer Dilara Sevimay, **Çocuklarda Psikomotor Gelişim**, Nobel Yayın Dağıtım, 1998.s.9.

⁴¹ Hikmet Aracı, **Okullarda Beden Eğitimi**, 6.Baskı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2006.s.20.

⁴² Yamaner, a.g.e., s. 12

⁴³ Erkan, a.g.e., s. 122

sosyal bir olgudur. Spor sayesinde ortaya çıkan yarışma, rekabet gibi durumlar sosyal olgunun vazgeçilmez unsurlarıdır. Spor aktivitelerine katılma, bireyin benlik gelişimine de katkıda bulunur. Benlik, bireyin kendilik algısını ve çevresini nasıl algıladığı hususunda bilinçli olması olarak ele alındığından, bu bilince kendini başkaları ile karşılaştırarak ulaşır, yeterliliği ve yetersizliklerinin farkına varır. Diğer taraftan bireylere etkin olma, sorumluluk yükleme ve sonuçlarını kabullenme fırsatları sağlar. Bireyler kişilik sorumluluklarının bilincine varır ve kabul ederler. Tutum, beğeni ve değerlerini davranış yoluyla ifade etme olanağı bulurlar.⁴⁴

1.2.3.3. Psikolojik Beklentiler

Spor aktivitelerinin insana kazandırdığı güç, dayanıklılık, zindelik ve çeviklik gibi fiziksel faydaların yanı sıra kazandırdığı psikolojik faydaları da göz ardı edilemez. Psikologlar hareket eden insanların depresyon yönünden hem psikolojik hem de fizyolojik faydalar elde ettiğini görmüşlerdir. Egzersizler depresyon ve anksiyeteyi azaltır. Psikolojik açıdan spor yapan bireylerde spor, zevk alma ve mutlu etme duygusu yaşatmaktadır. Çağımızın hastalığı olarak adlandırılan stresle başa çıkmada en önemli etken kuşkusuz spor olmaktadır. Bireylerin günlük yaşantıda karşılaştıkları tekdüze yaşam şekli ve anlayışını spor yolu ile ortadan kaldırmak mümkündür. Bireylerin rahatlaması ve gevşemesini sağlamanın yanı sıra kendilerini mutlu hissetmelerini ve bir şeyleri başarmış olmalarının vermiş olduğu hazzı yaşamaları sağlanmış olur.⁴⁵

1.2.3.4. Zihinsel Beklentiler

Sporda becerilerin kazanılması otomatik değildir, öğrenilir. Bu nedenle bireyin öğrenmesini sağlayan zihinsel malzemeye gereksinimi vardır. Becerilerin öğrenilmesi öncelikle beyin ile kaslar arasında bir koordinasyon kurulmasının düşünülmesini, bunun yanı sıra zihinsel uyanıklık, hazırlık ve çabayı da gerektirir. Becerinin öğrenilmesi yalnız o beceriye ilişkin düşünmeyi değil, buna bağlı olarak kurallar, teknikler, yöntemler ve terimlerin de öğrenilmesini içerir.

Sportif faaliyet içerisinde çocuk sürekli olarak oyunun kurallarını, rakip oyuncuların durumlarını ve kendi yeteneklerini mukayese etme durumundadır. Bu yapmış olduğu kıyaslama sonucu, kendi yeteneklerini de göz önünde bulundurarak, kuralların izin verdiği ölçüde kendine veya grubuna avantaj sağlamaya çalışır, yani taktik geliştirir. Spor aktiviteleri aracılığıyla birey, sağlık ilkelerini ve hareketin

⁴⁴Öztürk, a.g.e., s. 38

⁴⁵ Mehmet Güçlü, Spor Tesislerinin İşletmesi-Ankara Özel Yükseliş Koleji Spor Tesisleri, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1998, 4:33-39.

yaşamdaki önemini kavrar. Bu gerçeklere ilişkin bilgi birikimi ile etkinlikler yeni bir anlam kazanacak, dolayısıyla her bireyin daha sağlıklı ve amaçlı yaşam sürdürmesine yardımcı olacaktır.⁴⁶

1.2.3.5. Sağlık Beklentisi

Yaşadığımız bu çağda şehirleşme hızla artmış ve teknolojinin gelişmesine bağlı olarak toplumlarda sanayileşme ve çarpık yapılaşmanın getirdiği sosyoekonomik, kültürel sorunlarla birlikte psikolojik gerginliğe yol açan gürültü, yoğun trafik gibi faktörlerde ortaya çıkmıştır.⁴⁷ İnsanın doğal yapısına uymayan bir yaşam biçimi ile birlikte stresler, solunum ve dolaşım sistemi hastalıkları, özellikle gelişmiş ülkelerde başta gelen ölüm nedenleri arasına sokan faktörlerdir. Spor, insanın karşısına dikilen bu tehlikelere karşı dinamik ve stresten uzak tutan bir ortam yaratarak sağlıklı yaşam biçimiyle koruyucu tıbbı yardımcı olmaktadır.⁴⁸ Sağlık ve zindelik için sporda amaç; sağlıklı yaşama, streslere dayanma gücünün artırılması, ideal kiloda kalmak, iş ve meslek hayatında başarı, genç kalma canlı ve hareketli, kaliteli bir yaşam teminidir. Bu nedenle son yıllarda fiziksel egzersizlere ilgili katılım giderek artmaktadır. Bu ilgi sporun beden ve ruh sağlığı üzerindeki olumlu etkilerinin ortaya konmasına bağlanabilir. Sporun insan vücuduna sağlık ve zindelik kazandırdığı bilinen bir gerçektir.

1.2.3.6. Serbest Zaman Beklentisi

Rekreatif aktivitelerin doğru değerlendirilmesi sonucu bireylerin kazancı ve psikolojik durumunun iyi bir hal alması, serbest zaman faaliyetlerinin önemini arttırmıştır. Serbest zamana değer verilmesi ve verimli olarak kullanılması ailede başlar. Bir ailenin, kendi üyelerine öğreteceği serbest zaman değerlendirme etkinlikleri, genelde ailenin ekonomik düzeyine bağlıdır. Ülkemizde ise genellikle bu faaliyetlere katılmada ebeveyn, çocuğun isteğinden çok, kendi isteklerini benimsetme şekliyle etkili olmaktadır.⁴⁹ Eğlenme ve dinlendirme fonksiyonunun yanı sıra eğitim fonksiyonunu da üstlenen etkili serbest zaman yönlendirilmesi, çocukların sosyalleşmesi ve kişilik gelişimini sağlaması bakımından büyük önem taşımaktadır.⁵⁰

⁴⁶ Muhsin Hazar, **Beden Eğitimi ve Sporda Oyunla Eğitim**, Tutibay Yayınları, Saray Matbaası, Ankara, 2000,ss.12-17.

⁴⁷ <http://www.sporbilim.com/sayfa.asp?mdl=haber¶m=125> (04.04.2017)

⁴⁸ Kurthan Fişek, **Spor Yönetimi**, A.Ü.S. B. F. Yayınları, Ankara, 1980,ss.69-70.

⁴⁹ Ertan Kılıçgil, **Sosyal Çevre-Spor İlişkileri**, Bağırğan Yayınevi, Ankara, 1998,ss.20-22.

⁵⁰ Şükran Kılıbaş, **Rekreasyon**, Alaca Yayınları, Adana, 2001.s.11.

1.2.4. Sporun Kişilik Üzerine Etkileri

Kişilik kavramı çok farklı biçimlerde tanımlanabileceği gibi genellikle bireyin çevresiyle ve kendi özgür iradesi ile sergilediği davranışlar kişilik olarak tanımlanır. İnsanlar toplumun kurallarına ters düşmemiş olmak için temeldeki duygu ve düşüncelerini olabildiğince saklamaya çalışırlar ve bu bastırılan özellikler kalabalıkta kendini gösterir.⁵¹

Sporun tüm iç ve dış etkenleri ile insanların kişilik özelliklerinin gelişmesi ve yerleşmesindeki önemi herkes tarafından kabul edilmiş bir gerçektir. Sözelimi yarışma sırasındaki yönetici, antrenör, sporcu ve seyircilerin heyecan içeren taşkınlıkları insanların kişilik özelliklerine dayandırılabilir.⁵² Yarışma sırasında sporcunun yaşamış olduğu baskı ve bunun sonucunda oluşan kazanma hırsı onun kişilik özelliklerini ortaya koymasına neden olacaktır. Psikolojinin üç temel özelliği olan kaygı, motivasyon ve saldırganlık dürtüleri sportif eylemler kanalıyla dengelenir ve bireyin toplum içindeki diğer davranışlarında olumlu yönde etkilenir. Kişilik; toplumsallaşma, kimlik ve kolektif oluşumunun ardında yatan etnik, dinsel, mezhep ve milliyet duygularıyla kuşatılmış toplum etkisi olduğu bu durumda sporla bağdaştırılabileceği gerçeğini araştıran çalışmalar, spora artan ilgi ile birlikte spor psikolojisinin gelişmesine neden olmuş ve bu alanda yapılan çalışmaların sayısı artmıştır. Sözelimi kişilik araştırmalarında farklı galibiyetleri olan diğer yandan da çeşitli dallarda spor yapanlar arasındaki kişilik farkları araştırılır.⁵³

Araştırmalara göre, spor yapanların yapmayanlara göre daha canlı, daha dışa dönük, daha çalışkan, daha sabırlı ve daha toplumsal ilişki kurmaya hazır, yeni bir duruma uyum sağlamalarının daha iyi, duygusal yönlerinin daha dengeli oldukları görülmüştür. Kısaca spor yapanların sosyal yaşama daha çabuk adapte olduklarını göstermektedir.⁵⁴

Benlik kavramının spor müsabakası sonrasında ne gibi değişikliklere uğrayacağı konusu son zamanlarda en çok araştırılan konular arasındadır. Kişiliğin ayrılmaz bir parçası olan benlik imgesi, ben neyim, kimim ya da hayattan neler bekliyorum gibi sorulara verilen cevaplardan meydana gelmektedir. Kişilik olgusu kişinin gelişim sürecinde kendini anlaması, tanınması ve kendini toplumla karşılaştırması anlamına gelmektedir ve sporun onu antrenman ve yarışma yoluyla

⁵¹ Abdullah Yılmaz, TÜTÜNCÜ Koray, DEMİREL Ertürk, **Bir Ahlak Kuramı**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2006.ss.93-194.

⁵² Erkut Konter, **Sporla Karşılaşma Psikolojisi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2006.ss.8-15.

⁵³ İkizler, **a.g.e.**,ss.3-9.

⁵⁴ Dever, **a.g.e.**, ss.21-23.

ortaya çıkardığını savunur. Bugüne kadar yapılmış araştırmaların birbirleriyle çelişen sonuçlar vermiş olmasını, mevcut eleştirileri ve yaklaşımları göz önüne alarak, spor ve kişilik ilişkisi hakkında şunu söyleyebiliriz, spor ve kişilik arasında mevcut olan ilişkinin yönü ve derecesiyle ilgili kesin bir hükme varmak henüz mümkün olmamakla birlikte sporcunun tarzı, davranışları ile kültürü ilişkilendirebilmek mümkündür.⁵⁵

Oyun ve sporda öğrenme bireyden bireye aktararak öğrenme şeklindedir. Görerek ve uygulayarak öğrenme şekli olan spor faaliyeti ile ortaya çıkan zorluklar ve yoğun baskılı ortam içinde gerçekleşen spor aktiviteleri, bireyin kişiliğini biçimlendirerek daha dirençli, hırslı, yenilgiye ve kabullenmeye daha yatkın özelliklere sahip olmasında etkili olacaktır.⁵⁶

1.2.5. Spor Etiği

Etik, Bir kişi ya da grubun davranışlarını neyin doğru ya da yanlış olduğu hususunda yönlendiren değer ve ahlaki ilkeler bütünüdür. Etik değerler, iletişim ve karar verme gibi süreçlerde, iyi ya da kötü kavramlarıyla ilişkili standartların oluşumunu sağlar.⁵⁷

Genel anlamıyla spor etiği, sporun gelişmesinde önemli rol oynayan ve sporun taraflarının görev ve sorumluluklarını dürüstlük, adalet, açıklık ve tarafsızlık ve saygı gibi evrensel değerler doğrultusunda yerine getirmelerini istemektedir. Spor etiğinin temel amacı da bireylere spor alanında kabul görmüş evrensel etik ilkelerin benimsetilerek bu ilkelerin sportif ortamlarda davranış boyutunda sergilenmesini sağlamaktır. Burada önemli olan, bu ilkelerin benimsetilmesinde araç olan antrenörlerin ve spor öğretmenlerinin spor etiği konusunda eğitilmiş ve etik ilkeleri davranış boyutunda sergileyecek düzeyde bilinç sahibi olmalarıdır.⁵⁸

Etik kavramında bireysel ihtiyaç ve farklılıklara duyarlılık, kişisel davranış için sorumluluk, diğer insanlara ilgi, dürüstlük ve fair-play'e bağlılık mevcuttur. Sporda etik değerlere baktığımızda fair-play kavramı insanın yüksek ve evrensel değerlerini kapsar. İnsanın yüksek değerlere ulaşması, insan olmanın en son basamağıdır.⁵⁹

⁵⁵Doğan, a.g.e., ss. 39-42

⁵⁶ İközler, a.g.e.,ss.23-25.

⁵⁷ Atilla Erdemli, **Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi**, E Yayınları, İstanbul, 2002.ss.15-18.

⁵⁸ Semiyha Dolaşır, **Antrenörlük Etiği ve İlkeleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006.ss.17-25.

⁵⁹ Gülfem Sezen Ve İbrahim Yıldırım, "Profesyonel ve Amatör Futbolcuların "Fair-Play" Anlayışları" **Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, 10-11 Ekim 2003, Bildiriler Kitabı**, Sim Matbaacılık, Ankara, 2003.ss.30-40.

Sporun tarafları olarak antrenörler, sporcular, taraftarlar, spor yöneticileri, spor yazarları ve sporla ilgili tüm kişilerin davranışları etik ilkelere uygun olmalıdır. Bu açıdan bakıldığında sporda uyulması gereken etik ilkeler şunlardır;

- i. Sporcular araç olarak kullanılmamalı, amaç olarak görülmelidir. Spor karşılaşmalarında sportif amaçlara ulaşmak, yarışmaların sonuçlarından çok daha önemli olmalıdır. Elde edilecek para vb. etmenler sporun amacının önüne geçmemelidir.
 - a) Antrenörler ve spor yöneticileri sporculara saygılı davranmalı, onların öz varlıklarına değer vermelidir.
 - b) Sporcular rakiplerine saygılı olmalı, rakiplerine psikolojik baskı yapmamalı ya da onlara kasıtlı zarar vermeyi içeren taktiklere göz yummamalıdır.
 - c) Kullanılan ekipmanlar, süreçler ve spor kuralları, sporla ilgili tüm tarafların güvenliğini sağlayacak nitelikte olmalıdır.
- ii. Müsabakalar adil olmalıdır.
 - a) Liglerin yönetimi ve karşılaşmaların denetimi, bütün taraflara eşit olarak uygulanan tarafsız kurallara göre yapılmalıdır.
 - b) Spor tanımı gereği bedensel güç ve mücadeleyi içeren bir yarışmadır. Bu nedenle müsabakalarda verilecek kararlar, sportif ideallere uygun olarak yalnızca fiziksel beceriler, güdülenme, strateji ve şans etkenlerine göre belirlenmelidir. Bir sporcuya ya da takıma doping maddeleri vererek veya şike yaparak sporcuların performanslarını yapay olarak artırmak kural dışıdır.
 - c) Sporun unsurlarının ve sporcuların yolsuzluk yaparak müsabakaların sonuçlarını etkilemeleri sporun ruhuna aykırıdır.
- iii. Katılım, liderlik, kaynaklar ve ödüller başarıya dayalı olmalıdır. Bu ilkenin anlamı spor etkinliklerine katılacaklara eşit katılım olanağı ve eşit fırsatlar sağlanmasıdır.
 - a) Spor etkinliklerine kimlerin katılacağına ırk, inanç, cinsiyet veya toplumsal konuma göre değil; yetenek ve güdülenme durumuna göre karar verilmelidir.
 - b) Erkek ve bayan sporcular arasında kaynak dağılımı yapılırken cinsiyet ayrımcılığından kaçınılmalıdır.
- iv. Spor etkinlikleri katılımcıların güvenliğini sağlayacak biçimde olmalıdır.
 - a) Sporcuların sağlığı ve güvenliği, antrenörler ve yöneticiler tarafından takım başarısından daha önemli sayılmalıdır.

- b) Antrenörler, sporcuları bedensel rahatsızlıklardan korumalı, susuzluk ya da halsizlik gibi durumların meydana gelmesinden kaçınmalıdır.
- c) Sporcular rakiplerine zarar verecek kasıtlı eylemlerden kaçınmalıdırlar. Günümüzde sporda karşılaşılan en önemli etik problemlerden birkaçı doping, bahis, şike ve şiddet olarak sıralanmaktadır.

Sporunda etik ilkeler aşağıdaki gibi ortaya çıkarılmıştır.⁶⁰⁻⁶¹

Centilmenlik, iyi arkadaşlık eden, saygılı, görgülü davranış şeklidir. Karşı olumlu olarak yaklaşarak sıkıntıları ve küçük gerilimleri mesele çıkartmadan ve şikayet etmeden kabullenme iyi niyetini de içermektedir. Negatiflik yerine pozitif olmayı ifade eden davranışları içerir.⁶²

Erdemlilik, ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklere sahip olma durumunu belirtmektedir. İnsanın kendi varlığına göstermiş olduğu sorumluluk ise erdemlilik olarak tanımlanır.⁶³ Erdem kelimesi ahlaki üstünlük manasını taşımaktadır.⁶⁴ İnsanın erdemli olması, insan olmasından kaynaklanan insani niteliklerini en fazla geliştirdiği bir duruma ulaşması demektir. Spor faaliyetlerinde erdemli insan yetiştirme hedefi fair-play ruhunu ile gerçekleştirilmektedir.⁶⁵ Her spor türünün yapısına ve sonra da genel olarak spor olayına ilişkin kurallar bağlamındaki erdemler anlaşılır. Bir oyun olarak spordaki eşitlik ilkesine uymak, oyuna sportif yeterliğin en yüksek düzeyinde katılmak, doping ve benzeri yollara başvurmamak, sınır durumlarında kendine egemen olmak, sporu spor için yapmak gibi, sportif erdem içerikleri, her sporcu için olması doğallıkla gerektirir.⁶⁶

Dürüstlük, sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan anlamına gelmektedir. Ayrıca hizmet ve görevlerini yerine getirirken dil, din, felsefi inanç, siyasi düşünce, ırk, cinsiyet ve benzeri sebeplerle ayırım yapamayan ve insan hak ve özgürlüklerine aykırı veya kısıtlayıcı muamelede ve fırsat eşitliğini engelleyici davranış ve uygulamalarda bulunmayan anlamında da değerlendirilmektedir

Fırsat eşitliği, sunulan olanaklardan herkesin ayırım yapılmaksızın eşit biçimde yararlanmasıdır. Bütün bireyler okulda ve okulda sunulan bütün organizasyonlardan

⁶⁰ Oğuz Özbek, **Beden Eğitimi Öğretmeni Meslek Etiği**, Spor Yayınevi, Ankara, 2008.ss.93-98.

⁶¹ İnyet Pehlivan Aydın, **Yöneltil Mesleki ve Örgütsel Etik**, Pegem Yayınevi, Ankara, 2002.ss.167-170.

⁶² Dolayır, **a.g.e.**, ss. 27-47

⁶³ Pehlivan, **a.g.e.**, ss.12-17.

⁶⁴ Erdemli, **a.g.e.**, ss. 41-43.

⁶⁵ Tefrik Yapan Hakan, **Spor Ahlakı**, Merkez Ofset, Gaziantep, 2007.ss.15-23.

⁶⁶ Erdemli, **a.g.e.**, ss. 385-397.

eşit oranda yararlanma, başarılı olmak için eşit fırsatlardan eşit oranda yararlanmak, eşit davranış görme hakkına sahiptir.⁶⁷

Empati, karşısındakinin duygu ve düşüncelerinin yanında, bunları anlamlandırarak objektif bir şekilde farkında olma ve temsili olarak yaşama olarak tanımlanabilir.⁶⁸

Özellikle takım sporlarında oyuncunun kendi takım arkadaşlarına, antrenörüne ve rakip oyunculara karşı empatik davranışlar göstermesi; tüm bu unsurların nasıl davranacağını tahmin etmesinde, takım ruhunun oluşmasında ve buna bağlı olarak takım başarısında önemli bir faktör olabilir.⁶⁹

1.2.6. Sportif Erdem (Fair-Play) Kavramı

Fair play kavramı yarışmalarda ahlaksal açıdan iyi ve kötü davranışlar için standart bir referans olarak gelişmiştir. Türkçede “sportif erdem” sözüne denk gelen, İngilizce kökeninde “Fair-Play” in geçmişine baktığımızda bir birleşik sözcük olan fairness ile karşılaşırız. Fairness sözcüğü dürüst davranmak, hak gözeterek karar vermek, mertçe, insana yakışır şekilde yaşamak anlamlarına gelmektedir. Fairness kavramı 19. yüzyıl başlarında İngiltere’de Gentleman’in belirgin bir özelliği durumundaydı. Gentleman (Türkçesiyle çelebi, efendi kişi) sadece sporda değil, yaşamının her durum ve şartında Fairness’i gözetmek zorundadır. 19. yüzyıl Viktorya İngiltere’si, günümüz fair-play anlayışının temellerini, dönemin sürekli değişim yaşayan sosyokültürel yapısı içerisinde gerçekleştirmiştir.⁷⁰

Fair-Play’in içeriği konusunda 1974 yılında Uluslararası Fair-Play Komisyonu tarafından hazırlanan deklarasyon tüm ülkelere ve spor örgütlerine gönderilmiştir. Bu deklarasyonda “kendine, rakibine, takım arkadaşlarına, müsabakanın hakemlerine, seyirci ve kamuoyuna saygıya dayanan bir hayat görüşü olarak fair-play tanımlanmıştır. Bu görüş, “her ne pahasına olursa olsun kazanmayı, başarılı olmayı reddetmektedir” ilkesi belirtilmektedir.⁷¹

⁶⁷ Pehlivan, **a.g.e.**, ss.193-194.

⁶⁸ Selçuk Budak, **Psikoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2000.15-17.

⁶⁹ Ferudun DORAK ve Nilgün VURGUN, “Takım Sporları Açısından Empati ve Takım Birlikteliği İlişkisi” **SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2006, 4 (2): 73-77.

⁷⁰ İbrahim Yıldırım, “Sporda “Fair-Play” Kavramının Tarihsel Boyutları” **Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri**, Ankara: Spor Bilimler ve Teknolojisi Yayınları, 1992.ss.3-18.

⁷¹ Mehmet Şahin, **Spor Ahlakı ve Sorunları**, Evrensel Basın Yayın, İstanbul, 1997.ss.20-33.

Fair-play, aynı zamanda bir felsefedir. Sporun bize ve çocuklarımıza öğretmesini istediğimiz olumlu değerler ve dersler için, sporun bütünü ile bütünleşmeyi ve anlaşmayı işaret eder. Sporda “üst ahlak” kavramı, “fair-play” ruhu ile temsil edilebilir. Fair-play sportif maç ve müsabakalar ile oyunlar esnasında oyuncu ve taraftarların sadece oyun kurallarına uymaktan ziyade, evrensel bir ahlaki tutum ve davranışları temsil eder.⁷² Aynı zamanda, sporcuların yarışmalar esnasında, güçleşen durumlarda dahi kurallara sabırla, bilinçli ve tutarlı bir şekilde sadık kalmaları, fırsat eşitliği içinde haksız dezavantajları kabullenmemeyi, rakibin haksız dezavantajlarından yararlanmamayı, rakibini düşman değil, oyunun gerçekleşmesi için kendisi ile eşit haklara sahip birey olarak görmeleri ve değer vermeleri çabalarında gösteren bir felsefi düşüncedir.⁷³

Fair-Play genel olarak üç anlam üzerinden şekillenmiştir. İlk olarak “iyi oyun” anlamına gelecek biçimde kullanılmıştır. Sonra “iyi oyunu ortaya koyacak ruh hali ve sporcuya yakışan davranış kalıbı” olarak değerlendirilmiştir. Daha sonraları “iyi oyunun ortaya çıkması için oyuna katılanların unsurların yerine getirmek zorunda oldukları davranış ve tutumlarının tümü” olarak değerlendirilmiştir. Fransa da ilerleyen zamanlarda spor, oyun alanlarında ve sosyal yaşantıda “genel dürüstlüğü” ifade edecek biçimde kullanılmaya başlanmıştır.⁷⁴

Verilen tanımlardan yola çıkılarak iki değişik Fair-Play anlayışı ortaya çıkmıştır.

Formel fair-play, kesin kuralları içerisinde barındıran oyun kurallarını kabullenme ve bu kurallara kesinlikle uyma anlayışını kapsamaktadır.

Enformel fair-play, yaptırımlarla zorunlu tutulmayan, aksine sporda kuralların talep ettiğinin ötesinde, sporcunun rakibi ile eşit şartlarda yarışma arzusunu, rakibin maruz kalacağı haksız durumları gidermek için çaba gösterme, her türlü durumda hakem kararlarına saygı göstermeyi, aleyhine de olsa hakemlerin doğru kararları almalarına saygılı olmayı, galibiyet ve mağlubiyette ölçülü ve anlayışlı davranmayı esas almaktadır.⁷⁵

⁷²Şefik Tiryaki, **Spor Psikolojisi: Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama**, Eylül Yayınları, Ankara, 2006.ss.39-42

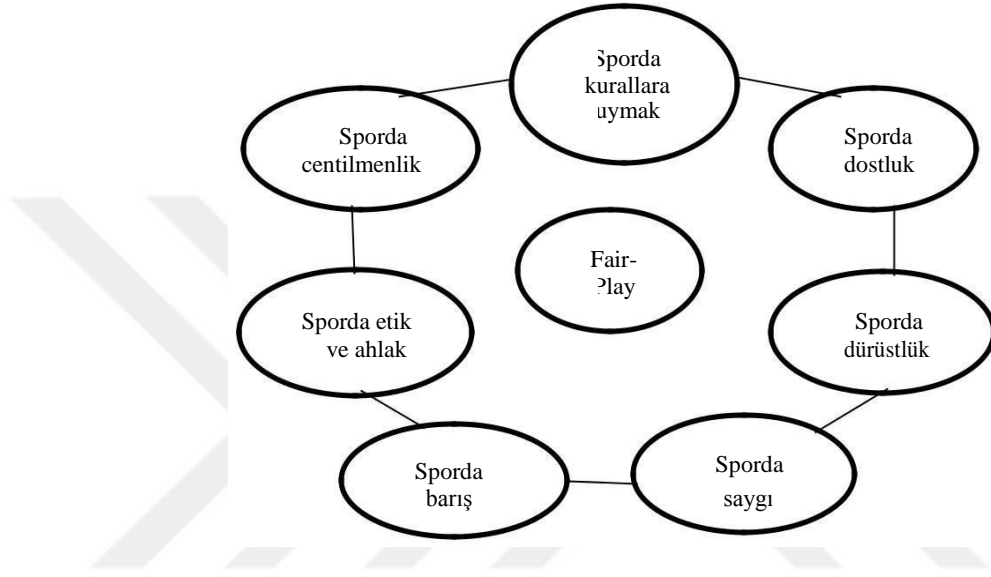
⁷³Yıldıran, **a.g.e.**, ss. 1-16

⁷⁴Erdemli, **a.g.e.**, ss. 386-397.

⁷⁵Sigurt Baumann, **Uygulamalı Spor Psikolojisi**, Çev. H.Can İkizler ve AO. Özcan, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 1994.ss.115-119.

Çoknaz ve diğerlerinin (2008) ⁷⁶ beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin olimpiik konularla ilgili farkındalıkları ve olimpiik kavramlara yönelik değerlendirmeleri, bir olimpiik ideal olarak "Fair-Play"e yöneltilen sorunun yazılı değerlendirmelerinde öğrencilerin "fair-play"i tanımlayarak, ilişkin temaları sporda etik ve ahlak, barış, saygı, dürüstlük, dostluk, kurallara uymak, ve centilmenlik şeklinde tanımlamışlardır.

Şekil 1. Fair-Play İçin Yapılan Yazılı Değerlendirmelerden Elde Edilen Temalar.⁷⁷

Şahin (1997) ⁷⁸, oyun ve sporun fair-play ile olan ilişkisini getirdiği açıklamada; sporun günlük yaşantımızın bir parçası olmadığını serbestçe seçilen ve bir oyun uygulaması olduğunu söylemiştir. Sporun amacının aktiviteden ve onu yapmaktan hoşlanmak olduğunu, zafer için yarışma olduğunu söylemiştir. Spor aktivitelerinin kendi başına ödül içerdiğini, standart beceriler gerektirdiğini ayrıca tartışmıştır. Sonuç olarak sporun bir oyun ve ayrıca bir yarış olduğunu söylemiştir. Ayrıca sporun becerilerin test edilmesinde kullanıldığını, doğal ve sınırlandırılmış beceriler içerdiğini ve bazen de spor yarışmalarının fair-play ve sportmenliği olumsuz yönde etkilediğini vurgulamıştır. Araştırmacı fair-play'in dürüst yarışma, kurallara saygı gösterme, mutabakata varmak, oyuna saygı gibi anahtar kelimelerle fair-play'in önemini vurgulamıştır.

⁷⁶ Dilşad Çoknaz, "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Olimpiik Konulara Yönelik Farkındalıkları ve Olimpiik Kavramlara İlişkin Değerlendirmeleri" **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 2010, 7 (1): 1264-1289.

⁷⁷ Çoknaz, a.g.e., ss. 1264-1289.

⁷⁸ Şahin, a.g.e. ss. 20-33.

Spor, bir bütün olarak düşünülduğünde insan mükemmeliyetini hedeflemektedir. Çocuklarımızın, spor ortamlarında birbirleriyle olan etkileşimlerinde, fair-play ile ilgili olarak dürüst kararlar verebilme yetenekleri, toplumun genelinde doğru ve tatmin edici bir yaşam için gerekli olan düşünme ve öğrenme becerilerinin olgunlaşmasında etkilidir.⁷⁹

20. yüzyıl boyunca, spordan ticari ve siyasi beklentilerin artarak devam etmesi, ahlaki beklentileri geri plana itmiş ve giderek güçlenen profesyonellik karşısında amatör ruhun gerilemesine ve değerini yitirmesine neden olmuştur. Tüm bu süreçte fair-play anlayışı, eşit yarışma şartlarının ve fırsat eşitliğinin sağlanması ve korunması, sportif olarak rakibine düşman olarak değil de, oyunun gerçekleşmesini sağlayan eşdeğer bir aktör olarak değer verilmesi ve onun fiziksel ve ruhsal dokunulmazlığına saygı duyulması, haksız avantajlardan kaçınılması gibi yüksek insanı kaliteleri işaret eden bir seviyeden, sadece oyun kurallarına bile uymanın bile erdemlilik olarak görüldüğü bir yaşam biçimi ortaya çıkarılmıştır.⁸⁰

Fair-play ilkeleri okul sporlarından kulüp sporlarına kadar bir eğitim ilkesi olarak; sporcu, eğitimci, aile, hakem, seyirci ve basın tarafından sürekli olarak gündemde tutulmalıdır.⁸¹ Bir birey ne denli sporun özü gereği yetiştirilirse yetiştirilsin, eğer öğretmeni, çalıştırıcısı, okulun yöneticisi; okulun adını, takımın adını veya bölgenin adını duyurmak adına gencin önüne hep başarı ögesini sürüyorsa burada fair-play anlayışı dolayısıyla Spor ciddi zararlar görüyor demektir.⁸² Araştırmalar, beden eğitimi derslerinde fair-play bilinci edinemeyen öğrencilerin sporda göstermiş oldukları erdemsiz davranışlarda Beden eğitimi öğretmenlerinin de fair-play anlayışlarının etkisi olduğu anlaşılmaktadır. Beden eğitimi öğretmenlerinin futbolda fair-play'e ilişkin olumlu ve olumsuz yaklaşımlarının incelenmesi konulu yapılan bir araştırmada, sonuç olarak beden eğitimi öğretmenlerinin, fair-play'e ilişkin yaklaşımlarının daha çok başarıya endekli olduğunu, okullar arası yarışmalarda son yıllarda görülen şiddet olaylarının öğrencilerin de "her ne pahasına olursa olsun kazanmak" ilkesi ile motive edildiklerini göstermiştir.⁸³

⁷⁹ Acet, **a.g.e.**, ss. 40-47

⁸⁰ Yıldırım, **a.g.e.**, ss. 3-16

⁸¹ Şahin, **a.g.e.**, ss. 20-33.

⁸² Erdemli, **a.g.e.**, ss. 41-43.

⁸³ Gülfem SEZEN ve İbrahim YILDIRAN, "Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Futbolda Fair Play'e İlişkin Olumlu ve Olumsuz Davranışlara Yaklaşımlarının İncelenmesi", **Spor Yönetimi ve Bilgi Teknoloji Dergisi**, 2007, 2 (1): 14-22.

Fair-play'in en çok gerektiği yer yarışma ya da karşılaşma sporlarıdır. Bunlarda da amatörlükten profesyonelliğe gidildikçe sportif erdem gereksinimi artar. Çünkü profesyonellikte beklenti başarı yönündedir. Bu durumun amatör kulüpler dışında hiç gerçekleşmemesi gereken yerde, okul sporunda yaşanması yalnızca spor açısından değil, toplum ve insan açısından da ciddi zararlara neden olur. Öğrenci sırasında ders geçmek, burs kazanmak uğruna yapay, fakat zorlu baskı altına girmektedir. Özellikle ilköğretimden yükseköğrenime kadar sınavlar hep birer yarışmaya dönüşmüştür ve kazananlar ilerleyecek, kaybedenler elenip kaybolacaklar düşüncesi ortaya çıkmıştır. İşte kendi başına yapılabildiğinde bir değer olan spor, performans için yapıldığında pazarda daha değerli olmaya başlamıştır. Bu durum gizli profesyonelliğin en trajik bir boyutudur.⁸⁴

Profesyonel ve amatör futbolcuların fair-play anlayışları üzerinden yapmış olduğu araştırmada, profesyonelliğin başarı ile birleşince fair-play'i yok ettiği sonucu ortaya çıkmıştır. Profesyonel sporcuların amatör sporculara oranla daha az fair-play davranışlarına uydukları, spor ahlakına uysun ya da uymasın amacın kazanmak olduğu sonucuna varılmıştır. Bu doğrultuda futbolcuların rakiplerini birer düşman olarak görmekte ve haksız avantajlarından faydalanmayı normal bir davranış olarak karşılamaktadırlar. Amatör futbolcular, profesyonel kadar yüksek bir yüzde göstermeseler dahi galip olmak söz konusu olduğunda fair-play'i görmezden geldiklerini ifade etmişlerdir.⁸⁵

Akkoyunlu ve arkadaşlarının (2008)⁸⁶, 2006–2007 sezonunda Amatör ligde mücadele eden genç takım futbolcularının sporda erdemlilik ile ilgili düşüncelerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu araştırmada, genç futbolcuların çok büyük bir kısmının oyunu kazanmak için şanstın ziyade iyi oynamanın önemli olduğu düşüncesinde olduklarını göstermiştir. Bu sonuçta çocukların başarıya ulaşmada kendi çabalarının önemini kavradıklarını göstermektedir. Sporcuların çok büyük bir kısmının oyunun kurallarına uymak kazanmaktan daha önemlidir görüşünü benimsemesi önemli bir göstergedir. Genç sporcular kurallara uymayı kazanmaktan önemli görmeleri onların sporda erdem anlayışına sahip oldukları göstermektedir. Hakem yanlış karar verse de kararlarına saygı duymak gerekir düşüncesinde olmaları da gençlerin sporda erdem anlayışlarını ne ölçüde benimsediklerini

⁸⁴ Erdemli, **a.g.e.**, ss. 386-397.

⁸⁵ Sezen ve Yıldırım, **a.g.e.**, ss. 30-49

⁸⁶ AKKOYUNLU Yagmur vd., "Amatör Genç Futbolcuların Sporda Erdem Anlayışının Araştırılması" **10.**

Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 10th International Sport Sciences Congress, Proceedings-II, Bolu, Ekim 2008, 23-25.

göstermektedir. Ayrıca hakemlerin genelde bilinçli olarak hata yaptıkları ve yarışma sonucunu hakemin hatalarının belirlediği görüşü, medyanın da etkisiyle hakemlerin dürüst olmadıklarına inandıklarını göstermektedir. Genç futbolcuların önemli kısmının birinci olmak için hakem görmese de kural ihlali yapmam düşüncesi sporda erdemi benimsediklerini göstermiştir. Genç futbolcuların kazanmak için kuralları ihlal etmeyeceğini ifade etmeleri bunlarda sporda erdem algısının önemli ölçüde benimsendiğini göstermektedir. Rakiplerin kural dışı hareketlerine aynı şekilde cevap veririm fikrini önemli ölçüde benimsememeleri, kurallara uyma ve sahip oldukları erdem duygusuyla açıklanabilir. Katılımcı sporcuların yarıya yakınının rakibinin sakatlanmasını önlemek için gerekirse birinci olmam düşüncesi de benimsendiği görülmüştür. Bu da çocukların kazanma dürtüsüyle sporda erdem duygusu arasında bocaladıklarını göstermektedir. Sporcuların büyük çoğunluğunun, rakibe karşı arkadaşları hatalı davranış sergilediğinde uyarıda bulduklarını ifade etmeleri, kuralları benimsemeleri kadar rakibi tahrik etmemek düşüncesinde olduklarını göstermektedir. Sporcular çok büyük oranda müsabakada haz alma ve arkadaşlığın sonuçtan daha önemli olduğu görüşüne katılmaları, onların sporu kazanmaktan ziyade katılmak ve oyundan keyif almak için yaptıklarını göstermektedir. Genç sporcuların galibiyette rakibi tahrik etmemek için sevincin dengelenmeye çalışıldığı düşüncesinde oldukları görülmektedir. Buda onların sahip oldukları erdem duygusuyla oyunu sadece keyif aldıkları için oynadıklarını, rakiplerinin üzölmelerini istemediklerini göstermektedir. Genç sporcuların mağlup olduğunda rakibin tebrik edilmesi gerektiği düşüncesinde olmaları sahip oldukları erdem duygusuyla rakiplerinin başarısını kabullendiklerini, galibiyet kadar yenilgiyi de doğal karşıladıklarını göstermektedir.

Spor, bireyin kurallar uyarınca hem tüm gücüyle mücadele edeceği, hem rakibine saygı duyacağı, değer vereceği bir etkinliktir. Eğer değilse orada spor adı altında sadece kavgadan ve düşmanlıktan söz edilebilir.⁸⁷ Karşılıklı mücadele, sporcuların kurallar çerçevesinde en iyi performanslarını ortaya koyarak başarı sağlamalarını içermektedir. Kurallar sayesinde yarışmacılar birbirlerini düşman olarak tehdit etmez, birbirlerinin kabiliyetlerine saygı duyarlar. Birbirlerine zarar vererek değil çok çalışarak mücadele ederler.⁸⁸ Sporu izlemeye ve bizzat uygulamaya değer kılan bu duygulardır. Ancak birçok araştırmacıya göre yarışma sporlarına uzun süre bağlı kalan sporcuların ahlaksal ve etiksel davranışlarında düşüşler meydana gelmektedir. Bu bakış açısına göre sporcular hakeme

⁸⁷ Atilla Erdemli, **Spor Yapan İnsan**, E Yayınları, İstanbul, 2008.ss.33-37.

⁸⁸ Johan Huizinga, **HOMO Ludens, Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995.s.16.

yakalanmadıkları sürece eğer kendine avantaj sağlayacaksa kurallara uygun olmayan davranışları benimsemektedir.

Spor yarışmaları, ölçülebilir kurumsallaşmış amaçları ile katılımcıların sportif becerilerdeki performansı değerlendirebilme ve karşılaştırabilmeleri doğrultusunda sosyal uygulamalar olarak görülmektedir.⁸⁹ Kişiler, onur için, kişisel mükemmellik ve başarılar için çabaladıkça, yarışmalar daima olacaktır ve bunların en iyi geliştiği ve test edildiği yerler yarışmalardır. Spor yarışmaları, insanların kendileri hakkında, kabiliyetleri ve değerleri hakkında bilgilerini test edecek ortamı sunmaktadır. Spor, mükemmeliyete ulaşmak için karşılıklı çaba olarak değerlendirildiğinde, branş ne olursa olsun bizi ilerlemeye, diğerleri için saygıya, mükemmeliyete ve arkadaşlığa doğru götürecektir. Rekabetin temeli de aslında budur.⁹⁰

Rekabetçi spor, katılımcıların psikolojik ve ahlaki gelişimleri için arkadaş olma durumu, arkadaşlığın kabulü ve kendine değer vermenin geliştirilebileceği, arttırılabileceği ve farklı bakış açılarının geliştirilebileceği bir durumu önermektedir. Sporun ayrıca takım arkadaşlarıyla iş birliği, uyum ve ahlaki çelişiklere çözüm bulmanın öğretilmesi için bir araç sağladığına inanılmaktadır. Sporun karakteri inşa ettiği yaklaşımı spor çevrelerince oldukça hâkim olmasına rağmen, rekabet içeren sporun karakter gelişimine olumsuz bir etkisi olduğunu bildiren kanıtlarda bulunmaktadır. Rekabet ahlaki problemler yaratabilmekte, prososyal (özgeci) davranışı azaltabilmekte ve antisosyal davranışı destekleyebilmektedir.⁹¹

Yere düşen rakibe yardımcı olmak, eğer rakip oyuncu sakatlanırsa topu taca atmak, eğer rakip oyuncu malzemelerini unutmuşsa ona kendi malzemelerini ödünç vermek gibi davranışlar spordaki prososyal davranışları oluşturmaktadır.⁹² Antisosyal davranışlar ise, kasıtlı olarak faul yapmak, rakibi sakatlamak, hakemi aldatmak gibi davranışları içermektedir. Genç futbolcularda prososyal davranışların geliştirilmesi, antisosyal davranışların azaltılmasına yönelik olarak yapılan bir araştırma sonucuna göre, prososyal davranışların gelişmesi için antrenörler, aileler ve spor psikologları genç yaştaki futbolcuların görev ve sosyal algı yönelimine önem vermelidir. Antrenörler antrenman veya oyun süresince sporcularının beceri gelişimi üzerine odaklanarak takımında yer alan her sporcunun sarf ettiği çabayı görmeli ve oyuncular arasında iş birliğini sağlamalıdır. Ayrıca genç yaştaki sporcularında değer

⁸⁹Yapan, **a.g.e.**, ss. 20-60

⁹⁰Yamaner, **a.g.e.**, ss. 19-66

⁹¹Tiryaki, **a.g.e.**, ss. 13-43

⁹²Yapan, **a.g.e.**, ss. 20-60

öğrenimi ve beceri gelişimi üzerinde durmalıdır.⁹³ Çünkü, etik davranışlar doğuştan kazanılan davranışlar değildir sonradan öğrenilmektedir hiç kimse bir anda iyi karakterli olamaz ancak doğuştan bu kapasiteye sahiptir. Antrenörler sporcularında her türlü sportif durumda iyi ve kötü arasındaki farkı öğretmelidir. Bu durum bir antrenörün birinci sorumluluğu olmalıdır. Antrenörler, sporcularında her yaşta karakter gelişimini gerçekleştirebilirler.⁹⁴ Sosyal algı yönelimi, özellikle futbol branşında sporcuların birbirleri ile yapısal ilişkiler kurmasını sağlayarak arkadaşlık duygusunun gelişmesine olanak tanımaktadır. Antisosyal davranışları azaltabilmek için ise ego yönelimi ve sosyal statü yönelimi kontrol altında tutulmalıdır. Antrenör takımında herkese eşit davranmalı takımın en iyi oyuncusuna ceza vermemek gibi taraflı davranışlarda bulunmadan herkes aynı cezayı almalıdır. Sonuç olarak, futbolculara görev ve sosyal yakınlık yönelimi aşılanırken, ego ve sosyal statü yönelimi kontrol altında tutulmalıdır.⁹⁵

1.2.7. Sportmenlik

Sporcuların kişilikleri ve sportmence davranışlar sürekli tartışılmaktadır. Etik veya ahlâkî davranış olarak da tabir edilen sportmence davranışın tartışmaları tipik olarak özet değer yargılarını veya kanıt ve teorilerden ziyade fikirleri yansıtır.

Sportmenlik, sporcu erkek ya da sporcu kadından beklenen davranışlar olarak açıklanabilir. Sportmenliğin tanımı; “kaybedebilen ya da şikâyet etmeden mağlup olabilen, kural dışı davranışlarla kazanmayan ve rakibine iyilik, cömertlik ve nezaketle davranan kişi” olarak da yapılır. Sportmenlik, samimiyet, cesaret, sabır, kendini kontrol, kendine güven, küçümsememek, başkalarının fikirlerine ve doğrularına saygı duyma, kibarlık, iyilik, asillik, onurluluk, ortaklık ve cömertlik gibi özellikleri barındırır. Sportmenliğin amaçlarında oyunun tansiyonunu yükseltmekten çok düşürmek vardır.⁹⁶

⁹³ Sezen ve Yıldırım, **a.g.e.**, ss. 30-49

⁹⁴ Konter, **a.g.e.**, ss. 10-50

⁹⁵ Karagözoğlu, **a.g.e.**, ss. 9-43

⁹⁶ Felicity Haynes, **Eğitimde Etik**, Çev. Semra Kunt-Akbaş, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2002..ss.20-22.

Sportmenlikte rakibe işbirliğin bir parçası olarak davranılır ve yarışmanın amacı sporcuların becerilerinin karşılaştırılmasıdır. Katılımcıların kendilerine haksız kazanç sağlayan hakem hatalarını kabul edip etmemeye de karar vermeleri gerekir. Çünkü bu kararlar hakem düdüğünden çok kuralların yanlış olarak uygulanmasıdır.⁹⁷ Gerçekte yarışmanın tansiyonu arttığında ve kazanmak önemli olduğunda sportmenlik önem kazanmaktadır. Kısaca, sportmenlik başarı stratejilerinde etik davranışların seçilmesini gerektirir.

1926'da, çocukluk oyunlarından uluslar arası maçlara hayatın tüm bakış açılarıyla ilgili olarak sportmenliğin ilkelerini yaymak için kurulan Uluslararası Sportmenlik Birliği sekiz adet kural koymuştur. Bunlar şöyledir;⁹⁸

- i. Kurallara uyun.
- ii. Takım arkadaşlarınıza bağlı kalın
- iii. Kendinizi zinde tutun
- iv. Öfkenizi kontrol edin
- v. Oyununuzu şiddetten uzak tutun
- vi. Kazandığınızda övünmeyin
- vii. Mağlubiyette yıkılmayın
- viii. Sağlıklı bir vücut için sağlam ruhlu ve açık fikirli olun.

Entzion 1991 yılında öğrencilerine sportmenliğin anlamını sorduğunda aldığı cevaplar şöyledir;⁹⁹

- i. Kimseye zarar vermeyen,
- ii. Hata yaptığında takım arkadaşına bağırmayan,
- iii. Hile yapmayan,
- iv. Kaybettiğinde ağlamayan,
- v. Kaybettiğinde bahane bulmayan,
- vi. Birinci olmaya çalışan,
- vii. İnsanlara iyi olmadığını söylemeyen,
- viii. Övünmeyen,
- ix. Kimseye vurmayan.

⁹⁷ Fikret Ramazanoğlu, **Sporda Sosyal Alanlar**, Bıçaklar Yayın, İstanbul, 2004.ss.19-22

⁹⁸ Doğan, **a.g.e.**, ss. 39-42

⁹⁹ Dever, **a.g.e.**, ss. 41-43

Bazı çalışmalar, spora katılımın yardımlaşma ve paylaşma gibi davranışları azaltırken saldırganlık ve zararlı davranışları arttırdığını belirtmektedir. Antrenörlerin oyunculara odaklanmaktan ziyade kazanmaya odaklandıkları belirtilmektedir. Gençlere antrenörlük yapanların, çocuklara ahlâkî ve sportmence davranışları öğretmek üzere eğitilmiş olmaları gerekirken antrenörlerin büyük çoğunluğu bu davranışları sporcularına öğretmemekte hatta yetersiz sportmenlik sergilemektedirler. Sporonun, sporcuların sosyal becerilerini geliştirmesinde de önemli bir rolü vardır dolayısıyla antrenörlerin sporcuların bu davranışlarını geliştirmesinde önemli rolü vardır.¹⁰⁰

Sportmenlik, spordaki ahlâkî bir davranıştır. Her iki cinsiyetin enerjik rekabetçi oyunlarda ne yapması değil, nasıl yapması gerektiğiyle ilgilidir. Bir sporcunun rakibini yanlışlıkla yere düşürdükten sonra ona elini uzatıp iyi olup olmadığını sorması, antrenörlerin zaman çalmaya yönelik hareketleri yapmamaları için oyuncularını uyarması, sporcuların yanlış çalınan düdüklere düzeltmeleri, sporcuların rakibin güvenliğini ve sağlığını düşünerek davranması, kurallara katı bir şekilde uyulması sportmence davranışların örnekleri olarak sayılabilir.¹⁰¹

Profesyonel bir futbolcuya göre iyi sportmenlik, oyuncunun rakibine maçtan önce, maç içinde, molalarda ve maçtan sonra nasıl davrandığıyla ilgilidir. İyi sportmenler rakibinin elini maçtan önce ve sonra sıkırlar, rakip oyuncuyu iyi bir vuruştan sonra tebrik eder; kurallara uyar; mütevazice kazanır ve kaybederken önemsemez; rakibine argo konuşmaz; oyuna değer verir ve dürüstçe oynamanın ne demek olduğunu bilir.¹⁰²

Konter'e (2006)¹⁰³ göre sportmen; iyi ahlaklı, asil, heyecanlı, saygı duyan, topluma yararlı, bileği ve yüreği güçlü yurtseverdir. Gerçek sportmen, beden ve ruhen kendisini geliştirmiş insandır. Haklıya hakkını teslim etmesini bilir. Çeşitli hile ve desiselerle gelecek galibiyeti kabullenmez ve iyi niyetli bir mücadelede yenilginin de şerefli bir olay olduğuna inanır. Voigt'e (1998)¹⁰⁴ göre, kazandığında az övünmek, iyi olmak, nazikçe sevinmek kaybederken kendine hakim olmak, kabullenmek ve susmak sportmenliğin erdemleridir. Sportif erdem ve sportmenliği mücadelecilerde sporlarda nazikçe oynamak olarak varsaymak büyük bir hata olur. Doğrusu kendi en iyisini yapmaya çalışan rakibe saygı göstermektir.

¹⁰⁰ Erdemli, **a.g.e.**, ss. 33-37

¹⁰¹ Erdemli, **a.g.e.**, ss. 33-37

¹⁰² Günay ve Yüce, **a.g.e.**, ss. 66-100

¹⁰³ Konter, **a.g.e.**, ss. 10-50

¹⁰⁴ Voigt, **a.g.e.**, s. 7

Sportmenlik sporun içinde tavsiye edilen davranışlarla ilişkilidir ve bazen dürüst ve güvenilir şekilde yarışmayı hayatın diğer alanlarına uygular. Arnold'a göre sportmenlikle ilgili üç farklı görüş vardır:¹⁰⁵

- i. Sosyal birliğin şekli olarak sportmenlik
- ii. Eğlencenin teşviki anlamında sportmenlik
- iii. Fedakârlık şekli olarak sportmenlik

Birtakım görüşlere göre sportif erdem de denen sosyal birlik olarak sportmenlikte, sporcular spor geleneklerini, alışkanlıklarını ve eğilimlerini korumayı kabul etmişlerdir. Kurallara göre oynamak topluluğun ve dostluğun gelişmesine yardımcı olur. Oyunda kazanmak ve kaybetmek önemli değil, oyunun nasıl oynandığı önemlidir. İkinci görüş etimolojiktir. Spor zevk ve eğlenceyi amaçlarken bunun aksine rekabetçi sporlar zafere giderken çalışmayı, özveriyi ve yoğunluğu amaçlar. Bu doğrultuda sportmenlik bir çeşit adalettir ve amacında eğlenmek vardır. Sporun ruhu oyun ile bağdaşmalıdır ve oyun zevk olmaktan çıkmamalıdır. Bu görüş gerçekte faydacılığın bir türüdür. Sportmenliğin fedakârlık olduğu üçüncü görüş, dürüstlük ve adalet hesabına yapılan hareketleri aşar. Buradaki asıl motivasyon başkası için endişelenmektir. Rakibe saygı göstermek, gerektiğinde ona yardım etmek, alkışlanacak davranışlar sergilemek önemlidir. Bu görüş Kant'ın deontolojik ahlâkına yakınlık gösterir fakat her şey için sorumluluk ve adalet amaç değildir. Amaç diğerinin iyiliğidir.¹⁰⁶ Sportmenlik, sporun amaçlarının gelişmesine yardımcı olan bir eğilimdir. Amacı eğlenmeyi arttırmaktır. Sportif dürüst bir yarışmada sportmenlik diğerlerine işbirlikçi partnerler olarak davranmayı gerektirir.¹⁰⁷

1.3. Futbol

Spor, bireylerin sınırlı dünyalarından sıyrılarak başka ortamlarda, farklı kişiler, inançlar ve düşüncelerden insanlarla diyalog halinde olmasını, etkileşimde bulunmasını sağlamaktadır. Bu açıdan sporun yeni dostluklara zemin hazırladığı, sağlamaştırdığı ve sosyal kaynaşmaya katkıda bulunduğu söylenebilir.¹⁰⁸ Başlangıçta kişisel bir olgu olarak başlayan sportif faaliyetler, daha sonraları toplumsal bir nitelik kazanmasıyla daha geniş kitlelere ulaşmayı başarmıştır.¹⁰⁹ Bütün bu özellikleri bünyesinde taşıyan, belki de sosyal etkileri en fazla olan takım sporlarından biri de futboldur.

¹⁰⁵ Yapan, **a.g.e.**, ss. 20-60

¹⁰⁶ Biçer, **a.g.e.**, ss. 20-80

¹⁰⁷ Baumann, **a.g.e.**, ss. 100-176

¹⁰⁸ Doğan, **a.g.e.**, ss. 39-42

¹⁰⁹ Çaha, **a.g.e.**, ss. 99-101

1.3.1. Futbolun Tanımı

Futbol tüm dünyada sosyolojik bir hareket olarak ortaya çıkmış ve kitlelerin dili haline gelmiştir. İnsanlar futbol yoluyla kimlik edinme ve aitlik duygusu yaşamalarının yanı sıra futbol tutkusu ile gündelik yaşamın yarattığı olumsuzlukları dışa vurarak deşarj da olabilmektedir. Futbol; şiddet, öfke, sevinç ve neşeyi içerdiğinden incelenmeye değer ve üzerinde durulması gereken bir yapıya sahiptir.¹¹⁰ Futbolun tüm spor branşları arasında şüphesiz en yaygın ve popüler bir spor türü olduğu söylenebilir. Oyun oynanan alanın geniş olması, oyuncu sayılarının çokluğu ve mücadeleye yönelik bir nitelik taşımasından dolayı diğer spor dalları arasında kendine özgü bir yeri vardır.¹¹¹

Futbol oyunu bugün amatörce ve profesyonelce yapılan, bir takım oyunudur. Top her ırkta, her coğrafi bölgede ve her din grubunda ilgi gören bir spor aracıdır. Futbol topla oynanan spor branşları içerisinde birinci sırada yer almıştır.¹¹²

Futbol ülkeler arasındaki kültür farklılıklarının son derece azaldığı çağımızda, çağımızda bütün dünyayı saran ortak bir heyecan ve rekabet sporudur. Ülkeler ticari ve kültürel alanlarda başarı elde etmek için futboldan azami derecede faydalanmaya çalışmaktadırlar. Futbol oyunu bugün amatörce ve profesyonelce yapılan, bir takım oyunudur. Futbolcular bu oyun içerisinde takımına en faydalı olabilecekleri biçimde bireysel görevleri üstlenirler. Her oyuncunu üstlendiği görevi iyi bir şekilde yapması ve işbirliğinin sağlanması takımın başarı göstergesidir. Bu bakımdan iyi bir takımın futbolcuları da bireysel olarak iyi olmalı ve farklı oyun durumlarını iyi kavrayabilmeli, teknik beceriye ve mücadele verebilecek kondisyona sahip olmalıdır. Futbolda başarı sevinci, uğraşı ve çabayı teşvik eder ve bireysel başarı yeteneğini geliştirir.¹¹³

Günümüzde spor denilince akla ilk gelen spor dalı olan futbol, on birer kişilik iki takım arasında, daire şeklinde özel bir topa (meşin) eller değmeden, vücudun farklı yerleriyle vurarak, rakip takımın kalesine gol atılması fikrine dayalı bir oyundur. Her bir takım sahada farklı noktalarda duran ve farklı görevler üstlenen oyuncularından oluşur.¹¹⁴ Hem kuralların basit olması, hem fazla bir malzeme

¹¹⁰ Hünerli, **a.g.e.**, ss. 97-108.

¹¹¹ Köklü, **a.g.e.**, ss. 61-68.

¹¹² Günay ve Yüce, **a.g.e.**, ss. 66-100

¹¹³ Günay ve Yüce, **a.g.e.**, ss. 66-100

¹¹⁴ Michael Hurley. **Futbol Oynuyorum: Defans**. Çev. Neşe Akın, Caretta Çocuk Yayınları, İstanbul 2011.s15.

gerektirmemesi, hem de her yerde oynanabilir olması futbolun çekiciliğini artırmaktadır.¹¹⁵

Bir futbol takımında futbolcu, en küçük ama en önemli performans birimidir. Futbolcunun bedensel yetenekleri ve psikolojik özellikleri, takım içinde etkileşim ve iletişim kurma biçimleri, genelde takımın performansının çekirdeğini oluşturur.

Futbol oyunu, oyun içinde çabuk karar vermeyi ve taktik görevlerin yerine getirilişinde sorumluluk isteyen davranışları gerektiren bir oyundur. Takımın her mevkiinde oynayan oyuncuların, futbol bilgileri ve taktik deneyimleri başarı açısından çok önemlidir.¹¹⁶ Bir diğer ifade ile futbolun en ilkel biçimini önemli kılan, ayaklar ile bacaklar tarafından taşınan bir omurga yapısına sahip olan insanın en az yetenek sergileyebileceği organının beyin ile uyumlu bir biçimde kullanılıyor olmasıdır.¹¹⁷

1.3.2. Futbolun Tarihsel Gelişimi

Futbolun ilk dönemi ve coğrafik yeri bilgisine tam olarak ulaşılammakla beraber, nasıl ki olimpiyat oyunlarının ortaya çıkmasına yönelik olarak farklı mitler ve söylenceler varsa, top oyunlarından olan futbolun da çok sayıda ulusa dayandırılan kökleri bulunmaktadır. Dünyanın pek çok ülkesinde futbolun ilk biçiminin başlangıcı olarak söz edilmektedir.¹¹⁸

Futbolun ilk defa nerede oynandığı bilinmemekle beraber eski Yunanlıların “epyskros” Romalıların “harpastum” Türklerin “tepük” adı altında oynadıkları tarih kaynaklarında belirtilmektedir. Değişik kaynaklarda ilk defa Mısır, Meksika, Yunanistan, İtalya, Fransa ve İngiltere oynandığı ülkeler olarak geçmektedir. Günümüze ulaşan büyük tarihi eserlerde La Tartarie, Divan-ı Lügat-it-Türk, Timur Tarihi, Hitayetname, bugünkü futbol oyununa benzeyen ve Tepük denilen bir oyunun Türkler tarafından Orta Asya da milattan önce 2500’lü yıllarda oynandığından, ayrıca Türklerle iç içe yaşayan Çinlilerin, bu oyunu Türklerin düzenledikleri şenliklerde görerek, benimsediklerinden bahsedilmektedir. Kronolojik açıdan bakıldığında, belirli bir oyunu ihtiva eden anlamıyla Tepük kavramından bahseden ilk kaynak, Kaşgarlı Mahmut’un on birinci yüzyılda yazdığı Divan-ü Lügati-it-Türk adlı

¹¹⁵ Dever, a.g.e., ss. 41-43

¹¹⁶ Ergün Başer, **Futbolda Psikoloji ve Başarı**, Sporsal Kuram Dizisi 4, Ankara: 1994:13-45-78-84-92

¹¹⁷ İrfan Erdoğan, “Futbol ve Futbolu İnceleme Üzerine” **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, 2008, 26: 1-58.

¹¹⁸ Eyyup Yıldırım, “Profesyonel Ligdeki Yabancı Futbolcuların, Türkiye’de Futbol Oynamalarına İlişkin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Açılardan Görüşleri ve Yerli Futbolcuların Yabancı Futbolculara Bakış Açılıarı”, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008.s.3. (**Yayınlanmış Doktora Tezi**).

eseridir. On birinci ve on dördüncü yüzyıllar arası Türk ve Fars şiirinde mecazi anlamda oldukça sık kullanılan ve bu dönemlerde moda bir kavram olarak yaygınlaşan Tepük, son olarak on dördüncü yüzyılda yazılan ibni-Mühenna Lügatinde yer aldıktan sonra, hem oyun aracı cisim hem de kavram olarak bugünkü Türk dillerinde hiçbir iz bırakmadan ortadan kaybolmuştur. Tepük kavramına on dördüncü yüzyıldan itibaren rastlanılmamasının sebebi olarak oyunun ortadan kaybolmasını gösteren dilbilim çalışmalarının aksine, yirminci yüzyıl başlarında, Doğu Türkistan'da, Uygurlar arasında olduğu belirlenen "Tepgüç" oyununun, hem oyun aracının şekli, hem de oynanış şekli açısından "Tepük" oyunu ile yakın bir benzerlik göstermesi, isminde "tepmek" eyleminden doğan kavramsal bir benzerlikte olan bu iki oyunun, aynı oyun olabileceği de ifade edilebilir. Divan-ü Lügati-it-Türk'ün çevirisinde Tepük; "kurşun eritilerek iç ağırşığı biçiminde dökülür, üstüne keçi kılı ya da buna benzeyen bir şey sarılır, çocuklar da bunu teperek oynarlar" şeklinde yer almaktadır.¹¹⁹

Ortaçağ'da, Fransızlar tarafından oynanan "La Soule" günümüz futbolu ile yakınlık gösterdiği ve oyunun Romalı askerler tarafından Galya'ya götürülerek yaygınlaştığı da belirtilmektedir. Bu oyunda her tür sertliğin serbest olduğu ve oyun alanının da bazen çok uzaklarda yer alan kazıklarla sınırlandırıldığı da söylenmektedir. Futbol sporunun İngiltere'de ortaya çıktığı görüşü ise oldukça tartışılan bir konudur. Fransızlar oyunun Normanların İngiltere'ye götürdüğü La Soule oyunundan kaynaklandığını, İtalyanlar ise futbolun kendi ülkelerinde ortaya çıktığını iddia etmektedirler.¹²⁰

Bununla birlikte, tüm kaynakların birleştiği nokta ise, futbolun İngiltere'de on ikinci yüzyıldan beri oynanmakta olduğudur. Futbolun yaygınlaşması ile rekabetten kaynaklı büyük çatışmalar baş gösterdiği için II. Edward tarafından yasaklanmıştır. Zaman zaman İngiltere'de yasaklara sebep olsa da futbol hep popülerliğini korumuştur. On yedinci yüzyılda ise, II Charles'ın da desteğiyle popülerliği en üst seviyelere çıkmıştır. Bu dönemde oynanan futbol ise, bugünkü futbolun en yakın şeklini almıştı. İtalya'da oynanan Calcio'nun da futbolun şekillenmesinde büyük etkisi olmuştur. Gerçek kaynağı neresi olursa olsun, ayakla oynanan top oyununun İngiltere'de "futbol" haline dönüştüğü ve oradan da dünyanın dört bir yanına yayıldığı

¹¹⁹ Halil Taşkın, "Profesyonel Futbolcularda Teknik Parametrelerin Tespiti ve Liglere Göre Değerlendirilmesi", Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2005.ss.4-5. **(Yayınlanmış Doktora Tezi).**

¹²⁰ Bilge Donuk ve Fatih Şen Duran, **Futbolun Anatomisi**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006.ss.15-18.

gerçeğin ta kendisidir ve dünyanın birçok yerine de bu cazip oyunu götürenlerin yine İngilizler olduğu tarihte belirtilmektedir.¹²¹

Futbol halk arasında oynanmaya başlandığı günden, belirli kurallar çerçevesi içine oturtulduğu on dokuzuncu yüzyıla kadar sert bir kavga ve dövüş şeklindeydi. Futbolun modern çağlara uzanan yolu sayısız ölü ve yaralılarla doludur. Futbol, hem bedensel hem de yaşamsal bir tehlike arz etmekteydi. Ortaçağda futbolun yasaklanmasının altındaki düşünce, salt ortaya çıkan kargaşa değildir; halkın futbol oynamayı bahane edip toplanarak isyan çıkartma olasılığı, kralların en büyük korkularındandı. Onların isteği; halkın bu düzen bozucu oyunlarla ilgilenmek yerine askerî silahlarla ilgilenip, kendini savaş için yetiştirmesiydi. Konulan yasaklar, İngiltere’de halkı fazla etkilememiş, tersine futbol giderek artan bir tutkuyla, büyük kitlelerin ilgi odağı olmuştur. Bu büyük ilgi karşısında, futbolu yasaklayan fermanlar kaldırılmak zorunda kalmıştır.¹²²

On yedinci yüzyıla kadar futbol genelde gizli olarak oynanıyordu. Futbolculara da halk tarafından kötü gözle bakılıyordu. Ancak bir süre İtalya’ya sığınıp sonradan ülkesine dönen Kral II. Charles döneminde “Calcio” yeniden serbestçe oynanmaya başlanmıştır. Soyluların devam ettiği kolejler ise futbol kulüplerine öncülük etmişlerdir. Eaton, Harrow, Westminster gibi kolejler futbolu kendi saptadıkları kurallarla oynamışlardır. 1840 yılında ise, rugby ile futbolun birbirlerinden kesin olarak ayrılmaları için düzenlenen çalışmalardan sonra oyunda kullanılan nesnenin tam bir küre formunu alması benimsenmiştir. Daha sonraki yıllarda ise Cambridge kuralları olarak belirlenen bu kurallarla her türlü uygulama farklılıkları ortadan kaldırılarak futbolun yayılması hızlanmıştır. Futbol, bugünkü şekline on iki İngiliz Kulübünün 1863 yılında Londra’daki Free Mason’un lokalinde imzaladıkları ve bugün de uygulanan futbol kuralları üzerinde kesin anlaşmaya varıp, İngiliz Futbol Federasyonu’nu kurmalarıyla ulaşmıştır. 1871 yılında ise Kral Kupası oynanmaya başlamıştır. Futbolun tüm evrene yayılması ise 1879’da ilk kez uygulanan profesyonellik olayı ile olmuştur. Glasgow’dan Darven’e getirilen İskoçyalı futbolcular ilk profesyonel kişiler olmuştur. 1888’de İngiliz profesyonel ligi kurularak ortaya konan kuralları diğer uluslar da benimsemişlerdir.¹²³

¹²¹ Theo Stemmler, **Futbolun Kısa Tarihi**, Çev. Necati Aça, Dost Yayınları, Ankara, 2000.

¹²² Akşar Tuğrul, Kutlu, Merih, **Futbol Ekonomisi**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2006.ss.15-33.

¹²³ H.Mehmet Tunçkol, “Profesyonel Futbolcuların Futbolu Bırakma Yaşantılarını Algılamaları Üzerine Bir Araştırma”, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007.s.12. (**Yayınlanmış Doktora Tezi**).

Dünya futbolunda yöneticilerin bir kuruluşu olan FIFA 1904'de kendi federasyonlarını kuran Avrupa liglerinden Fransa, Belçika, Danimarka, Hollanda, İsveç ve İsviçre'nin de iştirak etmesiyle, önceleri yalnızca Britanya adalarında İngiltere, Kuzey İrlanda, Galler ve İskoçya'nın da katılımlarını gerçekleştirdiği uluslararası futbol turnuvasını genişletmek suretiyle bir dünya turnuvası durumuna getirmek için Paris'te yaşama geçirilmiştir.¹²⁴

Futbolun Osmanlı İmparatorluğunda ilk kez nerede oynandığı konusunda hala somut bir belge ortalıkta görünmezken, elde edilebilen yeni kaynaklardan ilk futbol maçlarının başkent İstanbul'da görülmesinden çok önceleri 1870'li yılların sonlarında İzmir ile İstanbul şehirlerinin gayr-i Müslim gençlerinden oluşan karma takımlar arasında oynanan maçlarla gerçekleşmiştir. İngiliz aileleri 1897 yılından itibaren İstanbul ve İzmir de her sene bir kentte yapılması amacıyla beş yıl süreyle futbol ve rugby maçları düzenlemişlerdir. Dolayısıyla güncel sınırlarımız dikkate alındığında futbolun ilk kez on dokuzuncu yüzyılın son yıllarında İngiliz ve Ermeniler tarafından İzmir'de oynandığı ifade edilebilir.¹²⁵

Resmi kayıtlara göre de 1905 yılına kadar İzmir'de hiçbir Türk futbol oynamamıştır. Bu tarihte Amerikan Kolejinde öğrenim gören Talat (Erbay) Bey ile Şerif Remzi (Reyent), Sabri Süleymanoviç, Nejat Evliyazade okul takımlarıyla sahaya çıkan ilk Türk futbolcular olmuşlardır. İstanbul'da ise modern futbol oyunu 1890'lı yıllarda başlamıştır. İkinci meşrutiyetin ilanından önce İzmir ve İstanbul'da futbolu yabancılar oynardı. Türklere futbol oynamak yasaktı. Türkiye'de ilk futbol ligi 1904 yılında İstanbul'da kurulmuştur ve bu lige İmojen (İngiliz elçiliği gemisi), Moda, Elpis ve Kadıköy takımları katılmıştır. Tamamen ilk Türk futbol takımı olan Galatasaray 1905 yılında sahalara atılmıştır. 1906 yılında liglere girmiştir.¹²⁶

Türkiye'de futbol tarihi de tüm dünyada olduğu gibi İngilizler sayesinde başlamıştır. Aynı dönemde Türklerin futbol oynaması hoş görülmediğinden, ülkemizde futbola geç başlanmıştır. Osmanlılar döneminde ilk futbol maçı Selanik'te 1877 yılında oynanmıştır. İlk futbol kulübü ise İzmir'deki İngilizler tarafından 1894 yılında "Football Club Smyrna" adıyla kurulmuştur. Daha sonra İstanbul'da Kadıköy Moda'da 1895 yıllarında futbol oynanmaya başlanmıştır. 1903 yılında Beşiktaş ilk kurulan İstanbul takımı olmuş, daha sonra bugünkü 3 büyükler olan Galatasaray ve

¹²⁴ Yıldırım, a.g.e., ss. 50-72

¹²⁵ Donuk ve Şen, a.g.e., ss. 40-81

¹²⁶ Yıldırım, a.g.e., ss. 50-72

Fenerbahçe kurulmuş ve diğer takımlar da onları takip etmiştir. 1923 yılında ise TFF kurulmuştur.

Türkiye’de uzun yıllar alan teşkilatlanma çalışmaları sonucu 13 Nisan 1923’de Futbol Federasyonu kurulmuştur. Bu federasyonunu resmi başvurusu üzerine de 12 Mayıs 1923’de FIFA üyeliğine seçilmiştir. Bu tarihlerden beri futbol Türkiye’de ulusal ve uluslararası düzeyde gün geçtikçe artan bir ilgi ile oynanmaktadır.¹²⁷

Günümüzde, sporcu ne kadar profesyonel ise amacını da o kadar çok zafer kazanmak oluşturmaktadır. Sonuçta zafer önemli, ancak bunun yanında ekonomik ve diğer başka sonuçlarda önemli yer tutmaktadır. Sporcu kurallarını bu anlamda uygun gördüğü yerlerde ve uygun gördüğü şekilde bozmaktadır. Ulaşılmak istenen hedefi ise başarı ve zafer oluşturmaktadır.¹²⁸ Bu bağlamda, sporcular birbirlerine karşı centilmen değillerdir. Yarışma sporcularının hepsi kazanma hırsı için iş birliği yapmaktadır ve bu iş birliği bilinçsiz değildir. Bu durumun en yaygın olarak yaşandığı branşlardan birini de futbol oluşturmaktadır. Günümüz futbolunda profesyonellik ilerledikçe fair-play’e uygun davranışlar azalmaktadır. Futbol karşılaşmaları sonuçlarının önemi arttıkça formel ve enformel ahlak anlayışı önemini kaybetmekte ve bilinçli kural hataları artık futbolun içine girmeye başlamaktadır.¹²⁹ Birçok sporcu için kurallar yıkılmak için vardır. Aldatma eğer yakalanırsan aldatma olarak görülmekte dolayısıyla yakalanmamaya özen gösterilmektedir. Yalan söylememe, aldatmama, çalmama sporun gerçek dünyasında zordur ve sporun gerçek dünyasında “kazanmak” esastır.¹³⁰

Son yıllarda toplumumuzda bazı değişimler meydana gelmekte ve bu değişimler açıkça sporun anlamını da etkilemektedir. Bu değişimler çok sert bir şekilde gözlemlenmektedir. Örneğin “önemli olan kazanıp kaybetmek değil oyunu nasıl oynadığıdır” sözü artık yerini Lombardi’nin “kazanmak hiçbir şey değildir, tek şeydir” sözüne bırakmıştır.¹³¹

Bu anlayış özellikle futbol branşında “ne pahasına olursa olsun kazanma” anlayışını hâkim kılmaktadır. Futbolcular sportmenliğe aykırı davranışlara daha fazla başvurmakta, hakeme yapılan itirazlar artmakta, her türlü olumsuz davranışlar meşrulaşmaktadır.

¹²⁷ Taşkın, **a.g.e.**, ss. 20-33

¹²⁸ Yapan, **a.g.e.**, ss.20-60

¹²⁹ Donuk ve Şen, **a.g.e.**, ss. 4081

¹³⁰ Erdemli, **a.g.e.**, ss.33-37

¹³¹ Doğan, **a.g.e.**, ss. 30-42

Spor etkileşimi, özellikle takım sporlarında, hareketlerin koordinasyonu üzerinde kurulmakta ve bu tür koordineli sistem de çok boyutlu kaynaklar aracılığıyla oyunu anlama becerisi gerektirmektedir. Sözgelimi, bir oyuncunun takım arkadaşlarının belirli durumlarda ne yapacaklarını ön görmesi söz konusudur. Bu durum da, oyundaki farklı yaklaşımların karışık eşgüdümünü kapsamaktadır. Farklı oyun stratejileri kapsayan spor dallarının başarılı bir şekilde uygulanması da kuşkusuz bakış açılarının farklılığını getirmektedir.¹³²

Spordaki etik davranışları yönlendiren çoğu etkenlerden biri olan empati becerisi, futbolcularda geliştirilmesi gereken bir özelliktir. Bir sporcu empati becerisini arttırabildiği taktirde sportmenlik yönelimi de etkilenecek ve gelişen bu özelliklerle etkileşim içinde oldukları hem rakip oyuncu, hem de taraftar ve hakem üzerindeki etkiler de pozitif yönde olacaktır.

¹³² Erdemli, a.g.e., ss.33-37

İKİNCİ BÖLÜM

2. Empati

Sosyal bir varlık olan insanın, tek olarak yaşaması mümkün değildir. Birey, yaşamı için gerekli fiziksel ihtiyaçları karşılasa da sosyal yaşamını sürdürebilmesi için kesinlikle başka insanlara ihtiyaç duyar. Kişi sosyal yaşamını devam ettirirken insanlarla ilişki kurmak ve bir arada yaşamak zorundadır. Bireyin başkaları ile kurduğu ilişkilerin olumlu sonuçlanması, kişinin ilk önce kendisini daha sonra da başkalarını anlayabilmesine ve kabul etmesine bağlıdır. İnsanların iyi ve kuvvetli bir ilişki kurabilme bilgi ve becerilerine sahip olmaması kişiler arasında iletişim bozukluğuna ve iletişim kopukluğuna neden olmaktadır. Sağlıklı bir iletişim kurabilme yeteneğine sahip olan kişiler duygu, düşünce ve isteklerini karşıya tam olarak iletebilmektedir. İnsanın karşısındakine duygu ve düşüncelerini iletebilmesi, kişinin kendine güvenini arttırmasını, yaşananları gerektiği gibi yorumlayabilmesini, kendi ve çevresindekilerle olumlu iletişim kurabilmesini sağlamaktadır.¹³³

Empati kavramı, son yıllarda büyük ölçüde dikkat çekmiştir. Otizm, spektrum bozukluklar, psikopati, siyasi ideolojiler, tıbbi bakım, etik ve ahlaki gelişim, adalet ve mahkemeler, cinsiyet farkları, sanat ve medya ile ilişkiler, klinik psikolojide tedavi yöntemleri ve zihin kuramları popüler basın ve siyasi kampanyalarla ilgili alanlarda dahi araştırmalara konu edildiği görülmektedir.

2.1. Empatinin Tanımı ve Önemi

Empati kelimesi Antik Yunan kökenli “empathia” ve Almanca kökenli “einführung” terimlerinden gelmektedir. Eş duyumun karşılığı olarak kullanılan “einführung” kelimesi Almandada bir başkasının yerine geçebilme, İngilizcede ise bir başkasının ayakkabısını giyebilme biçiminde ifade edilmektedir. Empati kelimesi Türkçede eşduyum olarak kullanılmaktadır. Özellikle iletişim alanlarında “eşduyumlu anlayış” ve “eşduyumlu olma” kavramlarının sıklıkla kullanıldığı görülmektedir.¹³⁴ Kavram, 1930'ların kişilik kuramcılarının pek çoğu tarafından kullanılmıştır.

¹³³Richard Chatham Atkinson vd., **Psikolojiye Giriş**, Çev. Yavuz Alogan, Arkadaş Yayınları, İstanbul, 2012, **ss.88-91**.

¹³⁴Şeref Gülseren, “Eşduyum (Empati): Tanımı ve Kullanımı Üzerine Bir Gözden Geçirme” **Türk Psikiyatri Dergisi**, 2001, 12 (2): 133-145.

1950'lerde özellikle Rogers yanlısı psikoterapistler tarafından; 1960'larda şartlandırma kuramcıları tarafından ilgi görmüştür.¹³⁵

Freud empatinin ortaya çıkışını şu şekilde açıklamıştır: Bireyin karşısındaki kişiyle özdeşim kurması ve bunun neticesinde onun duygularını, hislerini taklit etme yoluyla empati kurulmasıdır. Bu sistem, kişiye farklı dünyaları anlayıp, onlarla ilgili bir görüş oluşturma imkanı sağlamaktadır. Kohut'un anlayışına göre empati, bir diğer bireyin iç dünyasına dahil olup onun hissiyat ve fikirlerini anlama potansiyelidir. Kohut, empatinin başkasının hayatına katılımını duyumsayarak kişinin içebakış geliştirmesi olduğunu ifade etmektedir.¹³⁶

Akyol ve Körükçü'ye (2003) ¹³⁷ göre, bir insanın kendisini karşıdakinin yerine koyup, onun penceresinden görme gayreti olarak tanımlanabilen empati, değer yargısı yükleme, düşünme, bu düşünceyi değerlendirme ve herhangi bir davranışta bulunma gibi ayrımların anlaşılmasında etkili sayılan bir beceri olarak meydana çıkmaktadır.

Empati kavramının bugünkü anlamıyla kullanılış alanı ise Rogers'a aittir. Rogers'a göre empati, bireylerin ne yaptığını ve ne duyduğunu onların açısından anlamak, onların iç dünyalarına dahil olmak ve bunu, onlara nasıl görünüyorsa o şekilde kavramaktır. Bir başka ifadesinde ise, insanın kendisini sanki bir başkasıymış gibi ancak hiçbir zaman "sanki" koşulunu kaybetmeden tasavvur edebilmesiyle, empatik anlayışın mümkün olduğunu belirtmektedir.¹³⁸

Dökmen (2012) ¹³⁹, empatiyi empatik eğilim ve beceri olarak iki yönden değerlendirmiştir. Empatinin duygusal boyutunda yer alan empatik eğilim, kişinin empati kurma potansiyelidir. Empati kurabilme durumu ise empatik beceri şeklinde ele alınabilir. Günlük yaşamda ise empatik eğilim, sorunlu kişilerin duygularını anlama ve bu kişilerin duygusal deneyimlerinden etkilenme becerisi ve yardımcı olma arzusu bulundurmaktır. Empatik eğilim işte bu yardım etme arzusunun düzeyini belirler. Empatik eğilimin kazanılması ise çoğu kez uzun zaman alır.

¹³⁵ Hayriye Belgin Satılmış, "Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Psikolojik Belirtileri ve Empatik Eğilim Düzeyleri", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Ankara, 2012.s19. (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

¹³⁶ F.Ebru İkiz, "Danışma Becerileri Eğitiminin Danışmanların Empatik Eğilim, Empatik Beceri ve Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisi", Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2006 .ss.28-29. (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**).

¹³⁷ Aysel Köksal Akyol ve Özlem Körükçü Sarıyüce, **Çocuklarda Empati Gelişimi ve Bilişsel Gelişimin İncelenmesi**, Omep Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı 1., Yapa Yayınları, İstanbul, 2003.ss.21-23.

¹³⁸ Nevzat Tarhan, Gümüşel Orhan Ve Sayım Aynur, **Pozitif Psikoloji**, Timaş Yayınevi, İstanbul, 2013.ss.156-197

¹³⁹ Üstün Dökmen, **Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2012.ss.156-197.

Budak'a (2000) ¹⁴⁰ göre empati; başkalarının duygu ve düşünceleriyle bunların olası anlamlarının belirgin bir şekilde farkında olma, kendini başkasının yerine koyma, karşısındakinin duygu ve düşüncelerinin temsili olarak yaşama, sevinç ve acıları paylaşma ifadeleriyle anlatılmak istenen durumdur. Bu durumuyla hem duygusal hem de bilişsel bir süreçtir ve insanın kendini karşısındakinin yerinde hayal etmesiyle, kendi benzer deneyimlerini anımsamasıyla gerçekleşir. Empati bundan başka bu düşünce ve duygu paylaşımına uygun tepkileri de üretir.

Bir bireyin karşıdaki bir birey ile empati kurması için gereken unsurlar şunlardır:¹⁴¹

a. Empati kuracak şahıs, kendisini karşısındaki şahsın yerine koymalı, olaylara onun bakış tarzıyla bakmalıdır. Her birey dünyaya kendine has bir bakış tarzıyla bakar. Eğer kişi karşısındaki kişiyi anlamak istiyorsa, etrafına onun baktığı gibi bakmalı, olayları onun gibi yaşamaya ve algılamaya çaba göstermelidir. Bunu yapmak içinde empati kurmak istenen bireyin rolüne girmeli, onun yerine geçerek olaylara onun duygu ve düşünceleri yönünden değerlendirmelidir. Kişi karşısındaki bireyin rolüne girerek empati kurduğunda, o bireyin rolünde kısa bir zaman kalmalı, daha sonra bu rolden çıkarak kendi yerine geçebilmelidir.

b. Empati kurmuş olabilmek için, karşıdaki insanın düşüncelerini ve duygularını doğru olarak algılamak gerekir. Karşıdaki insanın sadece düşüncelerini veya sadece duygularını anlamlandırmak tek başına yeterli değildir. Bu anlamda empati kavramının iki bileşeni vardır. Bu bileşenler empatinin duygusal ve bilişsel bileşenleridir. Karşıdaki bireyin hissettiklerinin aynısını hissetmek duygusal özellikli bir etkinlik; karşıdaki bireyin rolüne girip onun ne hissettiğini anlamlandırmak, bilişsel özellikli bir etkinliktir. Bilişsel rol alma, duygusal rol almanın ön koşulu sayılabilir.

c. Empati kuran bireyin zihninde meydana gelen empatik anlayışın, karşıdaki bireye iletilmesi davranıştır. Karşıdaki bireyin düşünceleri ve duyguları tam olarak anlaşılabilirse bile, eğer anlaşıldığı ona belirtemezse empati kurma aşaması tamamlanmış olmaz.

¹⁴⁰ Budak, a.g.e., ss. 15-37

¹⁴¹ Dökmen, a.g.e., ss.157-158-159.

Bireyin sahip olduğu duygularının karşısındaki tarafından doğru anlaşıldığının hissedilmesinin empati kurmada asıl etkiyi yapan unsur olduğunun altını çizen Rogers, koşulsuz bir saygıyla anlatılanları tutarlı bir şekilde dinlemenin başarılı bir empati olduğunu ve üç aşamada gerçekleştiğini vurgulamaktadır;¹⁴²

- i. Birinci aşamada, empati kurmak isteyen kişi, karşısındaki kişinin rolüne girmeli, kendisini onun yerine koyarak dünyaya onun gözüyle bakabilmelidir. Buradaki ince nokta, bireyin karşısındaki kişinin rolüne kısa süreliğine girmesi gerektiğidir. Aksi durumda kişi empati değil, sempati ya da özdeşim kurmuş demektir.
- ii. İkinci aşamada, doğru bir empatiden söz edilebilmek için empati kurulacak olan kişinin duygu ve düşüncelerinin doğru anlaşılması gereklidir. Empati kurulan kişinin bakış açısıyla görmek ve düşüncelerini anlamak bilişsel empati, hislerine ortak olmak ise duygusal bir niteliktir.
- iii. Üçüncü aşamada, empati kuran kişide oluşan empatik anlayışın karşısındaki kişiye doğru olarak iletilmesi gerekir. Eğer, empatik anlayış karşısındaki kişiye iletilemezse doğru bir empati kurulmuş olamaz.

Empati, bireyin karşısındakini dinlemesiyle başlamakta, onun duygu ve düşüncelerini anladıktan sonra bunu karşısındakine doğru geri bildirim verme becerisi ile devam etmektedir.¹⁴³ Empati, insanlar arasındaki iletişimi kolaylaştıran ve birbirine yaklaştıran en önemli öğedir. İnsan kendisinin başkaları tarafından anlaşıldığını ve önem verildiğini gördüğü zaman kendisini iyi hisseder, rahatlar, toplumla uyum içinde yaşar. Empati, yalnızca kendisiyle empati kurulana değil, empati kuran kişiye de yararlı ve önemli bir davranıştır. Empatik beceriye sahip kişiler çevrelerine karşı yardım edebilmekte ve bundan dolayı da çevreleri tarafından sevilmetedir.¹⁴⁴ Bu empatik beceriye sahip kişiler, olumlu ruhsal, bilişsel ve ahlaki boyutta gelişmiş kişilerdir. Empatik davranan bireyler, kişiler arası iletişim çatışmalarını çözüme kavuşturan, farklı kültür ve etnik kökene mensup kişilerle daha fazla uyum içinde olabilmektedirler.¹⁴⁵

¹⁴² Dökmen, **a.g.e.**, ss. 157-158-159.

¹⁴³ Gizem Saygılı, KIRIKTAŞ Halit, GÜLSOY Talha Hüseyin, "Bazı Değişkenlere Göre Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeyleri" **Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2015, 4 (1): 73-82.

¹⁴⁴ Dökmen, **a.g.e.**, s.169.

¹⁴⁵ Murat Şakar, "Voleybolcuların Empati Beceri Düzeylerinin İncelenmesi", Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Karaman, 2012 .s.16.**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

Günlük yaşamın içinde insanlar bazen saldırgan bir davranış içinde olabilirler. Bu tarz insanlarla iletişimde olan bir birey empati kurduğu zaman saldırgan kişinin davranışında bir yumuşama olur ve kendisiyle empati kuran kişiye olumlu bir davranış sergiler¹⁴⁶. Feshbach (1982)¹⁴⁷ empatik davranış gösteren bireylerin uzlaşmacı, iletişimi ileri düzeyde ve duygusal beceriler gibi olumlu sosyal davranışlara sahip olmasının yanında agresiflik gibi anti sosyal davranışları da kontrol edebildiğini vurgulamıştır.¹⁴⁸

İnsanlar, kendi duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilselerdi empati kurmanın bir önemi kalmayacaktı. Zira toplumun büyük bir kısmı kendi duygularını kontrol etme yetkinliğine sahip olmadığından, kendileri ile empati kurulmasına ihtiyaç duymaktadır. Bu sayede anlaşıldığını hisseden kişi, olumsuz davranışlarından uzaklaşarak önemli ölçüde uyumlu ve mutlu olabilmektedir.¹⁴⁹

2.2. Empatinin Gelişimi

Empati gelişimindeki en önemli nokta çocuğun gelişim süreci içerisinde ben ve diğerleri ayrımını yapmaya başlamasıdır. Bilişsel algı gelişmeden önce çocuklar anneyi kendi vücutlarının bir uzantısı olarak düşünürler. Bilişsel algının gelişmesi ile birlikte kendisinin annesinden ayrı bir varlık olduğunu fark etmeye başlarlar ve bu süreçte benmerkezci yapılarından kurtulurlar ve empatinin temelleri oluşmaya başlar.¹⁵⁰

Psikoanalitik kuramı benimseyenlerden Heinz Kohut, empati üzerine çalışmalar yapmış ve annenin empatik becerilerinin çocuğun empatik becerilerinin gelişmesi üzerinde önemli bir etkisinin olduğunu söylemiştir. Annenin empatik becerilerindeki yetersizliğin bebeklik sürecinde çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasına olumsuz etkisi olduğu üzerinde durmuş ve çocuğun empati becerisinin gelişmesinin ebeveynlerin empati becerisine sahip olup olmaması durumuyla ilgili olduğunu söylemiştir.¹⁵¹

Sullivan, empatiyi çocukla bakım veren kişi arasındaki heyecansal bağ olarak tanımlıyor ve empati gelişimi için en önemli dönemin 6. ay ile 27. ay arası olduğunu

¹⁴⁶ Mehmet Ferhat Özbek, (2004). "Toplumsal Yaşamda Empati" Akademik Bakış, <http://www.akademikbakis.org/eskisite/1/5.htm> (10.03.2017).

¹⁴⁷ Feshbach, N.D. (1990). "Parental Empathy And Child Adjustment Maladjustmen" (Ed. N. and Eisenberg, J. Strayer), **Empathy and Its Development**. New York: Cambridge University Press.p.33

¹⁴⁸ Duygu Piji Küçük, "Müzik Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" **2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications**, 27-29 Nisan, Antalya, 2011, ss.935-942.

¹⁴⁹ Özbek, a.g.e., ss <http://www.akademikbakis.org/eskisite/1/5.htm> (10.03.2017).

¹⁵⁰ Akyol ve Körükçü, a.g.e., ss. 24-44

¹⁵¹ Feshbach, a.g.e., ss. 33-61

vurguluyor. Bebeğin karşısındaki kişinin bedensel tepkilerini algılayacak olgunluğa gelmeden öncede annenin çocuktan hoşlanmaması, acı duyarak meme vermesi gibi durumları algılayabilir, bu nedenle bu dönemden itibaren çocukta empatik tepki verme söz konusudur.¹⁵²

Doğumdan itibaren bebekler çevrelerindeki kişilerin duygularına, yüz ifadelerine tepki verirler. Empati de doğumla birlikte, biyolojik bir eğilimle gelişmeye başlar. Bebekler anne babalarını taklit edip, özdeşim kurar, onların rolüne girerler. Bu süreçte sadece davranışlar değil duyguları konusunda da anne babalarıyla özdeşim kurarlar ve bunlar empatinin gelişmesine katkı sağlar.¹⁵³

Empatinin gelişimini açıklarken bazı uzmanlar Piaget'in gelişim teorisini temel alır. Bu görüş empatik tepki vermek için belirli bir bilişsel akıl yürütme yeteneğine sahip olmak gerektiğini bu yüzden okul öncesi dönemde çocukların empati kurma becerisine sahip olmadığını savunmaktadır. Piaget'in gelişim teorisine göre benmerkezcilik işlem öncesi dönemin en belirgin özelliklerinden biridir ve bu dönemdeki çocuklar bencil olurlar. Dolayısıyla bu teoriyi temel alan uzmanlar benmerkezciliği yüksek olan çocukların, başkalarının bakış açısını fark edip duygularını anlama konusunda bilişsel olarak yetersiz olduğunu savunurlar.¹⁵⁴

Hoffman (1990)¹⁵⁵, empatinin gelişmesi üzerine çalışmıştır ve bu gelişimin bebeklikten itibaren doğal bir ilerleme kaydettiğini söylemiştir. Empati gelişimi normal gelişim dönemi özelliklerine paralel olarak gelişir. Hoffman empatinin dört düzeyi üzerinde durur.

Evrensel empati: Empati gelişiminin birinci düzeyidir ve yaşamın ilk yıllarında görülür. Bebekler aynı durumu yaşamasalar da acılı ve kaygılı kişileri izlediklerinde aynı duygusal tepkileri vererek başkalarının duygularıyla ilgilendirir. Hoffman bu düzeyde yaşanan acıyı empatik acı diye tanımlamıştır ve bu acının ilkel olduğunu söylemiştir. Bu düzeyde verilen tepki bilişsel bir tepki olmaktan ziyade koşullu ve duygusal bir tepkidir. Bu tepki doğumdan hemen sonra ortaya çıktığı için içgüdüsel bir tepki olduğu kabul edilmekte ve empati gelişimin temelini oluşturduğu söylenmektedir.

¹⁵² Daniel Goleman, **Duygusal Zeka**, Çev. Seçkin Yüksel, Varlık Yayınları, İstanbul, 1998.ss.139-140.

¹⁵³ Huriye Kahraman ve Serap Akgün, "Empati Becerileri Eğitiminin Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Empati Becerilerine ve Sorun Davranışlarına Etkisi" **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 2008, 15 (1): 15-24.

¹⁵⁴ Makbule Meziyet Arı vd., "48-72 Aylar Arasındaki Çocukların Duygusal İfadeleri Tanımlama ve Algılamalarının Yaş ve Cinsiyete Göre İncelenmesi" **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 1995, 2 (3): 119-124.

¹⁵⁵ Martin Hoffman, (Empathy And Justice Motivation. Motivation And Emotion, 1990, 14 (2), 151-172.

Benmerkezci empati: Empati gelişimin ikinci düzeyidir ve bir yaş civarında başlamaktadır. Bu düzeyde bebekler ortada sıkıntılı bir durum olduğunu hissederler fakat bu durumu yaşayanın kendisi olmadığını farkına varmaya başlarlar. Bu yüzden kendileriyle ilgili daha az sıkıntı yaşarlar ve çevrelerindeki diğer kişilerin duyguları ile ilgilenmeye başlarlar.

Diğerlerinin duygularına dikkat etme: Empati gelişimin üçüncü düzeyidir ve 2-3 yaş civarında başlar, çocuklar diğerlerinin duygularıyla daha fazla ilgilendikleri ve prososyal davranmaya başladıkları için bu düzey “prososyal hareketler” olarak da adlandırılır.

Bir başkasının yaşam şartları için empati: Empati gelişimin dördüncü düzeyidir ve çocukluğun son dönemlerinde gelişmeye başlar. Diğer düzeylerde daha sınırlı durumlarda ve sınırlı kişilere karşı empatik tepki varken, bu düzeyde hiç duygusal bağ olmayan yabancı kişilerin sıkıntılarına dahi empatik tepki verilmektedir. Bu düzey soyut empati olarak da adlandırılır.

Empatinin biyolojik kökenleriyle ilgili çalışmalar ayna nöronların keşfi ile birlikte başlamıştır. Ayna nöron sistemi doğumdan sonraki 12 ay içerisinde gelişmeye başlar ve bu gelişimden sonra bebek etrafı ile empati kurmaya başlar. İletişim kurmada ayna nöronlarla karşıdaki kişinin eğilim ve amaçlarını anlama arasında ilişki olduğuna dair birçok çalışma yapılmıştır. Kognitif nörobilimciler ayna nöron sisteminin empati kurma ile yakından ilişkili olduğu savunmuşlardır.¹⁵⁶

Empatinin doğuştan var olduğu ve erken çocukluk döneminde anne-baba, okul ve toplumdaki rol modellere bağlı olarak gelişen bir beceri olduğu belirtilmiş ve bu üç rol model şu şekilde ifade edilmiştir.¹⁵⁷

Anne-baba rolü: Çocuğun bakımından sorumlu olan anne-baba veya bir bakıcı ile arasında oluşan olumsuz iletişim, empatinin yanlış gelişmesine etki etmektedir. Özellikle de anne, çocuğunun doğumuyla beraber ona sevgi, yakınlık ve ilgi göstermesi gerekir. Çünkü çocuk, empatinin önemli bir bölümünü oluşturan, başka insanlarla ilgilenme ve onların durumunu anlama gibi, özellikleri bu sayede kavrayabilmektedir. Anne ve baba, çocuğunu koşulsuz olarak baskılamadan, yargılamadan ve sorgulamadan dinlemelidir. Bu sayede çocuk, anne-babasını rol model olarak başkalarını dinlemeye ve onların duygularını anlamaya yönelecektir.

¹⁵⁶ Tarhan, a.g.e., ss. 44-51

¹⁵⁷ Yücel Kabapınar, **Empatiyle Gelişmek, Empatiyi Geliştirmek: Çocuk ve Empati**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2015.ss.17-20..

Okulun rolü: Okul öncesi ve ilköğretime başladığı andan itibaren çocuğun birçok olumlu sosyal davranışı kazanmasında etkili olan okul ortamı ve empati gelişimi boyutunda öğretmenlerin davranışlarının önemi daha da artmaktadır. Öğretmen, çocuklara duyguların ayırt edilmesi ve uygun biçimde ifade edilmesi için uygun eğitimleri vermektedir. Bu sayede çocuk, hem kendisinin hem de başkalarının duygularının farkına varır ve başkalarının duygularını anlamak için çaba gösterir. Öğretmenler çocuklar için rol model olduklarından çevrelerine empatik davranışlar sergilemeleri, çocukların sosyal öğrenimlerine önemli katkı sağlamakta ve öğretmenleri tarafından bu empatik davranışlarının ödüllendirilmesi de davranışın gösterilme sıklığını artırmaktadır.

Toplumdaki rol modeller: Aile ve okul ortamının dışında, toplumdaki sanatçı, sporcu, lider ve yönetici gibi önemli çevresel rol modellerin, çocuğun empatik davranışlar göstermesinde önemli etkileri vardır. Göz önünde bulunan ve topluma rol model olan bu kişiler, topluma örnek olacaklarını düşünerek o sorumlulukla kitle iletişim araçlarında sergilenen sosyal ilişkilerinde empatik davranış göstermeleri bu davranışın çocuklar tarafından benimsenmesi açısından önemlidir.

Empatinin sonradan öğretilen bir yetenek ve kişiye ait bir özellik olduğunu vurgulayan Rogers (1983)¹⁵⁸, empatinin herkeste bulunmayan bir beceri olduğunu ve sahip olan kişilerin eğitimle daha da geliştirebileceğini belirtmiştir. Empati eğitimi, genel olarak aşağıda verilen dört yaklaşımdan biri veya birkaç tanesi kullanılarak yapılabilmektedir.¹⁵⁹

- i. **Didaktik yaklaşım:** Kişilere empati ve sağlıklı iletişim konusunda bir uzman tarafından teorik bilgiler verilir.
- ii. **Yaşantısal yaklaşım:** Kişilere başka bir kişi ile olan iletişimi videoya kayıt edilerek izlenir veya uzman tarafından gözlenerek eleştiride bulunulur.
- iii. **Rol alma yaklaşımı:** Rol alma tekniği empati eğitiminde oldukça önemli bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda birey, karşısındaki kişinin rolüne girerek var olan duruma onun gözüyle bakmaya ve onun duygularını hissetmeye çalışır.
- iv. **Modelden öğrenme yaklaşımı:** Bu yaklaşımda birey, uzmanı model almaktadır. Uzmanların danışanları ile gerçekleştirdiği iletişim görüntülerini videodan izleyerek empati kurmayı öğrenmektedir.

¹⁵⁸ Ücarl Rogers, The Necessary and Sufficient Conditions of Therapeutic Personality Change , **Journal of Consulting Psychology**, Vol. 21, pp. 95–103, June 6, 1956

¹⁵⁹ Muhammet Hanifi Ercoşkun, "Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi", Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2005.ss.13-14.
(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

Sözü edilen empati eğitim programının dışında, bireylere empati eğitimi vermenin diğer bir yolu da, başkalarına ait duygusal yüz ifadelerini teşhis etme konusunda eğitim vermektir. Duygusal yüz ifadelerini teşhis becerisi, genel empatik beceri eğitiminin bir parçası olarak görülmektedir.¹⁶⁰

Empati eğitiminin öncesinde de empatinin gelişimi doğuştan itibaren oluşan bazı mekanizmalara dayandırılmaktadır. Çocuk, gelişim sürecinde taklit ve özdeşimle yakın çevresini rol alarak ve bu becerisini uygulayarak belli bir düzeye kadar empatik becerisini geliştirebilir. Okul öncesi dönemde çocukta var olan benmerkezci davranıştan kısa sürede uzaklaşması, çocuğun başkalarının duygularını anlaması için oldukça önemlidir. Zira çocuk, ben-merkezci davranmayı bıraktığında başka insanların duygularını anlamaya ve paylaşmaya başlar.¹⁶¹

İlk olarak Piaget tarafından ortaya atılan ben-merkezcilik kavramına göre kişi, nesnelere ve başka insanları fark etmede ve onların rolüne girmekte oldukça zorlanır. Böylelikle de kişi diğer insanların bakış açılarından bakmadığı için karşısındaki kişinin duygu ve düşüncelerini anlayamaz. Empatik anlayışa sahip kişinin başkasının rolüne girmesi ve olaylara onun gözünden bakması gerekir. Dolayısıyla, empatik anlayış ve ben-merkezcilik birbirinden farklı iki kavramlardır. Araştırmacılar, empati kurmada ön şartın ben-merkezci davranıştan uzaklaşmak olduğunu vurgulamaktadırlar.¹⁶²

Ben-merkezci davranışa günlük yaşamdan bir örnekle daha da açmak gerekirse; yolda giderken bir kişiye gidilen yerle ilgili adres sorulduğunda kişi kendi sağını düşünerek “sağdan üçüncü sokak” olarak tarif ettiği zaman, adresi soran kişi bunu kendi sağı olarak algılayıp ters yöne gidebilir. Bu durumda adres tarifi yapan kişi kendi sağının karşısındakinin solu olacağına dikkat etmemiş ve çevreye karşısındakinin konumundan bakmamış olur. Adres tarifi yapan kişinin bu durumda ben-merkezci davranmış ve algısal açıdan karşısındakinin bakış açısıyla bakmamıştır. Kişiler, başka kültüre mensup insanların kendileri gibi düşünmediklerini gördüklerinde bu durumu yadırgarlar ve bilişsel açıdan ben-merkezci düşünmüş olurlar. Fakat bir kişinin önemseydiği bir olayı bir başkasının hafife alması, üzülmesi ya da sevinmesi, duygusal açıdan ben-merkezci davranış olarak değerlendirilir.

¹⁶⁰Üstün Dökmen, “Empatinin Yeni Bir Modele Dayanarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi” **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1988, 21 (1-2):.ss. 167-168.

¹⁶¹Şerifnaz Gülin Karabağ, “Öğretilebilir ve Bilişsel Bir Beceri Olarak Tarihi Empati”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 2003,ss.34-35. **(Yayınlanmış Doktora Tezi)**.

¹⁶²İlker Günel, “Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Taşra Teşkilatlarında Görev Yapan İl Müdürlükleri ve Şube Müdürlüklerinin Empati Becerilerinin Belirlenmesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya, 2014.s.12. **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

Empatinin bileşenlerini oluşturan bilişsel ve duygusal empatiyi ben-merkezci yaklaşımla kurmaya çalışan bireyler, çevreleriyle yakın ilişki kuramadığı gibi iletişim çatışmaları yaşayabilmektedirler.¹⁶³

2.3. Empatinin Bileşenleri

Empati son yıllarda araştırmacılar tarafından kategorilere ayrılmaktadır. Feshbach (1978)¹⁶⁴ ise empatinin üç ana bileşeni modeline göre ise empatik tepki: Başkasının duygusal durumunu teşhis edebilme yeteneği, bir başkasının bakış açısını kabul edebilme veya rolünü alabilme kapasitesi, paylaşılan bir duygusal tepkinin anımsanmasıdır. Benzer şekilde Hofmann (1979)¹⁶⁵ da empatinin bilişsel, duygusal ve güdüsel olmak üzere üç bileşeni olduğundan söz etmektedir.

Algısal bileşen, empati kurulmasındaki ilk aşama olarak ele alınır. Bu aşamada birey, karşısındakine dikkat ederek hareketler, sözler, ses tonu, içerik ve zamanlamaya ilişkin tüm imaları kapsamlıdır. Tüm bunları algıladıktan sonra empati kurmak isteyen bireyin bilişsel ve duygusal süreçleri algılanabilir. Bilişsel empati, karşıdaki kişinin düşüncelerini, ihtiyaçlarını, duygularını anlamaktan oluşan bilişsel bir süreçtir. Bir başka deyişle bilişsel empati, bir kişinin diğer kişinin hislerini deneyimlemeksizin, onun hislerini tanıyabilme yeteneğidir. Duygusal empati, karşıdaki kişinin yaşantısına duygusal olarak tepki verme, diğerinin duygularını hissetme olarak ifade edilmektedir.¹⁶⁶

Kurdek ve Rodgon'a (1975)¹⁶⁷ göre, empatik davranış algı, biliş ve duygu açısından diğer insanların bakış açıları alınarak oluşturulur. Araştırmacılar yaptıkları çalışmalarında üç çeşit perspektif alma şekli belirlemişlerdir. Bunlar;

- i. Algısal perspektif alma (bakış açısını fark etme)
- ii. Bilişsel perspektif alma (ne düşündüğünü fark etme)
- iii. Duygusal perspektif alma (ne yaşamakta olduklarını fark etme)

Empatinin bileşenleri olarak bilişsel ve duygusal empati aşağıdaki başlıklar altında değerlendirilmektedir.

¹⁶³ Dökmen, a.g.e., s.167.

¹⁶⁴ Feshbach, a.g.e., ss.33-61

¹⁶⁵ Hofmann, a.g.e., ss. 151-172.

¹⁶⁶ Elife Rehber, "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Patik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2007.ss.10-13.(**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁶⁷ Kurdek, L.A. and Rodgon, M.M. (1975). "Perceptual, Cognitive and Affective Perspective Taking in Kindergarten through Sixth-Grade Children" *Developmental Psychology*, 11 (5): 643-650.

2.3.1. Bilişsel Empati

Bilişsel empati, karşımızda bulunan kişinin rolüne girerek onun duygularını anlama olarak ele alınabilir. Empatinin bu boyutu diğerlerinin duygularını fark etme ve diğerlerinin bakış açısını almayı, diğerinin duygularını yaşamaktan çok bu duyguları bilişsel olarak anlamayı içerir.¹⁶⁸ Empatinin bilişsel yönü, diğer bireyin duygusunun anlaşılmasının bir göstergesi olmakla birlikte bu boyutta bireyin diğerini anladığını paylaşması gerekli değildir.¹⁶⁹ En basit düzeyde bir bireyin diğerinin duyuşsal durumunu doğru olarak değerlendirme, daha karmaşık seviyede ise olayları diğerinin yaklaşımıyla ele alabilme anlamına gelen bilişsel empati, bireylerin sosyal fonksiyonelliğinde etkili olmaktadır.¹⁷⁰

Empatinin bilişsel bileşeni açıklanabilmenin en iyi yolu rol alma kavramı ile gerçekleştirilebilir. Bu yolda empati kurulacak kişinin kendisini karşısındaki kişinin yerine koyarak ne düşündüğünü anlamasıdır. Bu durum karşısında empati yapan kişi karşısındakinin rolüne girmiş olacaktır. Bireyin karşısındaki kişinin hissettiklerinin aynısını hissedebilmesi yeteneğine ise duygusal rol alma yeteneğidir.¹⁷¹ Empatinin bilişsel bileşeni duygusal rol almanın ön şartı sayılmakta ve kısaca “onu anlamak”, “rol almak” bilişsel nitelikte bir empatidir.¹⁷²

Bilişsel empati, bireyin karşısındakiyle aynı duyguları paylaşmadan onun duygu ve düşüncelerini anlayabilmesidir. Empatinin bilişsel bileşeni dikkatli gözlem yapmayı ve düşünmeyi gerektirmektedir. Kişinin duygularını ve düşüncelerini sözel ve sözel olmayan ipuçları aracılığıyla anlama becerisini içermektedir.^{173,174}

¹⁶⁸ Caravita S.C.S., di Blasio, P. and Salmivalli, C. “Unique and Interactive Effects of Empathy and Social Status on Involvement in Bullying” **Social Development**, 2008, 18 (1): 140-163.

¹⁶⁹ Minet Wied, GOUDENA Paul.P. and MATTHYS Walter, “Empathy in Boys with Disruptive Behavior Disorders” **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 2005, 46 (8): 867-880.

¹⁷⁰ Adam Smith, “Cognitive Empathy and Emotional Empathy in Human Behavior and Evolution” **The Psychological Record**, 2006, 56: 3-21.

¹⁷¹ Ayşe Okvuran, “Çağdaş İnsanı Yaratmada Yaratıcı Drama Eğitiminin Önemi ve Empatik Beceri ve Empatik Eğilim Düzeylerine Etkisi” **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1994, 27 (1): 185-194.

¹⁷² Dökmen, a.g.e., ss.158-159.

¹⁷³ Sibel Gültaş, “Düzce Çakırlar İlköğretim Okulunda Okuyan Öğrencilerin Ebeveynlerinin Empatik Düzeylerinin Ailelerin Sosyo-Ekonomik Yapılarına Göre İncelenmesi”, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli, 2007.s.16. (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

¹⁷⁴ Karkaç, a.g.e., ss. 33-73

2.3.2. Duyuşsal Empati

Wied ve diğeri (2005) ¹⁷⁵ , empatinin duyuşsal boyutunu, bir başkasının yaşadığı duyguyu içinde taşıyabilme ve diğeri duygusal durumuna en uygun tepkiyi verebilme şeklinde ifade etmişlerdir. Duyuşsal empati, kişilerin yakınlarına ve dış çevredeki insanlara karşı fedakarlık gerektiren davranışlarda bulunması için bireyleri motive ederken, ahlaki gelişim yönünden de oldukça önemli olduğu söylenebilir.

Duyuşsal empati, kişilerin ailelerine, arkadaşlarına ve yabancılara karşı ödün veren tutum göstermeleri bireyleri motive ederken ahlaki gelişim açısından da oldukça önemli olduğu görülmektedir. Hatta duyuşsal empatinin şiddeti engelleyebilmede kilit bir rol üstlenebileceği açıklamaları da literatürde yer almaktadır. Bilişsel empatiden farklı olarak da yenidoğan çocukların bile duygusal empati duyarlılığına sahip olduğu bilinmektedir.¹⁷⁶

Genellikle insanların ses tonu veya yüz ifadesi gibi birtakım uyarıcılar, bir diğeri duygusunu doğru olarak algılayabilmede ve duruma uygun tepkiler vermede katkısı olan işaretlerdir. Bununla birlikte bu işaretlerin yeterli derecede net olmadığı hallerde, kişinin duygusunu hissetmekle birlikte uygun bir tepki vermede zorlanabilir. Bu durumda da devreye olayları diğeri yaklaşımıyla ele alabilme becerisi girmektedir. Duyuşsal empati başkalarının hissettiklerini paylaşmayı kapsamaktadır. Ayrıca diğeri kişinin hislerine sempati ile yaklaşarak, onun hisleri ile derin bir şekilde ilişki kurmaktır.¹⁷⁷

2.4. Empatinin Özellikleri

Coplan (2011) ¹⁷⁸ empatinin üç önemli özelliğini şu şekilde belirlemiştir.

- i. Duyuşsal/duygusal eşleşme,
- ii. Karşdakine/başkasına ve kendine yönelik bakış açısı alma
- iii. Kendisi/başkası ayrımını yapma

¹⁷⁵ Wied, a.g.e., ss. 867-880.

¹⁷⁶ Smith, a.g.e., ss. 3-21.

¹⁷⁷ Kabapınar, a.g.e., ss. 24-52

¹⁷⁸ Amy Coplan, (2011). "Understanding Empathy/Its Features and Effects" Empathy: **Philosophical and Psychological Perspectives**. (Ed. A. Coplan and P. Goldie) Oxford: University Press.ss.66-81.

Coplan'a (2011) ¹⁷⁹ göre tüm bu özellikler empati için gerekli olsa da tek başına yeterli olmamaktadır. Gözlemleyen bir kişinin hedefle duyuşsal olarak eşleşmesi, sadece kendi duyuşsal hallerinin hedefinkilerle aynı türden olması halinde -dereceleri değişse bile- gerçekleşir. Diğer bireye ilişkin yaklaşımda gözlemleyen, durumu, deneyimi ve kişisel özelliklerini hedef olan kendisi imiş gibi düşünür. Kendi ve öteki ayırımını yaparken gözlemleyen kişinin bunu devam ettirebilmesinin tek şartı, kendini devamlı olarak diğerinden ayrı, farklı ve bir başka kişi olarak temsili ve bu suretle karşılıklı eşleşme durumları, tecrübe ve bireysel özelliklerine ilişkin düşünce karmaşasını engellemesidir. Bu özelliklerin tümü birleştiğinde, bir diğer birey olmanın ne tür bir şey olduğunun yaşanabildiği, önemli bir yaklaşım olan empatiyi oluştururlar.¹⁸⁰

2.5. Empati İle Karıştırılan Kavramlar

Empati kavramı sempati, özdeşim, içtenlik ve sezgisel tanı kavramları ile karıştırılmaktadır. Aşağıda bu kavramların empatiden farklılıklarına değinilmiştir.

2.5.1. Empati ve Sempati

Sempati sözcüğünün etimolojisine bakarsak Eski Yunancadaki benzer ve aynı anlamı taşıyan "sym" ile hissetme ve duyumsama anlamına gelen "pathos" kelimelerinden türetilen "sympatheia" teriminden gelmektedir. Sympatheia sözcüğü İngilizceye "sympathy" olarak aktarılmış ve "sympathy" sözcüğü; "birisyle birlikte acı çekmek" anlamını taşımıştır.¹⁸¹ İlk olarak David Hume ve Adam Smith tarafından sempati sözcüğü on sekizinci yüzyılın ortalarında sosyal psikoloji alanında inceleme konusu olmuştur.¹⁸² Duygusal bir durum yaşayan birisini gözlemleyen Adam Smith sempati kavramını, kişinin ortak duygularını yaşaması ve paylaşması olarak ifade etmektedir. Adam Smith'in ortak duyguları paylaşmaktan kastı, sefil durumdaki bir kişi için ıstırap çekme, kederli olan birisi için üzölmek, bir başkasının başarısı için sevinme ve heyecanlanmaktır.¹⁸³

¹⁷⁹ Coplan, a.g.e., ss. 66-81

¹⁸⁰ Leyla Ulus, "Annelere Uygulanan Empati Eğitim Programının Bağışlama ve Empati Düzeylerine Etkisi", Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 2015,ss.25-32. (Yayınlanmış Doktora Tezi).

¹⁸¹ Sezgin Büküm, "Din Görevlileri ile Öğretmenlerin Empatik Eğilim ve Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması: Fethiye Örneği" Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2013,s.40. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

¹⁸² Dökmen, a.g.e., s.161.

¹⁸³ Gülfem Sezen Balçıklı, "Profesyonel Futbolcuların Fair Playe Yönelik Davranışları ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki", Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2009,s.30. (Yayınlanmış Doktora Tezi).

Bireyin iletişim içerisinde olduğu bir başka bireyle aynı duygu ve düşünceleri paylaşması o bireye karşı sempati duyma anlamını taşımaktadır. Empati de ise, önemli olan onun duygularını ve düşüncelerini anlayabilmek ve kendini onun yerine koyabilmesidir. Bu durumda kişiyle aynı duygu ve düşüncelere sahip olması gerekmez.¹⁸⁴ Farklı bir ifade ile empati, bir başka kişinin ayakkabısını giymek ve onlarla onun gibi hissedebilmektir ancak o kişiyle birlikte üzülme yani sempati duymak değildir.

Sempatide yandaş olmak, sempati duyulan kişinin tarafında olmak esastır. Empatide anlamak söz konusuysen; sempati de kişi karşı tarafça anlaşılmalı olsun ya da olmasın, ona hak vermek söz konusudur. Sempati, bir başka bireyin duygularına bilinçli olarak entegre olması, empati ise duygularıyla kısa süreliğine geçici olarak entegrasyonu olarak değerlendirilebilir.¹⁸⁵

Sempatide, kaygılı ve rahatsız kişinin sıkıntılarını hafifletme isteme ve onu yatıştırma gayreti yer alır. Sempati duyan birey, karşısında dertli ve acılı bireyi öncelikle sakinleştirme, rahatlatma çabası içindedir ve yapmadığında da suçluluk duygusuna kapılabilir. Empatide ise, kişi karşısındaki kişiden ayrı bir birey olduğunun farkında ve karşısındaki kişiyi yargılamadan ve kendi kimliğini kaybetmeden onu anlamaya çalışır. Sempati kurmada ise kişi kendi kimliğinden uzaklaşmakta yani kendilik bilinci artmak yerine azalmaktadır. Empatide kişi karşısındaki kişi imiş gibi davranmaktadır. Sempatide ise kişinin karşısındaki birey gibi olması esastır.¹⁸⁶

Sempati duyulan bir kişi, kendisiyle aynı amaçlara sahip ve benzer eğilimleri olduğunu düşündüğü için kendini bir gruba ait olduğunu hissetmektedir. Empati yoluyla kişi kendisinin diğer kişi tarafından anlaşıldığını hisseder. Bundan ötürü sosyal etkileşim ortamlarında sempatinin yüz yüze empatinin ise birebir ilişkilerde daha yoğun olarak yaşandığı görülmektedir.¹⁸⁷

Empatinin sempatiden farklı olduğu genel olarak kabul edilse de literatürde bu terimlerin kullanımı konusunda çok fazla anlam karmaşası söz konusu olup, bazı yazarlar tarafından ortaya koyulan bu anlam ayrımı diğer yazarlar tarafından gereksiz görülmektedir. Özünde paylaşım kavramını kapsayan bu iki terim tamamen birbirinden farklıdır. Empati yapan kişi, karşısındaki gibi görünürken ve onun duygu ve

¹⁸⁴ Dökmen, a.g.e., ss. 161-162.

¹⁸⁵ Akyol ve Körükçü, a.g.e., ss. 24-44

¹⁸⁶ Ali Ayten, **Empati ve Din**, İz Yayınları, İstanbul, 2010.ss.12-20.

¹⁸⁷ Üstün Dökmen, **İletişim Çatışmaları ve Empati**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1998.ss.138-140.

düşüncelerini etkili bir dinleme ile paylaşırken, sempati bunun dışında aynı zamanda haklılığına inanmakta, acıyı da hiç değilse onun kadar içselleştirmektedir.¹⁸⁸ Sempati ve empati, etkileşim halindeki iki kişinin bir tür ortak duygu ve düşünce özelliği olsa da empatideki bu duygusal ve düşüncesele ortaklık dinleyenin kendisini, daha önce içerideyken, sonrasında dışarıdan bakan ve değerlendiren kişi konumuna getirmesiyle açıkça farklılık gösterir. Oysa sempati de karşıdaki kişiyle güçlü bir düşünce ve duygu birlikteliği yaşanmakta, sempati yapan kişinin dışarıdan bir göz olarak durum değerlendirmesi yapması söz konusu olmamaktadır. Sonuçta, karşıımızdaki kişiye sempati duyuyorsak sevinci, öfkeyi, üzüntüyü ya da sevgiyi onunla birlikte deneyimleriz. Empati kurduğumuzda ise karşıımızdaki kişinin duygu ve düşünce dünyasını keşfederiz. Empatiyi sempatiden farklı kılan diğer bir özellik ise dinleyenin duygularını kontrol etmesidir. Sempati ileriye dönük etkisi bakımından empatiden ayrılır. Empati başkası hakkında bilgi edinme süreci ile ilgilidir. Oysa sempati, başkası hakkındaki kaygılarımızı ve onun durumunu düzeltmeye yönelik isteğimizi yansıtır.^{189_190}

2.5.2. Empati ve Özdeşleşme

Özdeşim bir kişinin birçok yönleri ile bir başka kişiye benzemesi yoluyla gerçekleşen, otomatik, bilinç dışı işleyen bilimsel bir süreçtir. Özdeşim içimizde, bizi sınımsıkı sarmakta ve yakın olduğumuz kişinin mevcut durumuna, duygularına ve davranışlarına uyum sağlayacak hale getirmektedir. Uyum sağladığımız bu kişiler bizim için rol model olmaktadır. Özdeşleştiğimiz kişiyi taklit etmemiz, sadece hareketlerimizin benzemesine neden olmakla kalmamakta, aynı zamanda karşıımızdaki ile sahip olduğumuz bağların güçlenmesine de yol açmaktadır.¹⁹¹

Literatür bilgileri doğrultusunda bakıldığında özdeşim ve empatinin anlamları örtüşmekle birlikte aslında bu iki kavram tamamen birbirinden farklıdır. Özdeşim, iki kişinin aynı benliği paylaşmasına benzemektedir. Oysa empati de iki farklı benliğin birlikte var olması söz konusudur. Özdeşim kurmanın, bireyin kendi özgün kimliğinin farkında olmadığı ve dünyada olmak için bir yol aradığı durumlarda yaşanması olasılığı daha yüksektir. Kişi, karşıısındaki hissettiklerini hissetmeye çalışılırken onunla özdeşim kurarsa yardım ilişkisi sona erer.^{192_193} Özdeşimde ile kişi yalnızca karşıısındaki kişinin duygusal durumunu anlamakla kalmaz bunu hissetmeyi de

¹⁸⁸ Dökmen, a.g.e., s.161.

¹⁸⁹ Akyol ve Körükçü, a.g.e., ss. 24-44

¹⁹⁰ Dökmen, a.g.e., ss. 161-162.

¹⁹¹ Gülseren, a.g.e., ss. 133-145.

¹⁹² Gülseren, a.g.e., ss.133-145.

¹⁹³ Tarık Tuncay, Sunay İl, "Sosyal Hizmet Uygulamasında Empatiyi Yeniden Düşünmek", Toplum ve Sosyal Hizmet, 2009, 20 (2): 39-56.

devam ettirir. Oysa empatide böyle bir süreklilik söz konusu değildir. Olaylara karşımızdakinin bakış açısıyla bakarken bunu belli bir zaman içinde yapmalıyız, aksi takdirde o bireyle özdeşim kurarız ve bu da bizi tarafsızlıktan uzaklaştırır.¹⁹⁴ Empati kurduğumuz kişilerle özdeşim kurmamız gerekli değildir; hatta özdeşim empatiyi zedeleyebilir. Sempati duyduğumuz kişilerle özdeşim kurmuş olabiliriz.¹⁹⁵

2.5.3. Empati ve İçtenlik

İçtenlik ile empati kavramsal olarak yakın ilişkili içerisindedir. Bu iki kavramında bir biriyle yakınlık içerisinde olması yanı sıra bazı farklılıklarında bulunan kavramlardır. Empatik anlayışta kişi kendisini karşısındakinin iç dünyasına girerek bunu kendi içinde yaşama becerisidir. İçtenlikte ise empatide yaptığının yanı sıra kişinin aynı zamanda kendi duygu ve düşüncelerini de algılamak için çaba sarfetmesidir.¹⁹⁶

Empatik anlayış, bir kişinin bir başkasının iç dünyasına girerek bunu kendi içinde yaşamasıyken; içtenlik bunu yaparken aynı zamanda kendi yaşantısını algılamak içinde çaba sarf etmesidir. İçtenlik ve empati, sempati ve empatide olduğu gibi birbirlerini dışlamamakta aksine tamamlamaktadır.¹⁹⁷

2.5.4. Empati ve Sezgisel Tanı

Empati ve sezgisel tanı kavramları birbiriyle yakın ilişkisi olmayan hatta birbiriyle zıt bir ilişkisi olan kavramlardır. Sezgi, herhangi bir deneye veya akla dayanmadan, gerçeğin olduğu gib doğrudan doğruya algılaması anlamına gelmektedir. Sezgi empati ile olan ilişkisi söz konusu bir durum değildir. Aksine zihinsel faaliyetlerinin hızlı bir şekilde kullanılmasıyla ilgilidir.¹⁹⁸

Sezgisel tanı, bireyin ihtiyaç ve yönelimlerini ortaya çıkararak çözümlene becerisidir. Ancak burada bir diğer bireyin duygu ve düşüncelerine bilinçli katılımdan söz edilmemektedir. Birey yaşamını gözleme ve elde edilen sonuçları yorumlama ön plana alınmaktadır. Empatide ise tüm yorum ve değerlendirmelerden kaçınılmakta, sezgisel tanıda da doğrudan doğruya değerlendirmeye önem verilmektedir.¹⁹⁹ Kavramlar, benlik durumları yönünden değerlendirildiğinde ise,

¹⁹⁴ Reyhan Cevahir, "Ebelik Öğrencilerinin Devam Ettikleri Sınıflara Göre Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi", *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 2008, 3 (7): 3-15.

¹⁹⁵ Dökmen, *a.g.e.*, ss. 156-197

¹⁹⁶ Füsün AKKOYUN, "Empatik Anlayış Üzerine" *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1982, 15 (2): 62-69.

¹⁹⁷ Akyol ve Körükçü, *a.g.e.*, ss. 24-44

¹⁹⁸ Gülseren, *a.g.e.*, ss.133-145.

¹⁹⁹ Akkoyun, *a.g.e.*, ss. 62-69.

empati, deneyimleyen bir benliğin, sezgi ise gözlem yapan bir benliğin fonksiyonudur.

Davranışı gözlemek ve yorumlamak, o kişinin duygu ve düşüncelerini anlamak için yeterli görünmemektedir. Ayrıca yorumlamada kişiyi etiketleme de olabileceğinden, sezgisel tanı empatik anlamının ötesinde ilişkiyi engelleyici rol oynamaktadır. Dolayısıyla etiketleme ve yorumlama açılarından sezgisel tanı empatiden farklıdır.²⁰⁰

2.6. Empati Tepki Basamakları

Empati kurma çok geniş bir yelpazesi olduğu için yapılan diyaloglarda kişinin vermiş olduğu empatik tepkilere tamamen doğru olduğunu veya tamamen yanlış olduğunu söylemek zordur. Bunun nedeni, insanların farklı zaman ve mekanlarda daha önceki tutumuyla aynı olmayan tutumlar ve tepkiler gösterebilmesidir. Bazı bilim adamları bu görüşten yola çıkarak, çeşitli durumlarda verilebilecek empatik tepkileri başarısızdan-başarılıya doğru basamaklar şeklinde sınıflandırmaya çalışmışlardır. Bu basamaklamalar sayesinde, kişilerarasında oluşabilecek empatik iletişimler daha kolay bir şekilde değerlendirilebilmektedir. Ayrıca, kişilere verilen empati eğitiminin sonuçlarını değerlendirmekte mümkündür.²⁰¹

Mevcut tepki sıralamalarında en bilinen olanları Truax ve Carkhuff tarafından oluşturulan dokuz basamaklı empatidir.

Birinci Basamak: Empati kuran kişi, karşısındaki kişiyi eksik anlamaktadır ancak bu durum aralarındaki iletişime zarar vermez.

İkinci Basamak: Empati kuran kişi, karşısındaki kişinin duygularının tam olarak farkındadır ancak kişiye verdiği tepkiler, onun kendisi hakkındaki bilgilerine fazla bir şey eklemeyiz.

Üçüncü Basamak: Empati kuran kişi, karşısındaki kişinin mevcut duygularını ve maskelenmiş duygularını fark eder. Ancak kişinin maskelenmiş duygularını yanlış yorumlar ve onu tam olarak kavrayamaz.

Dördüncü Basamak: Empati kuran kişi, karşısındaki kişinin tüm duygularını, bütün derinliğiyle, şüpheye yer vermeyecek şekilde kavrar ve bu durumu ona etkili bir şekilde iletir.

Besinci Basamak: Empati kuran kişi, karşısındaki kişiye ilgisiz ve sıkılmış gözükür ve onun duygularından habersizdir.

²⁰⁰ Ayten, a.g.e., ss. 62-60

²⁰¹ Dökmen, a.g.e., ss. 151-153.

Altıncı Basamak: Empati kuran kişi, karşısındaki kişinin ifade ettiği duyguları anlar ve derin duygularıyla da ilgilenir ancak onu yeterince kavrayamaz.

Yedinci Basamak: Empati kuran kişi, karşısındaki kişinin duygularını yanlış anlar ve sözünü keser ya da onu yanlış yönlendirir.

Sekizinci Basamak: Empati kuran kişi, karşısındaki kişinin yüzeysel duygularını doğru bir şekilde kavrar. Ancak kişi yeterli seviyede empati kurmuş sayılmaz çünkü hala onunla “birlikte” değildir.

Dokuzuncu Basamak: Empati kuran kişi, karşısındaki kişinin duygularını doğru bir şekilde anlar. Hatta karşısındakinin bile farkında olmadığı duyguları kavrar ve bunu ona iletir. İletişim esnasında empati kuran kişinin hata yaptığı durumlar olur ancak bunu hemen düzeltir.

Dökmen (1988) ²⁰² “Empati’nin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi” adlı çalışmada söz konusu empati tepki sıralamalarına ilişkin kişisel eleştirilerini ve diğer araştırmacılar tarafından da yapılan eleştirileri de belirterek bu alanda yeni sıralamalara ihtiyaç olduğunu dile getirmiştir. Dökmen’in ²⁰³ (2012) aşamalı empati sınıflandırmasına göre empatinin üç temel basamağı vardır.

Şekil 2. Aşamalı Empati Sınıflandırması

	Onlar Basamağı	Sorunların karşısında onlar (toplum) ne düşünüyor ve ne hissediyor?
	Ben Basamağı	Sorunların karşısında ben ne düşünüyorum ve ne hissediyorum?
Sen Basamağı	Sorunların karşısında sen ne düşünüyorsun ve ne hissediyorsun?	

Şekilde görüldüğü üzere bu basamaklar, onlar, ben ve sen basamağıdır. Bu basamaklarının ne anlama taşıdığı aşağıdaki gibi kısaca anlatılabilir.²⁰⁴

²⁰² Dökmen, a.g.e., ss. 151-153.

²⁰³ Dökmen, a.g.e., ss. 151-153.

²⁰⁴ Dökmen, a.g.e., ss. 151-153.

Onlar Basamağı:

Onlar basamağında empati kuran kişi, karşısındaki bireye verdiği geribildirim o ortamda bulunmayan üçüncü şahısların yani toplumun genel görüşlerini dile getirir. Bunu karşıdaki kişinin kendisine anlattığı problem üzerinde yoğunlaşmadan, onun duygu ve düşüncelerini dikkat etmeden. Hatta probleme ilişkin kendi duygu ve düşüncelerinde dile getirmez. Örneğin, parasını gereksiz yere harcadığı için hayıflanan bir kişiye “ayağını yorganına göre uzat” diyen bir kişi bu sözleriyle toplumun genel görüşlerini belirtmektedir. Bu diyalogda iki tarafın da kendine dair görüşleri yer almamaktadır.

Ben Basamağı:

Benler basamağında empati kuran kişi, ben merkezidir. Empati kuran kişi, karşı tarafın problemlerini dinlemek ve çözmek yerine kendi problemlerinden söz etmeye başlar veya karşısındaki kişinin anlattığı problem üzerine düşünmek yerine onu eleştirir ve ona akıl verir. Bu ifadeye örnek vermek gerekirse; empati kuran kişi sorununu dile getiren kişiye “üzüldüm, aynı dert bende de var” diyerek kişiyi sorunlarıyla yüz yüze bırakır. Bu basamak onlar basamağına göre empati kuran kişi, karşısındaki bireyi bir ölçüde rahatlatılabildiğinden daha kaliteli tepkilerin varlığı söz konusudur. Bilişsel ve duygusal acıdan bu basamak düzeyinde empati kuran kişiler, karşısındaki insanın rolüne bürünemediği için yeterli düzeyde empati kurmuş sayılmazlar.

Sen Basamağı:

Empatik tepki gösteren birey bu aşamada kendisine problemi iletenin rolünü üstlenerek, olaya aynı tutumla yaklaşır. Bir başka ifadeyle söz konusu olan sorun karşısında, toplum veya kendi düşüncelerini ifade etmeyerek doğrudan karşısındaki bireyin duygu ve düşüncelerine yoğunlaşarak, bireyin nasıl hissettiğini ve ne düşündüğünü anlamaya çalışır.²⁰⁵

²⁰⁵ Dökmen, a.g.e., ss. 173-175.

Dökmen (1988) ²⁰⁶, içerik olarak üç başlığında kapsayacak şekilde olan on basamaklı alt empati basamaklarını geliştirmiştir. Bu basamakları, en başarılı empati basamağından en başarısız empati basamağına doğru sıralamıştır;

- 1) Birey bazı genellemelere gider ve diğer kişiye, dinlemiş olduğu sorunla ilgili toplumun ne hissedebileceğini ifade eder (*Onlar Basamağı*)
- 2) Sorunu dinleyen birey, sorununu açıklayan kişiyi eleştirerek yargılar (*Ben Basamağı*)
- 3) Birey, sorununu ifade eden kişiye önerilerde bulunarak kendisine ne yapması gerektiğini açıklar (*Ben Basamağı*)
- 4) Birey, sorununu açıklayan kişiye tanı koyar (*Ben Basamağı*)
- 5) Birey, sorununu dile getiren kişiye, buna benzer problemleri kendisinin de yaşadığını söyler (*Ben Basamağı*)
- 6) Birey, dinlemiş olduğu problemle ilgili olarak kendi duygularını karşısındaki kişiye sözlü olarak veya davranışlarıyla gösterir (*Ben Basamağı*)
- 7) Birey, diğer kişinin sözlerini yinelemeden kendisini anladığını ve desteklediğini ifade eder (*Sen Basamağı*)
- 8) Birey, kendisine anlatılmış olan sorunu değerlendirerek sorunla ilgili sorular yöneltir (*Sen Basamağı*)
- 9) Kişi kendisine gelen mesajı bütünlüğünü bozmadan yorumlayıp özetler ve karşısındaki kişinin yüzeysel duygularını da bu mesaja ekler (*Sen Basamağı*)
- 10) Birey, kendisini diğer bireyin yerine koyarak, bireyin duygu ve düşüncelerini tümüyle fark eder ve kendisine bu durumu iletir (*Sen Basamağı*)

En kaliteli empati tepkileri, sadece son dört basamağa (*Sen Basamağı*) yönelik olarak oluşmaktadır. Diğer tepkiler, kaliteli empatik iletişime giden aşamalar olarak görülebilir.²⁰⁷

²⁰⁶ Dökmen, a.g.e., ss. 173-175.

²⁰⁷ Dökmen, a.g.e., s.175.

Şekil 3. Aşamalı Temel Empati Basamaklarının Etkililik Durumu

Alt Basamaklar	Temel Empati Basamakları	Etkililik Durumu
1) Senin problemin karşısında başkaları ne düşünür, ne hisseder?	Onlar Basamağı Düşünce ve Duygu Düzeyi	EN AZ ETKİLİ
2) Eleştiri 3) Akıl verme 4) Teşhis 5) Bende de var	Ben Basamağı Düşünce Düzeyi	
6) Benim duygularım	Ben Basamağı Duygu Düzeyi	
7) Destekleme 8) Probleme eğilme	Sen Basamağı Düşünce Düzeyi	
9) Tekrarlama 10) Derin duyguları anlama	Sen Basamağı Duygu Düzeyi	
		EN ÇOK ETKİLİ

Temelde empati son dört aşamada, başka bir ifadeyle “sen basamağına” ilişkin olarak ortaya çıkmakta, önceki aşamalar ise asıl empatik tepkilere giden yolda bir hazırlık aşaması olarak düşünülmektedir.²⁰⁸

2.7. Empati ve Spor

Spor olgusunun dostluk odaklı olduğu ve iyi bir rekabeti bünyesinde taşıdığı sıklıkla ifade edilmektedir. Bununla birlikte bu düşünce genelde sözde kalmakta, rekabet bir hırs ve kin döngüsünde ortaya konulmaktadır. Temel hedefin sadece kazanmak olduğu ve dolayısıyla her tür aracın meşru kılınmak istendiği tutumlara çoğu kez tanıklık edilmektedir.

Olimpiyatların ortaya çıkması tümüyle barışa yönelik mesajların iletilmesi amacını taşır. Bununla birlikte zamanla uygun olmayan rekabet, kin ve nefret söylemleri de spor ortamına zarar vermektedir. Sözgelimi futbol maçlarında küfürlerin eşlik ettiği tezahürat, ırkçı tutum ve davranışlar, sporcu anlayışına uygun olmayan söylemler ve tribün kültürleri de önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

²⁰⁸ Dökmen, a.g.e., ss. 173-176.

Günümüzde fair-play uygulamasına sıklıkla vurgu yapılmaktadır. Buradaki iki özellik ise şu şekilde ifade edilebilir;

- i. Bireyin rakibiyle eşit ve adil koşullarda bulunması için samimi niyeti ve isteği,
- ii. Bireyin rakibinin dezavantajlı durumundan yararlanması kabul etmemesi.

Bu tespitler, sporun empatiyi gerekli kılan bir aktivite olduğunu bize anımsatmaktadır. Bununla birlikte günümüz sporunda yaşanan fanatizm, dostluk ve barışa ilişkin tutumların ötesine geçmektedir. Temelde spor müsabakaları takımlarla kişilerin kendilerini gerçekleştirmelerinde rakibe ihtiyaç duymaktadırlar. Başka bir ifadeyle karşı takım ya da sporcunun yer almadığı durumlarda spor, rekabet seviyesinde anlamlı da olmaz.²⁰⁹ Spor müsabakalarında empati kültürünün yeniden canlandırılabilmesi, aynı zamanda kazanma isteğinin her şeyin üstünde olması gibi aşırılıkları de dengelemiş olacaktır. Spor deneyimlerinin sosyal bakış açısı kazanma yeteneğini geliştirdiği teorik olarak söylenebilmektedir.

Spor etkileşimleri, özellikle takım sporlarında, oyunu anlama yeteneği gerektirmektedir. Örneğin bir oyuncunun bazı durumlarda takım arkadaşının ne yapacağını tahmin etmesi gerekir, bu durum oyundaki farklı bakış açılarının karışık koordinasyonlarını içermektedir.²¹⁰

Empati ve sportif tecrübe arasındaki ilişki hakkında çok az şey bilinmektedir. Ancak sportif tecrübenin, diğerlerine karşı olan empatiyi azalttığı söylenmektedir. Rakip ile empati kurmak "başarı amacı" ile çelişebilmekte, takım arkadaşı ile empati kurmak ise kişisel performans üzerine odaklanmayı zedeleyebilmektedir. Dahası, bazı antrenörler kasıtlı olarak sporcunun rakibi için endişelenmesini istememektedirler.²¹¹

Empati seviyesi yüksek olan bireylerin yardımcı olma tutum ve davranış duygularının da yüksek olduğu araştırmalarda kanıtlanmıştır.²¹² Spor dalları içinde başarının sağlanması ve başarılı bir takım çalışması ortaya çıkarılabilmesi için sporculara yardımcılık duygusu ve güdüsünün ön planda olmasının gerekli olduğu ifade edilebilir. Sporcular yardımlaşma bilinci ile farkında olmadan yaşama

²⁰⁹Ferman Satılmış, **Tekno İnsan Çağında İletişim ve Empati Kaybı**, Elit Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.ss.12-42.

²¹⁰ Balçıkınlı, **a.g.e.**, ss. 30-49

²¹¹ Satılmış, **a.g.e.**, ss. 12-42

²¹² Ayten, **a.g.e.**, ss. 23-33

hazırlanırken, spor sayesinde küçük yaşlardan başlayarak gerekli deneyimler sağlanabilir.²¹³

Spor ortamının unsurlarından sporcu, antrenör, hakem ve taraftarlar, yarış ortamının kazandırdığı heyecan ve stresten dolayı bazen saldırgan tutum ve davranışlara yönelebilmektedir. Tüm bu negatif tutumlar ise sportif ortamlarda kimi zaman agresiflik ve şiddete kadar uzanan olayların yaşanmasına yol açabilmektedir. Bu tür davranışların ortadan kaldırılabilmesi için empati geliştirilmesinin önemi daha fazla artmaktadır. Kendini, rakip oyuncu ya da hakem yerine koyabilen sporcu, karşılaşmanın stresi oldukça yoğun olsa da sakin ve mantıklı düşünme ve davranış sergileme sayesinde sporun kazandırdığı centilmenlik, dostluk, yarışma sonucunu olumsuz da olsa kabullenebilme, kardeşlik gösterme ve tebrik etme gibi güzel ve olumlu davranışları gösterebilecektir.²¹⁴

Empati ve kendi gibi olma değerinin aktif spor yapma ile ilişkisinin değerlendirildiği bir araştırmada empatinin spor aktivitesinde önemli bir parametre olduğu belirlenmiştir. Empatik eğilim seviyesi düşük ve yüksek olan Finlandiyalı beyzbol oyuncularının narsist eğilimleriyle kendilik değerlerinin irdelendiği bir başka çalışmada ise, empati seviyesi yüksek olan oyuncuların kendilik değerlerinin yüksek olduğu saptanmıştır.²¹⁵

Empatik eğilim düzeyleri yüksek olan sporcuların takım beraberliğinin de yüksek olabileceği düşünülebilir. Bu tür takımların başarılı oldukları varsayılırsa, takımı meydana getiren sporcuların empati seviyelerinin geliştirilmesinin doğru olabileceği de ifade edilebilir.²¹⁶ Rekabet unsurunun yer aldığı fiziksel faaliyetlerinin bazı biçimlerinin empati gelişmesini katkıda bulunduğu söylenebilir.

Kalliopuska 1987 yılında yaptığı bir araştırmasında sporcuların beyzbol oynama süreleri uzadıkça empatinin bir ögesi olan duyarlılığı daha az gösterdiklerini bulmuştur. Empati düzeylerinde herhangi bir değişiklik gözlemlenmemiştir, ancak kızların erkeklerden daha duyarlı olduklarına dair sonuçlar elde edilmiştir.²¹⁷

²¹³Kemal Kabasakal ve Hasan Şahan, **Voleybol Öğretim Yöntemleri: A'dan Z'ye Voleybol**, Şelale Ofset, Konya, 2009.ss.20-33.

²¹⁴ Nadir Solak, "Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011.s.26. (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

²¹⁵ Dökmen, **a.g.e.**, ss. 157-159.

²¹⁶ Ayten, **a.g.e.**, ss. 23-33

²¹⁷ Gülseren, **a.g.e.**, ss. 133-145.

Empati düzeyi yüksek olan kişilerin yardım etme davranışı duygusunun da yüksek olduğu yapılan çalışmalarda ispatlanmıştır. Empatik duyarlılık üzerine yapılan bir başka çalışmada ise, bireysel sporlarla uğraşan antrenörlerin takım sporları ile uğraşan antrenörlerden daha fazla empatik duyarlılığa sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.²¹⁸

Sporun empati gerektiren bir etkinlik olduğunu bize bu belirlemeler hatırlatmaktadır. Ancak dostluk ve barışa yönelik tutumu son dönemlerdeki fanatizm ötelemektedir. Aslında takımlar spor müsabakaları ve kişilerin kendilerini gerçekleştirmeleri için rakibe gereksinim duymaktadırlar. Yani karşı takım veya sporcu olmadığında sporun rekabet düzeyinde bir anlamı da kalmaz. Futbolda rakibin yerde kalması durumunda topu taca atan rakip oyuncu bir empati örneği de sergilemektedir. Kimi zaman bu tip davranışlara, seyrek de olsa, rastlamak mümkündür. Spor karşılaşmalarında empati kültürü yeniden canlandırılabilirse, kazanma arzusunun her şeyin üzerinde olması gibi aşırılık gösteren durumlar da dengelenebilir.²¹⁹

Öztürk ve diğerlerinin (2004)²²⁰, antrenör ve hakemlerin empati durumlarının araştırılmasında, bireysel ve takım sporları yönünden empati puan ortalamalarında önemli bir farklılık bulunamamıştır. Cinsiyet açısından ise önemli bir farklılık bulunmuş ve kadınların erkeklere göre daha empatik bir bakış açısına sahip oldukları belirlenmiştir. Eğitim durumu ve mesleğin empatik yaklaşımı etkilemediği sonucuna ulaşılrken, hangi düzeyde spor yapıldığı ile empati arasında farklılık görülmüştür.

Dorak ve Vurgun'un 2006²²¹ yılında gerçekleştirdiği çalışmada da, takım sporları açısından empati ve takım birlikteliği ilişkisi araştırılmıştır. Elde edilen bulgulara göre takım beraberliği ve empati arasında doğrusal bir ilişki olduğu, deneyimsiz sporcuların takım birlikteliğinin deneyimli olanlardan daha yüksek olduğu ve kadın sporcuların da empati düzeyinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

²¹⁸ Ayten, **a.g.e.**, ss. 23-33

²¹⁹ Satılmış, **a.g.e.**, ss. 12-42

²²⁰ Füsün Öztürk vd., "Antrenör ve Hakemlerin Empati Durumlarının Araştırılması, **Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2004, 2 (1): 19-25.

²²¹ Dorak ve Vurgun, **a.g.e.**, ss. 73-77.

Yiğiter (2008)'in ²²² “Kocaeli İlinde Görevli İlk ve Orta Öğrenim Kurumlarında Çalışan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Empati Becerilerinin İncelenmesi” isimli çalışmasına 103 kişi katılmış olup araştırmada verileri toplama aracı olarak “Empati Eğilimi Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda yaş, cinsiyet, meslek yılı, medeni durum, çocuk sahibi olup olmama arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Cinsiyet değişkeninde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Balçıkanlı'nın (2009) ²²³ “Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Profesyonel Futbolcuların Fair Play'e Yönelik Davranışları ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki” isimli çalışmasına 130 kişi katılmış olup, araştırmada verileri toplama aracı olarak “Empatik Eğilim Ölçeği” ve “Kişilerarası Tepkisellik İndeksi ile birlikte Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırma sonucunda empatik düşünce ve perspektif alma düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır. Futbolcularda empatik düşünce düzeyi yükseldikçe sporda sorumluluklara bağlılık, sosyal normlara uyum ve kurallara ve yönetime saygı düzeyleri anlamlı olarak artmakta; perspektif alma becerileri arttıkça da sosyal normlara uyum düzeyleri yükselmektedir.

Sülün'ün (2013) ²²⁴ “Futbol Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması” isimli çalışmasına 82 kişi katılmıştır. Veriler Dökmen (1988) ²²⁵ tarafından geliştirilen “Empatik Eğilim” ölçeği ile toplanmıştır. Sonuç olarak, denek grubunun farklı değişkenler açısından öfke ve empati düzeylerinin istatistiksel anlamda anlamlı bir düzeyde farklılaşmadığı ortaya konulmuştur.

Aka'nın (2014) ²²⁶ yaptığı bir çalışmada ise, profesyonel futbolcuların empatik eğilim düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada 2013-2014 futbol sezonunda süper ligde yer alan dört takımdan oluşan 84 profesyonel futbolcu, örneklem grubunu oluşturmaktadır. Araştırma bulgularına göre futbolcuların empati düzeylerinin artırılmasının gerekli olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra spor etiğine uygun davranışları geliştiren empatinin de sporculara bir beceri olarak

²²² Korkmaz Yiğiter, Kocaeli İlinde Görevli İlk ve Orta Öğrenim Kurumlarında Çalışan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Empati Becerilerinin İncelenmesi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008 **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

²²³ Balçıkanlı, a.g.e., ss. 30-49

²²⁴ Ömer Sülün, “Futbol Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması”, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman, 2013.s.62

(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

²²⁵ Dökmen, a.g.e., ss. 156-197.

²²⁶ Hasan Aka, Profesyonel Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2014, ss.39-40.**(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).**

kazandırılması, empatinin sporcularda altyapı eğitimiyle beraber değerlendirilerek küçük yaşlardan itibaren sistemli bir eğitim programıyla geliştirilmesinin gerektiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla futbol gibi takım sporlarında sporcuların takım arkadaşları ve rakip oyuncularla iletişim ve ilişkilerinin geliştirilebilmesi yönünde de empatinin önem kazandığı söylenebilir.

Erkuş ve Yakupoğlu ²²⁷ (2001) araştırmasında futbolcuların, basketbol ve hentbolculara oranla daha düşük empatik beceri düzeyine sahip olduklarını tespit etmişlerdir.

Warner (1984) ²²⁸ , beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerini farklı parametreler yönünden değerlendirmiştir. Elde edilen bulgulara göre, beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim seviyelerinin cinsiyet, yaş, sınıf vb. değişkenleri açısından önemli bir farklılığın olmadığını belirlemiştir. Bunun yanı sıra, beden eğitimi öğretmen adaylarının iletişim kurmalarında empatiyi kullanmalarının gerekli olduğu ve iletişim becerileri eğitimine önem verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Spor ortamlarında ve özellikle müsabakalar esnasında oyuncuların empatik özelliklerinin spor başarısındaki etkililiği de mantıklı bir yaklaşımdır. Takım sporlarında oyuncuların arkadaşları, antrenörü ve rakip oyunculara yönelik empati becerilerini kullanabilmesi, onların ne tür bir tutum sergileyeceğini ön görmede, takım ruhunun ortaya çıkmasında ve dolayısıyla da takım başarısında önemli bir etken olduğu söylenebilir.

²²⁷ Adnan Erkuş ve Serdar Yakupoğlu, "Spor Ortamında Empati Ölçeği (SEM) Geliştirme Çalışması", **Spor Bilimleri Dergisi**, 2001, 12 (1): 22-31.

²²⁸ Ronald E Warner, "Can Teachers Learn Empathy?" **Education Canada**, 1984, 24 (1): 39-41.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Modeli

Amatör futbolcuların empati düzeylerini inceleyen bu araştırmada betimsel nitelikli tarama modeli ile uygulanmıştır. Betimsel araştırmalar, ilgilenilen durumu tanımlamayı amaçlamaktadır. Tarama modeli ise var olan durumu, var olduğu biçimde ve neslen bir yaklaşım ile ortaya koyma üzerine temellenmektedir. Bu araştırma Güneydoğu Anadolu Bölgesi Futbol Takımlarında Amatör Olarak Futbol Oynayan Sporcuların Sportmenlik Yönelimleri ve Empatik Eğilim Düzeylerini farklı değişkenlere göre incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

3.2.1. Evren

Bu araştırmanın evrenini 2016–2017 Futbol Sezonu Güneydoğu Anadolu Bölgesi Amatör (BAL) Lig’de yer alan 12 amatör futbol takımından toplam 264 futbolcu oluşturmaktadır.

3.2.2. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, 2016–2017 futbol sezonunda Güneydoğu Anadolu Bölgesi Amatör (BAL) Lig’de yer alan 12 takımın (Mardin 47 Spor, 1960 Slopispor, Karaköprü Belediye, Kurtalanspor, Bağlar Belediye, Diyarbakır Yol, 1955 Batman Belediye, Araban Belediye, Şehit Kamil Belediye, Adıyaman 1954, Şanlıurfa 11 Nisan, Kilis Belediye) tamamına uygulanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada amatör futbolcuların empati düzeyleri Davis²²⁹ tarafından geliştirilen, Engeler²³⁰ tarafından Türkçeye çevrilen Kişilerarası Tepkisellik İndeksi (Interpersonal Reactivity Index:IRI) ve Vallerand ve arkadaşlarının²³¹ geliştirdiği ve Türkçe’ye uyarlaması araştırmacı tarafından yapılan Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS) ile ölçülmüştür.

3.3.1. Kişilerarası tepkisellik indeksi (ırı)

Engeler tarafından Türkçeye uyarlanan ve güvenilirliği ve psikometrik niteliklerini taşıyan Davis’in Kişilerarası tepkisellik indeksi(IRI) beşli likert tipte ve 28

²²⁹ Davis HM. Measuring Individual Differences in Empathy: Evidence for a Multidimensional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology* 1983; 44(1): 113-126.

²³⁰ Engeler A. Psikopati ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu, İstanbul: İstanbul Üniversitesi; 2005.s.66.

(Yayınlanmış Doktora Tezi)

²³¹Vallerand, R.J., Briere, N.M., Blanchard, C., Provencher, P., “Development and Validation of the Multidimensional Sportspersonship Orientations Scale”, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 19(2), pp. 197-206, 1997.

maddeden oluşan bir ölçektir. Ankette her soru için 0 ile 4 arasında puan verilmektedir. Bu ölçek, her biri 7 maddeden oluşan 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Bunlar: Perspektif Alma, Empatik Düşünce, Kişisel Sıkıntı ve Fantezi alt boyutlarıdır. Perspektif Alma diğerlerinin psikolojik açıdan bakış açısını kişinin kabullenebilmesini ölçer, Empatik Düşünce kişinin diğer kişilere karşı sıcaklık, yakınlık, alaka gibi duyguları ve zor durumda olanlara karşı duyulan ilgiyi ölçmektedir. Kişisel sıkıntı alt boyutu gergin ortamlarda, kişisel ilişkilerin olduğu durumlarda kişinin endişe veya rahatsızlık derecesini ölçmektedir. Fantezi alt boyutu ise, kişilerin kitaplardaki, filmlerdeki ve oyunlardaki hayali karakterlerin yerine kendini koyabilme eğilimini belirlemektedir ¹²⁸.

3.3.2. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (Multidimensional Sportpersonship Orientations Scale: MSOS)

Amatör futbolcuların sportmenlik yönelimlerinin belirlenmesi amacı ile Vallerand ve arkadaşlarının (1994) ¹²⁹ geliştirdiği ve Türkçeye uyarlanması aşamasında ise, Back- Translation (çeviri-tekrar çeviri) tekniği ile uyarlaması araştırmacı tarafından yapılan ölçek kullanılmıştır.

Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS–25) 25 maddeden ve 5 alt boyuttan oluşan 5'li likert tipi bir ölçektir. Orijinal MSOS'un alt boyutlarını; Sosyal Normlara Uyum, Kurallara ve Yönetime Saygı, Sporda sorumluluklara bağlılık, Rakibe Saygı ve son olarak Negatif Yaklaşımlar oluşturmaktadır. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nde bulunan 25 madde 5 alt boyuta ait ilk faktör analizi sonucunda "Negatif Yaklaşımlar" boyutunda bulunan 5 maddenin (Madde 5, 10, 15, 20, 25) çalışmadığı gözlemlenmiştir. Yapılan ikinci faktör analizinde çalışmaya bu alt boyut eklenmemiştir. Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği'nin Türkçe uyarlaması 4 faktörlü bir yapıya ve 20 maddeye sahiptir. Cronbach Alpha değerleri ise; Faktör 1 (Sosyal Normlara Uyum) 0,86; Faktör 2 (Kurallara ve Yönetime Saygı) 0,83; Faktör 3 (Sporda Sorumluluklara Bağlılık) 0,91; Faktör 4 (Rakibe Saygı) 0,82'dir. Değerler, yüksek derecede güvenilir düzeyindedir. Elde edilen sonuçlara göre Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği Türkçe versiyonunun geçerli ve güvenilir bir yapıya sahip olduğu söylenebilir ²³².

²³² Sezen-Balçıkkanlı G., Profesyonel Futbolcuların Fair Playe Yönelik Davranışları ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2009.ss.4-5.(**Yayınlanmamış Doktora Tezi**)

3.3.3. Veri toplama araçlarının saha uygulama süreci

2016–2017 futbol sezonunda Güneydoğu Anadolu Bölgesi Amatör (BAL) Lig’de yer alan 12 takımdan toplam 264 amatör futbolcu katılmıştır.

Bu çalışmada kullanılan veriler, “Kişilerarası Tepkisellik İndeksi (IRI)” ve “Çok Boyutlu Sportmenlik Yönelimi Ölçeği (MSOS) ile deneklerin kişisel bilgilerinden oluşan ve ekte verilen anket formu ile yüz yüze görüşülerek toplanmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Güneydoğu Anadolu Bölgesi Futbol Takımlarında Amatör Olarak Futbol Oynayan Sporcuların Sportmenlik Yönelimleri ve Empatik Eğilim Düzeyleri empatik eğilim düzeyleri anketi aracılığıyla toplanan veriler istatistik paket programı (SPSS.22) aracılığıyla analiz edilip sonuçlar yorumlanmıştır. Öncelikle demografik bilgiler ve diğer soru guruplara ait sorulardan fikir edinilmesini sağlamak amacıyla aritmetik ortalama, standart sapma, frekans ve yüzde dağılımları içeren tanımlayıcı istatistikler sunulmuştur. Amatör olarak futbol oynayan sporcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla korelasyon (r istatistiği) testi uygulanmıştır. Amatör olarak futbol oynayan sporcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeylerinin bazı demografik değişkenlerle ilişkisini tespit etmek amacıyla da ilk önce verilerin dağılım normalliği (Kolmogorov-Smirnov) testine bakılmış olup test sonucuna göre Mann Whitney-U ve Kruskal Wallis Testi uygulanmıştır. Sonuçlar % 95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Tablo 1: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Demografik Değişkenlere Göre Dağılımları

Demografik Değişkenler		n	%
Yaşadığı Yer	Kent	180	68,2
	Kırsal	84	31,8
Yaş	18-21	52	19,7
	22-25	96	36,4
	26-29	96	36,4
	30 ve üstü	20	7,6
Spor Yaşı	1-5	73	27,7
	6-10	139	52,7
	11-15	40	15,2
	16 ve üstü	12	4,5
Öğrenim Durumu	İlkokul	37	14,0
	Lise	191	72,3
	Lisans	36	13,6
Amatör Oynama Süresi	1-3	43	16,3
	4-6	112	42,4
	7-9	82	31,1
	10-12	23	8,7
	13-15	4	1,5
Aynı Kulüpte Oynama Süresi	1	191	72,3
	2	56	21,2
	3	6	2,3
	4+	11	4,2
Toplam		264	%100

Tablo 1 incelendiğinde araştırma grubunun yaşadığı yer değişkenine göre 180'inin (%68,2) kent, 84'ünün (%31,8) kırsalda yaşadığı, yaş değişkenine göre 52'sinin (%19,7) 18-21, 96'sının (%36,4) 22-25, yine 96'sının (%36,4) 26-29, 20'sinin ise 30 ve üstü yaş arasında olduğu, spor yaşı değişkenine göre 73'ünün (%27,7) 1-5, 139'unun (%52,7) 6-10, 40'ının (%15,2) 11-15, 12'sinin (%4,5) 16 ve üstü spor yaşına sahip olduğu, öğrenim durumu değişkenine göre 37'sinin (%14,0) ilkokul, 191'inin (%72,3) lise, 36'sının (%13,6) lisans düzeyinde olduğu; amatör

oynama yaşı değişkenine göre 43'ünün (%16,3) 1-3, 112'sinin (%42,4) 4-6, 82'sinin (%31,1) 7-9, 23'ünün (%8,7) 10-12, 4'ünün (%1,5) 13-15 yıllık amatör oynama süresine sahip olduğu, aynı kulüpte oynama süresi değişkenine göre 191'inin (%72,3) 1, 56'sının (%21,2) 2, 6'sının (%2,3) 3, 11'inin ise (%4,2) 4 yıl ve üzeri aynı kulüpte oynadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 2: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Yaşadığınız Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Empatik Eğilim Düzeyi Alt Boyutları	Yaşadığı Yer	N	Mean	Ss	U	P
Fantezi	Kent	180	2,11	,745	7326,500	0,68
	Kırsal	84	2,05	,759		
Empatik Düşünme	Kent	180	2,12	,595	7141,500	0,46
	Kırsal	84	2,06	,601		
Persperktif Alma	Kent	180	2,30	,691	7071,500	0,39
	Kırsal	84	2,22	,643		
Kişisel Sıkıntı	Kent	180	2,12	,717	7366,000	0,73
	Kırsal	84	2,10	,619		
Empatik Eğilim Düzeyi Genel Puan	Kent	180	2,16	,571	7200,500	0,53
	Kırsal	84	2,11	,537		

p>0.05

Tablo 2'ye göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının yaşadığı yer değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 3: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Empatik Eğilim Düzeyi Alt Boyutları	Yaş	N	Mean	Sd	X₂	P
Fantezi	18-21	52	2,06	3	1,892	0,59
	22-25	96	2,05			
	26-29	96	2,17			
	30 ve üstü	20	2,01			
Empatik Düşünme	18-21	52	2,03	3	2,900	0,40
	22-25	96	2,17			
	26-29	96	2,09			
	30 ve üstü	20	2,00			
Perspektif Alma	18-21	52	2,16	3	2,194	0,53
	22-25	96	2,32			
	26-29	96	2,30			
	30 ve üstü	20	2,21			
Kişisel Sıkıntı	18-21	52	2,13	3	,743	0,86
	22-25	96	2,08			
	26-29	96	2,13			
	30 ve üstü	20	2,17			
Empatik Eğilim Düzeyi Genel Puan	18-21	52	2,10	3	,827	0,84
	22-25	96	2,15			
	26-29	96	2,17			
	30 ve üstü	20	2,10			

p>0.05

Tablo 3'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının yaş değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 4: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Spor Yaşı Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Empatik Eğilim Düzeyi Alt Boyutları	Spor Yaşı	N	Mean	Sd	X₂	P
Fantezi	1-5	73	2,22	3	3,310	0,34
	6-10	139	2,04			
	11-15	40	2,13			
	16 ve üstü	12	1,79			
Empatik Düşünme	1-5	73	2,21	3	6,723	0,08
	6-10	139	2,11			
	11-15	40	1,97			
	16 ve üstü	12	1,77			
Perspektif Alma	1-5	73	2,36	3	1,834	0,60
	6-10	139	2,23			
	11-15	40	2,28			
	16 ve üstü	12	2,28			
Kişisel Sıkıntı	1-5	73	2,26	3	3,823	0,28
	6-10	139	2,06			
	11-15	40	2,07			
	16 ve üstü	12	1,98			
Empatik Eğilim Düzeyi Genel Puan	1-5	73	2,26	3	4,785	0,18
	6-10	139	2,11			
	11-15	40	2,11			
	16 ve üstü	12	1,96			

p>0.05

Tablo 4'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının spor yaşı değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 5: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Empatik Eğilim Düzeyi Alt Boyutları	Öğrenim Durumu	N	Mean	Sd	X ₂	P
Fantezi	İlkokul	37	2,17	2	,394	0,82
	Lise	191	2,07			
	Lisans	36	2,09			
Empatik Düşünme	İlkokul	37	2,27	2	5,443	0,06
	Lise	191	2,05			
	Lisans	36	2,22			
Perspektif Alma	İlkokul	37	2,46	2	6,282	0,04
	Lise	191	2,21			
	Lisans	36	2,40			
Kişisel Sıkıntı	İlkokul	37	2,37	2	9,593	0,00**
	Lise	191	2,10			
	Lisans	36	1,91			
Empatik Eğilim Düzeyi Genel Puan	İlkokul	37	2,32	2	4,089	0,12
	Lise	191	2,11			
	Lisans	36	2,16			

p<0.05 ** p<0.001

Tablo 5'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının öğrenim durumu değişkenine göre incelendiğinde perspektif alma ve kişisel sıkıntı alt boyutunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testine göre perspektif alma ve kişisel sıkıntı alt boyutunda ortalamaların ilkokul öğrenim durumuna sahip futbolcuların lehine olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 6: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Amatör Oynama Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Empatik Eğilim Düzeyi Alt Boyutları	Amatör Oynama Süresi	N	Mean	Sd	χ^2	P
Fantezi	1-3	43	2,18	4	1,005	0,90
	4-6	112	2,09			
	7-9	82	2,09			
	10-12	23	1,90			
	13-15	4	2,21			
Empatik Düşünme	1-3	43	2,22	4	4,447	0,34
	4-6	112	2,12			
	7-9	82	2,08			
	10-12	23	1,89			
	13-15	4	1,96			
Perspektif Alma	1-3	43	2,40	4	2,669	0,61
	4-6	112	2,30			
	7-9	82	2,19			
	10-12	23	2,22			
	13-15	4	2,25			
Kişisel Sıkıntı	1-3	43	2,24	4	4,236	0,37
	4-6	112	2,09			
	7-9	82	2,14			
	10-12	23	1,90			
	13-15	4	2,17			
Empatik Eğilim Düzeyi Genel Puan	1-3	43	2,24	4	3,519	0,47
	4-6	112	2,15			
	7-9	82	2,12			
	10-12	23	1,98			
	13-15	4	2,15			

p>0.05

Tablo 6'ya göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının amatör oynama süresi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 7: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Aynı Kulüpte Oynama Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Empatik Eğilim Düzeyi Alt Boyutları	Aynı Kulüpte Oynama Süresi	N	Mean	Sd	X₂	P
Fantezi	1	191	2,08	3	1,172	0,76
	2	56	2,11			
	3	6	1,95			
	4+	11	2,32			
Empatik Düşünme	1	191	2,14	3	5,284	0,15
	2	56	2,03			
	3	6	2,09			
	4+	11	1,80			
Perspektif Alma	1	191	2,29	3	1,403	0,70
	2	56	2,20			
	3	6	2,16			
	4+	11	2,33			
Kişisel Sıkıntı	1	191	2,14	3	5,434	0,14
	2	56	2,11			
	3	6	2,04			
	4+	11	1,67			
Empatik Eğilim Düzeyi Genel Puan	1	191	2,16	3	1,436	0,69
	2	56	2,11			
	3	6	2,06			
	4+	11	2,03			

p>0.05

Tablo 7'ye göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının aynı kulüpte oynama süresi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 8: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Yaşadığı Yer Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Sportmenlik Düzeyi Alt Boyutları	Yaşadığı Yer	N	Mean	Ss	U	P
Sosyal Normlara Uyum	Kent	180	3,10	,982	6762,500	0,16
	Kırsal	84	3,28	,960		
Kural ve Yönetime Saygı	Kent	180	3,66	,777	6829,500	0,20
	Kırsal	84	3,77	,857		
Sorumluluklara Bağlılık	Kent	180	4,12	,811	6904,500	0,25
	Kırsal	84	4,23	,792		
Rakibe Saygı	Kent	180	3,54	,741	6732,000	0,15
	Kırsal	84	3,67	,756		
Sportmenlik Düzeyi Genel Puan	Kent	180	3,60	,636	6656,000	0,11
	Kırsal	84	3,73	,624		

p>0.05

Tablo 8'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının yaşadığı yer değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 9: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Sportmenlik Düzeyi Alt Boyutları	Yaş	N	Mean	Sd	X₂	P
Sosyal Normlara Uyum	18-21	52	2,91	3	6,301	0,09
	22-25	96	3,18			
	26-29	96	3,31			
	30 ve üstü	20	2,91			
Kural ve Yönetime Saygı	18-21	52	3,33	3	13,780	0,00**
	22-25	96	3,82			
	26-29	96	3,81			
	30 ve üstü	20	3,48			
Sorumluluklara Bağlılık	18-21	52	4,12	3	1,881	0,59
	22-25	96	4,07			
	26-29	96	4,28			
	30 ve üstü	20	4,07			
Rakibe Saygı	18-21	52	3,20	3	19,972	0,00**
	22-25	96	3,58			
	26-29	96	3,78			
	30 ve üstü	20	3,68			
Sportmenlik Düzeyi Genel Puan	18-21	52	3,39	3	13,651	0,00**
	22-25	96	3,66			
	26-29	96	3,80			
	30 ve üstü	20	3,53			

**** p<0.001**

Tablo 9'a göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının yaş değişkenine göre incelendiğinde kural ve yönetime saygı ile rakibe saygı alt boyutunda ve genel olarak sportmenlik düzeylerinde gruplar arasında ileri düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testine göre kurallara ve yönetime saygı ile rakibe saygı ve genel sportmenlik düzeyi ortalamalarının 26-29 yaş arası futbolcuların lehine olduğu tespit edilmiştir. Buna

göre yaş arttıkça futbolcuların genel sportmenlik düzeylerinin arttığı anlamına gelmektedir.

Tablo 10: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Spor Yaş Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Sportmenlik Düzeyi Alt Boyutları	Spor Yaşı	N	Mean	Sd	X ²	P
Sosyal Normlara Uyum	1-5	73	3,04	3	2,382	0,49
	6-10	139	3,21			
	11-15	40	3,13			
	16 ve Üstü	12	3,35			
Kural ve Yönetime Saygı	1-5	73	3,75	3	7,699	0,05
	6-10	139	3,73			
	11-15	40	3,65			
	16 ve Üstü	12	3,08			
Sorumluluklara Bağlılık	1-5	73	4,05	3	4,807	0,18
	6-10	139	4,15			
	11-15	40	4,40			
	16 ve Üstü	12	4,06			
Rakibe Saygı	1-5	73	3,46	3	6,473	0,09
	6-10	139	3,57			
	11-15	40	3,85			
	16 ve Üstü	12	3,58			
Sportmenlik Düzeyi Genel Puan	1-5	73	3,57	3	2,724	0,43
	6-10	139	3,66			
	11-15	40	3,75			
	16 ve Üstü	12	3,52			

p<0.05

Tablo 10'a göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının spor yaşı değişkenine göre incelendiğinde kural ve yönetime saygı alt boyutunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U

testine göre puan ortalamalarının 1-5 spor yaşına sahip futbolcuların lehine olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 11: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Sportmenlik Düzeyi Alt Boyutları	Öğrenim Durumu	N	Mean	Sd	X ²	P
Sosyal Normlara Uyum	İlkokul	37	3,16	2	10,233	0,00**
	Lise	191	3,07			
	Lisans	36	3,62			
Kural ve Yönetime Saygı	İlkokul	37	3,43	2	4,848	0,08
	Lise	191	3,74			
	Lisans	36	3,68			
Sorumluluklara Bağlılık	İlkokul	37	4,00	2	3,723	0,15
	Lise	191	4,17			
	Lisans	36	4,25			
Rakibe Saygı	İlkokul	37	3,50	2	2,618	0,27
	Lise	191	3,57			
	Lisans	36	3,73			
Sportmenlik Düzeyi Genel Puan	İlkokul	37	3,52	2	5,079	0,07
	Lise	191	3,64			
	Lisans	36	3,82			

** p<0.001

Tablo 11'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının öğrenim durumu değişkenine göre incelendiğinde sosyal normlara uyum alt boyutunda gruplar arasında ileri düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek amacıyla yapılan Mann-Whitney U testine göre puan ortalamalarının lisans düzeyinde öğrenim durumuna sahip futbolcuların lehine olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 12: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Amatör Oynama Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Sportmenlik Düzeyi Alt Boyutları	Amatör Oynama Süresi	N	Mean	Sd	X₂	P
Sosyal Normlara Uyum	1-3	43	3,09	4	5,102	0,27
	4-6	112	3,14			
	7-9	82	3,08			
	10-12	23	3,65			
	13-15	4	3,10			
Kural ve Yönetime Saygı	1-3	43	3,69	4	5,497	0,24
	4-6	112	3,79			
	7-9	82	3,56			
	10-12	23	3,73			
	13-15	4	3,50			
Sorumluluklara Bağlılık	1-3	43	4,05	4	8,133	0,08
	4-6	112	4,12			
	7-9	82	4,13			
	10-12	23	4,53			
	13-15	4	4,65			
Rakibe Saygı	1-3	43	3,53	4	8,086	0,08
	4-6	112	3,51			
	7-9	82	3,60			
	10-12	23	3,99			
	13-15	4	3,55			
Sportmenlik Düzeyi Genel Puan	1-3	43	3,59	4	7,635	0,10
	4-6	112	3,64			
	7-9	82	3,59			
	10-12	23	3,97			
	13-15	4	3,70			

p>0.05

Tablo 12'ye göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının amatör oynama süresi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 13: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Sportmenlik Düzeylerinin Aynı Kulüpte Oynama Süresi Değişkenine Göre Karşılaştırılması;

Sportmenlik Düzeyi Alt Boyutları	Aynı Kulüpte Oynama Süresi	N	Mean	Sd	X ₂	P
Sosyal Normlara Uyum	1	19 1	3,19	3	1,52 6	0,6 7
	2	56	3,06			
	3	6	3,26			
	4+	11	3,03			
Kural ve Yönetime Saygı	1	19 1	3,72	3	1,35 5	0,7 1
	2	56	3,63			
	3	6	3,56			
	4+	11	3,65			
Sorumluluklara Bağlılık	1	19 1	4,17	3	,905	0,8 2
	2	56	4,16			
	3	6	4,16			
	4+	11	3,92			
Rakibe Saygı	1	19 1	3,62	3	3,12 3	0,3 7
	2	56	3,51			
	3	6	3,30			
	4+	11	3,40			
Sportmenlik Düzeyi Genel Puan	1	19 1	3,67	3	2,26 3	0,5 2
	2	56	3,59			
	3	6	3,57			
	4+	11	3,50			

p>0.05

Tablo 13'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının aynı kulüpte oynama süresi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 14: Çalışmaya Katılan Amatör Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeyleri Genel Ortalama ve Alt Boyutları ile Sportmenlik Düzeyleri Genel Ortalama ve Alt Boyutları Arasındaki İlişki;

		Sosyal Normlara Uyum	Kural ve Yönetime Saygı	Sorumluluklara Bağlılık	Rakibe Saygı	Sportmenlik Düzeyi Genel Puan
Fantezi	R	,257**	,321**	,112	,261**	,325**
	P	,000	,000	,070	,000	,000
	N	264	264	264	264	264
Empatik Düşünce	R	,167**	,212**	,028	,224**	,208**
	P	,007	,001	,647	,000	,001
	N	264	264	264	264	264
Perspektif Alma	R	,344**	,262**	,156*	,279**	,351**
	P	,000	,000	,011	,000	,000
	N	264	264	264	264	264
Kişisel Sıkıntı	R	,060	,160**	-,093	,113	,096
	P	,331	,009	,131	,067	,120
	N	264	264	264	264	264
Empatik Eğilim Düzeyi Genel Puan	R	,266**	,289**	,070	,257**	,304**
	P	,000	,000	,258	,000	,000
	N	264	264	264	264	264

** p<0.01 *** p<0.001

Tablo 14'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların genel olarak empatik eğilim düzeyleri ile sportmenlik düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmektedir (p<0.001 r=0.304). Bu sonuca göre amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri arttıkça sportmenlik düzeylerinin de arttığı anlamına gelmektedir.

Alt boyutlara bakıldığında fantezi ve empatik düşünce alt boyutları ile sosyal normlara uyum, kural ve yönetime saygı, rakibe saygı ve genel olarak sportmenlik düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Perspektif alma alt boyutuna bakıldığında genel olarak sportmenlik düzeyi ile tüm alt boyutları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Kişisel sınırlı alt boyutunun ise yalnızca kurallara ve yönetime saygı alt boyutu ile arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ

Tablo 2'ye göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının yaşadığı yer değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, yaşanılan yer ile ilgili bir çok değişik çalışma yapılmış olmasına rağmen, empati ve yaşanılan yer arasındaki ilişki ile ilgili sadece bir çalışmaya rastlanılmıştır. Günel'in (2014) ²³³ yaptığı "Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Taşra Teşkilatlarında Görev Yapan İl Müdürleri ve Şube Müdürlerinin Empati Becerilerinin Belirlenmesi" isimli yüksek lisans çalışmasında İl Müdürlerinin Akdeniz Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi, Güneydoğu Anadolu Bölgesi, Ege Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Karadeniz Bölgesi ve Marmara Bölgesinde görev yapmalarının ortalama empati puanlarına etki etmediği görülmektedir. Yapılan bu çalışmamızı desteklemektedir. Günel'in yapmış olduğu bu çalışma ve bizim çalışmamız bundan daha sonra yapılacak olan çalışmalara örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

Tablo 3'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının yaş değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, Çimer (1998) ²³⁴, "Farklı Meslek Gruplarında Çalışan Kişilerin Empatik Eğilimleri" isimli çalışmasında, yaş değişkeninin empatik eğilim üstüne anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Günaydın (1999) ²³⁵, "Orta Öğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeyleri ile Çatışma Eğilimi Düzeylerini Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" isimli çalışmasında da öğretmenlerin empatik eğilim düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir değişme göstermediğini tespit etmiştir. Pınar (2004) ²³⁶, "Doğum Salonlarında Çalışan Ebe ve Hemşirelerin Empati Beceri Düzeyleri ve Etkileyen Faktörleri İncelenmesi" isimli çalışmasında ebe ve hemşirelerin yaş değişkeni ile empati beceri puan ortalamaları

²³³ Günel, a.g.e., ss. 60-72

²³⁴ Özcan Çimer, Çeşitli Meslek Gruplarında Çalışan Kişilerin Empatik Eğilimleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1998.s.64. (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

²³⁵ Murat Günaydın, Orta Öğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeyleri İle Çatışma Eğilimi Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, On dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1999.s.63 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

²³⁶ Gül Pınar, Doğum Salonlarında Çalışan Ebe/Hemşirelerin Empati Düzeylerinin İncelenmesi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2004.ss.64-65. (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. Zekioğlu ve Tatar (2006)²³⁷ üniversitede eğitim gören futbolcuların empatik becerilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada, yaş değişkeni ile empatik eğilim sonuçları arasında herhangi bir anlamlı farklılık olmadığını tespit etmişlerdir. Cengiz'in hemşireler üzerinde yaptığı çalışmasında yaş değişkeni ile empati arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanılmamıştır (Cengiz 2008)²³⁸. Yapılan bu çalışmalar çalışmamızı desteklemektedir.

Çalışmamızdan farklı olarak, Önemli Türk (1998)²³⁹, "Lise Yöneticilerinin Kendini Gerçekleştirme ve Empati Düzeyleri" ve Ulusoy (1997)²⁴⁰, "Okul Yöneticilerin Stres, Empati ve Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Tarama" isimli çalışmalarında, yöneticilerin yaşları ilerledikçe empati yapma becerileri de artmaktadır şeklinde ki tespiti çalışmamızla paralellik göstermektedir. Özbek (2002)²⁴¹, "Çalışma Hayatında Empati ve Bir Uygulama" konulu araştırmasında, yaş ilerledikçe empati yapma becerisinde artış olduğunu bulgularıyla gözlemlenmiştir. Katman (2010)²⁴², "Okul Yöneticilerinin Empatik Eğilimlerinin İncelenmesi" isimli çalışmasında okul yöneticilerin empatik eğilimleri ile yaş değişkeni arasında anlamlı derecede yüksek farklılık bulunmuştur. Güllü'nin (2015)²⁴³ "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bölümlerine Göre Eleştirel Düşünme ve Empati Kurma Düzeylerinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans çalışmasında beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin yaş değişkeni açısından karşılaştırılması dikkate alındığında öğrencilerin empatik eğilim ölçeği puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmektedir. Bu çalışmalara ek olarak Akçalı (1991)²⁴⁴ ve Öz'ün (1992)²⁴⁵, Şahin ve Özdemir (2015)²⁴⁶

²³⁷ Aylin Zekioğlu, Arkun Tatar, Üniversitede Eğitim gören Futbolcuların Empatik Becerilerinin Kişilik Özellikleri ile Karşılaştırılması, **Sportre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2006, Cilt:4, ss:135-138.

²³⁸ Serap Cengiz, Hemşirelerde Empatik Eğilim ve İş Doyum İlişkisi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2008. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

²³⁹ Derya Önemli Türk, Lise Yöneticilerinin Kendini Gerçekleştirme ve Empati Düzeyleri, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 1998.ss.72-75. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

²⁴⁰ Yıldız Öztan Ulusoy, Okul Yöneticilerin Stres, Empati ve Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Tarama, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 1997.s.67. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

²⁴¹ Mehmet Ferhat Özbek, Çalışma Hayatında Empati Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2002.ss.98-100. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

²⁴² Hacı Ali Katman, Okul Yöneticilerinin Empatik Eğilimlerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2010ss.60-63. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

²⁴³ Mahmut Güllü, "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bölümlerine Göre Eleştirel Düşünme ve Empati Kurma Düzeylerinin İncelenmesi" Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Sakarya, 2015.s.72. **(Yayımlanmamış Doktora Lisans Tezi)**

²⁴⁴ F. Özge Akçalı, Kaygı Seviyesinin Empatik Beceri Üzerindeki Etkisi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1991ss.63-67. **(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

²⁴⁵ Fatma Öz, Sağlık Evlerinde Çalışan Doktor ve Hemşirelerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesi, **III. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı**, Esnaf Ofset, Sivas, 1992, s. 647-652.

²⁴⁶ Zümrüt Akgün, Şahin, Özdemir, Funda, Kardeş, Determination of Communication and Empathy Skill Levels of Nurses, **Journal of Academic Research in Nursing/JAREN**, 2015, 1(1), 1-7.

çalışmalarında, yaş arttıkça empati düzeyinde de artma yaşandığını ifade eden başlıca çalışmalar olarak görülmektedir. Yapılan bu çalışmalar ise çalışmamız ile örtüşmemektedir.

Tablo 4'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının spor yaşı değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, Yigiter (2008)²⁴⁷ beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin empati becerilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada spor yapma değişkenin empatik eğilim üzerinde herhangi bir anlamlı farklılık oluşturmadığını tespit etmişlerdir. Solak (2011)²⁴⁸ spor yapan ve yapmayan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerine yönelik yapmış olduğu çalışmada spor yapan ve yapmayan öğrencilerin empatik eğilim düzeyleri arasında herhangi bir farklılığa rastlanmadığı sonucuna ulaşmıştır. Yapılan bu çalışmalar çalışmamız ile örtüşüp çalışmamızı destekler niteliktedir.

Erkuş ve Yakupoğlu (2001)²⁴⁹, "Spor Ortamında Empati Ölçeği (SEM) Geliştirme Çalışması" isimli çalışmasında, aktif spor yapma durumlarında daha düşük empati beceri düzeyi olduğu saptamışlardır. Kırımoğlu ve diğerleri (2016)²⁵⁰ tarafından spor yapan ve yapmayan öğrencilere yönelik yapmış oldukları çalışma sonucunda spor yapan öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin yüksek olduğunu bulgulamışlardır. Kalliopuska ise (1987)²⁵¹de empati ve kendilik değerinin aktif spor yapmayla ilişkisini incelediği araştırmada, empatinin spor etkinliğinde önemli bir değişken olduğunu bulmuştur. Erkmen (2007)²⁵² beden eğitimi ve spor yüksek okulunda öğrenim gören öğrencilerin empatik eğilim düzeyine baktığı çalışmada spor yapma yılı yüksek olan bireylerin empatik eğilim düzeylerinin yüksek olduğunu bulgulamıştır. Yılmaz (2013)²⁵³, "Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerin Empatik Eğilimleri ile saldırganlık Düzeyleri" isimli çalışmasında Spor yapan öğrencilerin empatik eğilim puanlarını spor yapmayan

²⁴⁷ Yigiter, a.g.e., ss. 33-48

²⁴⁸ Solak, a.g.e., ss. 21-41

²⁴⁹ Adnan Erkuş ve Serdar Yakupoğlu, "Spor Ortamında Empati Ölçeği (SEM) Geliştirme Çalışması", **Spor Bilimleri Dergisi**, 2001, 12 (1): 22-31.

²⁵⁰ Hüseyin Kırımoğlu ve ark., Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve spor eğitimi alma durumlarına göre saldırganlık ve empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi, **Journal of Human Sciences**, 2016, 13-3

²⁵¹ KalliopuskaMirja, Relation Of Empathy and SelfEsteem To Active Participation In Finnish Baseball. **Perceptual And Motor Skills**, 1987, 65(1), 107113.

²⁵² Gaye Erkmen, Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Empatik Eğilimlerinin Sporda Tercih Ettikleri Lider Davranışları ile Karşılaştırılması, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2007 **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

²⁵³ YILMAZ Serhan, Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerin Empatik Eğilimleri ile saldırganlık Düzeyleri, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013ss.47-68. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

öğrencilerin empatik eğilim puanlarından yüksek bulmuştur. Yapılan bu çalışmalar çalışmamızı desteklememektedir.

Tablo 5'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının öğrenim durumu değişkenine göre incelendiğinde perspektif alma ve kişisel sıkıntı alt boyutunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, Korur (2014)²⁵⁴ beden eğitimi öğretmen adaylarının sınıf değişkenine göre empatik eğilim puanlarının anlamlı düzeyde değiştiğini tespit etmiştir. Buna ek olarak Ekinci (2009)²⁵⁵ eğitim fakültesi 4. sınıf öğrencilerinin empatik eğilimlerinin 1. sınıf öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğunu tespit etmiştir. Kılıç (2005)²⁵⁶, "İstanbul'daki Okul Öncesi Öğretmenlerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" isimli çalışmada Eğitim durumu değişkeninde arttıkça empatik beceri düzeyinin de paralel olarak arttığını bulgularıyla tespit etmiştir. Yavuzer, Gündoğdu ve Aytekin (2003)²⁵⁷, "Eğitim Fakültesi Öğrencilerin Empatik Beceri Düzeylerinin İncelenmesi" isimli çalışmada sınıf düzeylerine göre empatik beceri puan ortalamalarının, dördüncü sınıf öğrencilerin ikinci sınıf öğrencilerine göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Yapılan bu çalışmalar çalışmamız ile paralellik göstermektedir.

Çalışmamızdan farklı olarak, Gülle'nin (2015)²⁵⁸ "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bölümlerine Göre Eleştirel Düşünme ve Empati Kurma Düzeylerinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans çalışmada beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin Eğitim durumunun empati anlayışı üzerine bir etkisinin olmadığı görüşmüştür ve beden eğitimi spor yüksekokulu öğrencilerin empatik eğilim düzeylerinin sınıf Değişkeni açısından karşılaştırılması dikkate alındığında öğrencilerin empatik eğilim ölçeği Puan ortalamalarında anlamlı düzeyde farklılaşma Görülmediği gözlemlenmektedir. Warner²⁵⁹, 1984 yılında beden eğitimi Öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerini sınıf değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmada beden eğitimi öğretmen adaylarının empatik eğilim düzeylerinin sınıf

²⁵⁴ Ezel Nur Korur, Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Eleştirel Düşünme ve Empatik Eğilimleri. Yayınlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2014.ss.77-79. **(Yayımlanmış Doktora Tezi)**

²⁵⁵ Öznur Ekinci, Öğretmen Adaylarının Empatik ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.s.53. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

²⁵⁶ Suzan Kılıç, İstanbul'daki Okul Öncesi Öğretmenlerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 200.s.62 **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

²⁵⁷ Yasemin YAVUZER ve ark., Eğitim Fakültesi Öğrencilerin Empatik Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi, **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Niğde 2003.s.11. Sayı: 2,

²⁵⁸ Gülle, **a.g.e.**, ss. 37-51

²⁵⁹ Warner, **a.g.e.**, ss. 39-41.

değişkeni açısından herhangi bir farklılığın olmadığını tespit etmiştir. Tekin ve Güllü (2010)²⁶⁰ beden eğitimi spor yüksekokulu öğrencilerinde öğretmenlik bölümü öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışma sonucunda öğrencilerin 1, 2, 3 ve 4. sınıfta olmasının empatik eğilim düzeyleri açısından anlamlı farklılığa neden olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Yılmaz ve Akyel (2008)²⁶¹ beden eğitimi öğretmen adaylarına yönelik yapmış olduğu çalışma ve Genç ve Kalafat (2008)²⁶² Farklı Bölümde öğrenim gören öğrencilere yönelik yapmış Olduğu çalışmada empatik eğilim düzeyinin sınıf değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşmıştır. Öztürk ve arkadaşlarının (2004)²⁶³, “Antrenör ve hakemlerin Empati Durumlarının Araştırılması” isimli çalışmasında eğitim ile empatik yaklaşım arasında önemli bir farklılık bulunmamıştır. Dev (2010)²⁶⁴, “İlköğretimde Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Empatik Beceriler Açısından Karşılaştırılması” isimli çalışmasında empati beceri düzeylerinin mezuniyet durumu değişkenine göre değişiklik gösterip göstermediği ile ilgili sonuçlar incelendiğinde grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yapılan bu çalışmalar çalışmamızı desteklememektedir.

Tablo 6'ya göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının amatör oynama süresi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, Yıldırım (2003)²⁶⁵, “İlköğretim Okulu Yöneticilerin Empatik Eğilimleri ve Empatik Becerileri ile Çatışma Yönetimi ve Stratejileri” isimli çalışmasında öğretmen ve yöneticileri arasında mesleki kıdem (unvan), yöneticilik kıdemi ile öğretmenlik kıdemi arasında

anlamlı fark bulunmadığı görülmüştür. Dev (2010)²⁶⁶, “Yönetici ve Öğretmenlerin Empatik Beceriler Açısından Karşılaştırılması” isimli çalışmasında Çalışılan görev türü değişkeninin empati anlayışı üstüne bir etkisinin olmadığını ortaya koymuştur. Dev aynı çalışmada Yönetici Kıdem Değişkeninin empati anlayışı

²⁶⁰ Murat Tekin, Mehmet Güllü, Analysis of Empathic Artifice Level of Teacher Candidates Who Study in the School of Physical Education And Sport. **Procedia-Social and Behavioral Sciences**, 2010, 2(2), 1987-1992.

²⁶¹ İdris Yılmaz Ve Yakup Akyel, Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi** (KEFAD), 2008, 9(3), 27-33.

²⁶² Salih Zeki Genç ve Kalafat Temel, Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2008, 19.

²⁶³ Öztürk ve ark., **a.g.s.**, ss. 19-25.

²⁶⁴ Necmi Dev, İlköğretim Okullarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Empatik Beceriler Açısından Karşılaştırılması, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.ss.73-74. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

²⁶⁵ Atilla Yıldırım, İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Empatik Eğilimleri ve Empatik Becerileri ile Çatışma Yönetimi Stratejileri Arasındaki İlişki, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003.ss.97-98. **(Yayımlanmış Doktora Tezi)**

²⁶⁶ Dev, **a.g.e.**, ss. 50-70

üstüne etkisini incelemiş ve anlamlı bir farklılık bulamamıştır. Günel'in (2014) ²⁶⁷ yaptığı "Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Taşra Teşkilatlarında Görev Yapan İl Müdürleri ve Şube Müdürlerinin Empati Becerilerinin Belirlenmesi" isimli yüksek lisans çalışmasında İl ve şube müdürlerinin empati düzeyleri arasında ilişki yoktur. Kadro unvanının il müdürü veya şube müdürü olmasının empati seviyesi üzerinde hiçbir etkisinin olmadığı yorumu yapılabilir. Yılmaz (2005) ²⁶⁸, "Eğitim Yöneticilerin Empatik Beceri Düzeyi Üzerine Bir İnceleme" isimli çalışmasında Müdür olma ile Müdür Yardımcı olmanın empati beceri düzeyi arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Şakar'ın (2012) ²⁶⁹ "Voleybolcuların Empati Düzeylerinin İncelenmesi" isimli yüksek lisans çalışmasında Voleybolcuların kaç yıl spor yapmaları onların empatik beceri düzeyleri arasında herhangi bir farklılığa yol açmadığı bulunmuştur. Yapılan bu çalışmalar çalışmamızı desteklerken; Önemli Türk (1998) ²⁷⁰, "Lise Yöneticilerinin Kendini Gerçekleştirme ve Empati Düzeyleri" isimli çalışmasında, lise yöneticilerin az, orta ve çok olarak bölündüğünde kıdemleri orta ve çok olan yöneticilerin empatik beceri puanlarının yükseldiği görülmüştür. Yöneticilerin kıdemleri değiştikçe empati yapma becerileri de artmaktadır. Şekilde yorumlamıştır. Ulusoy (1997) ²⁷¹, "Okul Yöneticilerin Stres, Empati ve Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Tarama" isimli çalışmasında Müdürler ile Müdür Yardımcıların empati puan ortalamaları birbirinden farklı bulunduğu çalışmasında, Müdür Yardımcılarının daha yüksek empati puanına sahip olduğunu tespit etmiştir. Yapılan bu çalışmalar ise çalışmamızı desteklememektedir.

Tablo 7'ye göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri ve alt boyutlarının aynı kulüpte oynama süresi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, aynı kulüp de oynama yada aynı kurumda çalışma süresi ile ilgili bir çok değişik çalışma yapılmış olmasına rağmen, empati ve aynı kulüp de oynama yada aynı kurumda çalışma süresi arasındaki ilişki ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yapılan bu çalışmanın daha sonra yapılacak olan çalışmalara örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

²⁶⁷ Günel, a.g.e., ss. 6072

²⁶⁸ Ayçin Yılmaz, Eğitim Yöneticilerin Empatik Becerileri Düzeyi Üzerine Bir İnceleme, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2005.ss.74-80. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

²⁶⁹ Şakar, a.g.e., ss. 47-61

²⁷⁰ Önemli Türk, a.g.e., ss.62-69

²⁷¹ Yıldız Öztan Ulusoy, Okul Yöneticilerin Stres, Empati ve Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Tarama, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 1997.s.67. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

Tablo 8'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının yaşadığı yer değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, Gürpınar'ın (2009) ²⁷² "Basketbol ve Futbol Hakemlerinin Karşılaştıkları Sportmenlik Dışı Davranışlar ve Bu Davranışların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" isimli doktora tezinde Araştırmaya katılan basketbol ve futbol hakemlerinin hangi yerleşim biriminde daha çok sportmenlik dışı davranışla karşılaştıklarına dair bilgilere bakıldığında; basketbol ve futbolda ilçelerde (%31,1) olan sportmenlik dışı davranışların diğer yerleşim birimlerine göre daha fazla olduğu hakemler tarafından belirtilmiştir. Ancak, hakemlerin büyük bir kısmı da (%34,3) sportmenlik dışı davranışlar açısından yerleşim birimine göre herhangi bir fark görmediklerini belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmanın çalışmamızı destekler nitelikte olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 9'a göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının yaş değişkenine göre incelendiğinde kural ve yönetime saygı ile rakibe saygı alt boyutunda ve genel olarak sportmenlik düzeylerinde gruplar arasında ileri düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, Kotan'ın (2004) ²⁷³ " Profesyonel Futbol Takımı Taraftarlarının Fair-Play Anlayışları Üzerine Bir Araştırma (Trabzonspor Örneği)" isimli yüksek lisans tezinde fair-play ve yaş arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamıştır. Yapılan bu çalışmada 13-17 yaş grubundaki taraftarların fair-play anlayışları diğerlerine göre daha düşüktür denmiştir. Başkan (2003) ²⁷⁴, 29 C klasman futbol hakemi üzerinde yaptığı ve onların hakemlik performansına etki eden değişkenleri araştırdığı çalışması sonucunda; 31-40 yaşları arasındaki futbol hakemlerinin 21-30 yaşları arasındaki futbol hakemlerine oranla yönettiği müsabakaların gözlemcilerinden aldığı hakemlik puanlarının daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Yapılan bu çalışmalar çalışmamızı desteklemektedir.

²⁷² Bahri Gürpınar, "Basketbol ve Futbol Hakemlerinin Karşılaştıkları Sportmenlik Dışı Davranışlar ve Bu Davranışların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Doktora Tezi Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2009s.73.(**Yayımlanmış Doktora Tezi**)

²⁷³ Recep Kotan, " Profesyonel Futbol Takımı Taraftarlarının Fair-Play Anlayışları Üzerine Bir Araştırma (Trabzonspor Örneği)" Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2004.s.79. (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

²⁷⁴ Muhammet Başkan, Türkiye Altıncı Bölge C Klasman Futbol Hakemlerinin Hakemlik Performanslarına Etki Eden Bazı Değişkenlerin Araştırılması, Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi; 2003 ss.,68-69.(**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

Çalışmamızdan farklı olarak, Topuz (2008) ²⁷⁵, yaptığı çalışmasında futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının yaş ve oynadıkları mevkiye göre anlamlı farklılık göstermediğini belirtmiştir. Yapılan bu çalışma ise çalışmamızı desteklemektedir.

Tablo 10'a göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının spor yaşı değişkenine göre incelendiğinde kural ve yönetime saygı alt boyutunda gruplar arasında anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, Satcher ise; (2006) ²⁷⁶ ahlâkî olarak, 1–4 yıllık sporcuların, 11–12 yıllık sporculardan daha yüksek puanları olduğunu belirtilmiştir ancak; bu durumun sahaya nasıl yansıdığını ortaya koymamıştır. Brown (1992) ²⁷⁷, sporcuların aldıkları uyarı ve diskalifiye cezaları gibi kötü davranışları kaydetmiş ve sonuçta kötü davranış sergileyenlerin sergilemeyenlerden daha tecrübeli sporcular olduklarını ortaya koymuştur. Tasi ve Fung (2005) ²⁷⁸, makalelerinde genç basketbol ve voleybol oyuncularının sportmenlik yönlendirmelerini incelemişler ve yaşlıların gençlere oranla sportmenliği daha az önemsediklerini belirtmişlerdir.

Lee, Whitehead ve Ntoumanis (2007) ²⁷⁹, yaptığı çalışması sonucunda yarışma severlik ve hile yapma puanlarının yaşlılarda gençlerden daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Yapılan bu çalışmalar çalışmamızı desteklemektedir.

Tablo 11'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının öğrenim durumu değişkenine göre incelendiğinde sosyal normlara uyum alt boyutunda gruplar arasında ileri düzeyde anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, Kotan'ın (2004) ²⁸⁰ “ Profesyonel Futbol Takımı Taraftarlarının Fair-Play Anlayışları Üzerine Bir Araştırma (Trabzonspor Örneği)” isimli yüksek lisans tezinde fair-play ve eğitim seviyesi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlamıştır. Ünlücan'ın (1998) ²⁸¹ yapmış olduğu çalışmada maç esnasında ilkökul, ortaokul ve lise mezunu kişilerin üniversite mezunlarına oranla daha fazla küfür ettiklerini tespit etmiştir. Yapılan bu çalışmalar çalışmamızı desteklemektedir.

²⁷⁵ Ramazan Topuz, Amatör Futbol Oyuncularının Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, Konya: Selçuk Üniversitesi; 2008.ss.65-67. (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

²⁷⁶ Denise Natasha Satcher, Social and Moral Reasoning of High School Athletes and Non-Athletes. Doctorate Thesis. **The University of Southern Mississippi**; 2006.p.43-48.

²⁷⁷ Brownak.Moral Reasoning Motivational Orientation Sport Experience and Participant Conduct in Sport. Doctorate Thesis. Minnesota: University of Minnesota; 1992.p.89.

²⁷⁸ Lenatasi Evaand FUNG,Sportspersonship in Youth Basketball and Volleyball Players, **The Online Journal of Sport Psych** 2005, Vol :7 Iss:2, July,

²⁷⁹ Martin Lee J., et al. Development of the Attitudes to Moral Decision-Making in Youth Sport Questionnaire (AMDYSQ). **psych of spo and exer**. 2007; 8: 369-392

²⁸⁰ Kotan, **a.g.e.**, ss. 70-74

²⁸¹ Çimen Ünlücan, “Türk Futbol Seyircilerinde Saldırganlık ve nedenleri”, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1998 .ss..97-98 (**Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

Tablo 12'ye göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının amatör oynama süresi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, Ekmekçi ise (2004)²⁸², hakemlik tecrübelerine göre hakemlerin saldırıya uğrama oranlarında 1-3 yıllık hakemlerin %21, 4-6 yıllık hakemlerin %10,8, 7-9 yıllık hakemlerin %5,2, 10-12 yıllık hakemlerin %1,3 ve 13 yıllık ve üstü hakemlerin %2,8 oranında saldırıya uğradıklarını geri kalanların ise saldırıya uğramadıklarını belirtmiştir¹⁶¹.

Tablo 13'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların sportmenlik düzeyleri ve alt boyutlarının aynı kulüpte oynama süresi değişkenine göre incelendiğinde gruplar arasında anlamlı farklılığın bulunmadığı görülmektedir.

Konu ile ilgili olarak literatürde yapılan çalışmalara bakıldığında, aynı kulüp de oynama yada aynı kurumda çalışma süresi ile ilgili bir çok değişik çalışma yapılmış olmasına rağmen, Fair-play ve aynı kulüp de oynama yada aynı kurumda çalışma süresi arasındaki ilişki ile ilgili bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Yapılan bu çalışmanın daha sonra yapılacak olan çalışmalara örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

Tablo 14'e göre çalışmaya katılan amatör futbolcuların genel olarak empatik eğilim düzeyleri ile sportmenlik düzeyleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki görülmektedir ($p < 0.001$ $r = 0.304$). Bu sonuca göre amatör futbolcuların empatik eğilim düzeyleri arttıkça sportmenlik düzeylerinin de arttığı anlamına gelmektedir. Alt boyutlara bakıldığında fantezi ve empatik düşünce alt boyutları ile sosyal normlara uyum, kural ve yönetime saygı, rakibe saygı ve genel olarak sportmenlik düzeyi arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Perspektif alma alt boyutuna bakıldığında genel olarak sportmenlik düzeyi ile tüm alt boyutları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir.

Culotta-Hackenberg (2002)²⁸³, çocuklar üzerine yapmış olduğu araştırmanın sonuçları doğrultusunda, empatik düşünce ve perspektif alma becerisi geliştikçe hem çocuk suçlarının hem de saldırgan davranışların azalacağını vurgulamaktadır ve perspektif alma ile empatik düşüncenin çocuk suçları ve saldırganlık gibi antisosyal davranışlarla arasında negatif bir ilişki olduğunu söylemektedir. SEZEN-BALÇIKANLI'nın (2009)²⁸⁴ "Profesyonel Futbolcuların Fair Playe Yönelik Davranışları İle Empatik Eğilim Düzeyleri

²⁸² Rıdvan Ekmekçi, Basketbol Hakemlerinin Genel Profili ve Saldırgan Davranışlarla Karşılaşma Durumu, Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi; 2004 ss.67-72(**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

²⁸³ Culottahackenberg LS., Empathy Development and Its Relationship With Aggressive and Delinquent Behavior in Adolescents. Unpublished PHD Thesis. Cleveland, Ohio: leveland State University; 2002.

²⁸⁴ Sezen-Balçikanlı, **a.g.e.**, ss.14-22.

Arasındaki İlişki” isimli doktora tezinde Empati becerisine sahip olan futbolcuların sportmenlik yönelimlerinin de daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Genel bir değerlendirme ile, futbolcunun fantezi becerisi arttıkça sosyal normlara uyum, kurallara ve yönetime saygı ile rakibe saygı düzeyinin de yükseldiği sonucuna ulaşılırken, empatik düşünceye sahip olan futbolcuların rakibe saygı boyutlarında bir yükselme eğilimi, spor katılıma bağlılık, sosyal normlara uyum ile bir de kurallara ve yönetime saygı düzeylerinde anlamlı bir artış olduğu görülmektedir. Kavussanu ve arkadaşlarının (2009)²⁸⁵ yapmış oldukları araştırmada, empati becerisi düşük olan futbolcuların daha fazla antisosyal davranışlar gösterdikleri söylenmektedir. Yapılan bu çalışmalar çalışmamızı desteklemektedir.

²⁸⁵ Maria Kavussanu et al., Observed Prosocial and Antisocial Behaviors in Male and Female Soccer Players. **Journal of Applied Sport Psychology** 2009; 21 (Supp. 1): 62-76.

ÖNERİLER

Bu araştırmadan elde edilen veriler değerlendirildiğinde ve mevcut literatür dikkate alınarak yapılan tartışmalar ışığında aşağıdaki öneriler yapılabilir;

1 .Futbolcu adayı olan ve altyapıda eğitim alan çocuklar için o yaşlarda fair play ve etik değerler ile ilgili eğitimlerin verilmesi gerektiğini düşünüyorum.

2 .Bu araştırma Futbol Kulüpleri, alt yapı oyuncularına özellikle küçük yaş gruplarına yapılabilir.

3 .Bölgesel olarak kuzey-güney, doğu-batı gibi bölgelerde yapılarak bölgeler arası karşılaştırma yapılabilir.

4 .Bireysel sporculara uygulanarak karşılaştırılabilir.

5 .Basketbol, hentbol, voleybol gibi diğer takım sporlarıyla karşılaştırılabilir.

6 .Sporcuların sportmenlik yönelimleri ve empatik eğilim düzeyleri ailelerine uygulanıp karşılaştırılabilir.

KAYNAKLAR

KİTAPLAR

ACET Mehmet, **Sporda Saldırganlık ve Şiddet**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2005.

ATKINSON Richard Chatham vd., **Psikolojiye Giriş**, Sosyal Yayınları, Çev. Yavuz Alogan, Arkadaş Yayınları, İstanbul, 2012.

Aracı Hikmet, **Okullarda Beden Eğitimi**, 6.Baskı, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2006.

AYTEN Ali, **Empati ve Din**, İz Yayınları, İstanbul, 2010.

BALCIOĞLU İbrahim, **Sporun Sosyolojisi ve Psikolojisi**, Bilge Yayıncılık, İstanbul, 2003.

BAUMANN Sigurt, **Uygulamalı Spor Psikolojisi**, Çev. H.Can İkizler ve AO. Özcan, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 1994.

BAŞER Ergün, **Futbolda Psikoloji ve Başarı**, Sporsal Kuram Dizisi 4, Ankara: 1994

BİÇER Turgay, **Sporda Duygu ve Aklın Yönetimi**, Beyaz Yayınları, İstanbul, 2007.

BOZKURT Sinan, **Futbolda Beceri Öğrenimi**, Elma Basım, İstanbul, 2009.

BUDAK Selçuk, **Psikoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 2000.

COPLAN Amy, (2011). "Understanding EmpathyIts Features and Effects" Empathy: Philosophical and Psychological Perspectives. (Ed. A. Coplan and P. Goldie) Oxford: University Press.

ÇAHA Ömer, **Spora Yaslanarak Bir Nefes Alma**, Beta Yayıncılık, Ankara, 1999.

DEMİRCİ Nuri, **A'dan Z'ye Spor**, Neyir Yayıncılık, Ankara, 1995.

DEVER Ayhan, **Spor Sosyolojisi: Tarihsel ve Güncel Boyutlarıyla Spor ve Toplum**,: Başlık Yayın Grubu, İstanbul, 2010.

DOĞAN Orhan, **Spor Psikolojisi**, Nobel Kitabevi, Adana, 2005.

DOLAŞIR Semiyha, **Antrenörlük Etiği ve İlkeleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2006.

DONUK Bilge ve ŞEN DURAN Fatih, **Futbolun Anatomisi**, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2006.

DÖKMEN Üstün, **İletişim Çatışmaları ve Empati**, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 1998.

DÖKMEN Üstün, **Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2012

ERDEMLİ Atilla, **İnsan, Spor ve Olimpizm: Spor Felsefesi Yazıları**, Sarmal Yayınevi, İstanbul, 1996.

ERDEMLİ Atilla, **Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi**, E Yayınları, İstanbul, 2002.

ERDEMLİ Atilla, **Spor Yapan İnsan**, E Yayınları, İstanbul, 2008.

ERDOĞAN İrfan, "Futbol ve Futbolu İnceleme Üzerine" **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**, 2008

ERKAL Mustafa, AYAN Dursun, GÜVEN Özbay, **Sosyolojik Açından Spor**, Der Yayınları, Ankara, 1998.

Fişek kurthan, **Spor Yönetimi**, A.Ü.S. B. F. Yayınları No: 45 Ankara 1980

FİŞEK Kurthan, **Dünyada Türkiye'de Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi**, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1998.

GOLEMAN Daniel, **Duygusal Zeka**, Çev. Seçkin Yüksel, Varlık Yayınları, İstanbul, 1998.

GÜNAY Mehmet ve YÜCE Atilla, **Futbol Antrenmanının Bilimsel Temelleri**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008.

HAYNES Felicity, **Eğitimde Etik**, Çev. Semra Kunt-Akbaş, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2002.

HUIZİNGA Johan, **HOMO Ludens, Oyunun Toplumsal İşlevi Üzerine Bir Deneme**, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1995.

Hazar Muhsin, **Beden Eğitimi ve Sporda Oyunla Eğitim**, Tutubay Yayınları, Saray Matbaası, Ankara, 2000

HURLEY Michael. **Futbol Oynuyorum: Defans**, Çev. Neşe Akın, Caretta Çocuk Yayınları, İstanbul 2011

İKİZLER Can, **Sporda Sosyal Bilimler**, Alfa Yayıncılık, İstanbul, 2009.

İKİZLER H.Can, **Sporda Başarının Psikolojisi**, Alfa Basım Yayınları, Ankara, 1994.

KABAPINAR Yücel, **Empatiyle Gelişmek, Empatiyi Geliştirmek: Çocuk ve Empati**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, 2015.

KABASAKAL Kemal ve ŞAHAN Hasan, **Voleybol Öğretim Yöntemleri: A'dan Z'ye Voleybol**, Şelale Ofset, Konya, 2009.

KALE Rasim ve ERŞEN Engin, **Beden Eğitimi ve Spor Bilimlerine Giriş**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2003

KARAGÖZOĞLU Cengiz, **Sporda Psikolojik Destek, Morpa Kültür Yayınları**, İstanbul, 2006.

KARAKÜÇÜK Suat, **Rekreasyon: Boş Zamanları Değerlendirme**, Gazi Kitabevi, Ankara, 2008.

KETEN Mustafa, **Türkiye'de Spor**. Ankara: Polat Ofset, 1993.

KILBAŞ Şükran, **Rekreasyon**, Alaca Yayınları, Adana, 2001.

KILCIGİL Ertan, **Sosyal Çevre-Spor İlişkileri**, Bağırğan Yayınevi, Ankara, 1998.

KONTER Erkut, **Sporda Karşılaşma Psikolojisi**, Nobel Yayınları, Ankara, 2006.

KONTER Erkut, **Sporda Stres ve Performans, Kuramlar ve Kontrol Etme Teknikleri**, Bassaray Basımevi, İzmir, 2010.

ÖZ Fatma, Sağlık Evlerinde Çalışan Doktor ve Hemşirelerin Empatik Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesi, **III. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı**, Esnaf Ofset, Sivas, 1992, s. 647–652.

ÖZER Kamil ve ÖZER Dilara Sevimay, **Çocuklarda Psikomotor Gelişim**, Nobel, 1998

ÖZBEK Oğuz, **Beden Eğitimi Öğretmeni Meslek Etiği**, Spor Yayınevi, Ankara, 2008.

ÖZMEN Öner, **Çağdaş Sporda Eğitim Üçgeni**, Yılmaz Matbaası, İstanbul, 1978.

ÖZTÜRK Füsun, **Toplumsal Boyutlarıyla Spor**, Bağırğan Yayınevi, Ankara, 1998.

PEHLİVAN AYDIN İnayet, **Yönetmel Mesleki ve Örgütsel Etik**, Pegem Yayınevi, Ankara, 2002.

RAMAZANOĞLU Fikret, **Sporda Sosyal Alanlar**, Bıçaklar Yayın, İstanbul, 2004.

SALMIŞ Ferman, **Tekno İnsan Çağında İletişim ve Empati Kaybı**, Elit Kültür Yayınları, İstanbul, 2011.

SEZEN Gülfem ve YILDIRAN İbrahim, "Profesyonel ve Amatör Futbolcuların "Fair-Play" Anlayışları" Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, **10-11 Ekim 2003, Bildiriler Kitabı**, Sim Matbaacılık, Ankara, 2003.

STEMMLER Theo, **Futbolun Kısa Tarihi**, Çev. Necati Aça, Dost Yayınları, Ankara, 2000.

YILMAZ Abdullah, TÜTÜNCÜ Koray, DEMİREL Ertürk, **Bir Ahlak Kuramı**, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2006

TARHAN Nevzat, GÜMÜŞEL Orhan ve SAYIM Aynur, **Pozitif Psikoloji**, Timaş Yayınevi, İstanbul, 2013.

TİRYAKİ Şefik, **Spor Psikolojisi: Kavramlar, Kuramlar ve Uygulama**, Eylül Yayınları, Ankara, 2006

Tuğrul, Akşar, Kutlu, Merih, **Futbol Ekonomisi**, Literatür Yayınları, İstanbul, 2006.

VOİGT Dieter, **Spor Sosyolojisi**, Çev. Ayşe Atalay, Akım Yayınları, İstanbul, 1998.

YAMANER Faruk, **Beden Eğitimi ve Sporda Temel İlkeler**, Ekin Basım Yayın, Bursa, 2001.

YAPAN Hakan Tevfik, **Spor Ahlakı**, Merkez Ofset, Gaziantep, 2007.

YETİM A.Azmi, **Sosyoloji ve Spor**, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2006

ŞAHİN Mehmet, **Spor Ahlakı ve Sorunları**, Evrensel Basın Yayın, İstanbul, 1997.

MAKALELER

AKKOYUN Fusun, "Empatik Anlayış Üzerine" **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1982, 15 (2): 62-69.

AKKOYUNLU Yagmur vd., "Amatör Genç Futbolcuların Sporda Erdem Anlayışının Araştırılması" **10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi**, 10th International Sport Sciences Congress, Proceedings-II, Bolu, Ekim 2008, 23-25.

KÖKSAL AKYOL Aysel ve KÖRÜKÇÜ SARIYÜCE Özlem, **Çocuklarda Empati Gelişimi ve Bilişsel Gelişimin İncelenmesi**, Omep Dünya Konsey Toplantısı ve Konferansı 1., Yapa Yayınları, İstanbul, 2003.

ARI Makbule Meziyet vd., "48-72 Aylar Arasındaki Çocukların Duygusal İfadeleri Tanımlama ve Algılamalarının Yaş ve Cinsiyete Göre İncelenmesi" **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 1995, 2 (3): 119-124

CEVAHİR Reyhan, "Ebelik Öğrencilerinin Devam Ettikleri Sınıflara Göre Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi", **Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi**, 2008, 3 (7): 3-15.

ÇOKNAZ Dilşad, "Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Olimpik Konulara Yönelik Farkındalıkları ve Olimpik Kavramlara İlişkin Değerlendirmeleri" **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, 2010, 7 (1): 1264-1289.

DORAK Ferudun ve VURGUN Nilgün, "Takım Sporları Açısından Empati ve Takım Birlikteliği İlişkisi" **SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2006, 4 (2): 73-77.

DÖKMEN Üstün, "Empatinin Yeni Bir Modele Dayanarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi" **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1988, 2 (1-2): 155-190

ERKUŞ Adnan ve YAKUPOĞLU Serdar, "Spor Ortamında Empati Ölçeği (SEM) Geliştirme Çalışması", **Spor Bilimleri Dergisi**, 2001, 12 (1): 22-31.

ERSOY Elif Gökçe ve KÖŞGER Ferdi, "Empati: Tanımı ve Önemi" **Osmangazi Tıp Dergisi**, 2016, 38: x-xx.

GENÇ Salih Zeki ve TEMEL Kalafat, Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Empatik Becerilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, **Sosyal Bilimler Dergisi**, 2008,s. 19.

GÜÇLÜ Mehmet, Spor Tesislerinin İşletmesi-Ankara Özel Yükseliş Koleji Spor Tesisleri, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 1998, 4:33-39.

GÜLSEREN Şeref, “Eşduyum (Empati): Tanımı ve Kullanımı Üzerine Bir Gözden Geçirme” **Türk Psikiyatri Dergisi**, 2001, 12 (2): 133-145.

HÜNERLİ Selçuk, “Türkiye’de Futbol İktidarı ve Fanatizmin Karikatürlerde Yansıması” **Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi**, 2011, 19: 97-108.

KAHRAMAN Huriye ve AKGÜN Serap, “Empati Becerileri Eğitiminin Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Empati Becerilerine ve Sorun Davranışlarına Etkisi” **Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi**, 2008, 15 (1): 15-24.

KALLIOPUSKAMirja, Relation Of Empathy and SelfEsteem To Active Participation In Finnish Baseball. **Perceptual And Motor Skills**,1987, 65(1), 107113.

KAVUSSANU Maria et al., Observed Prosocial and Antisocial Behaviors in Male and Female Soccer Players. **Journal of Applied Sport Psychology** 2009; 21 (Supp. 1): 62-76.

KIRIMOĞLU Hüseyin ve ark., Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve spor eğitimi alma durumlarına göre saldırganlık ve empatik eğilim düzeylerinin incelenmesi, **journal of human Sciences**, 2016, 13-3

KÖKLÜ Yusuf vd., “Genç Futbolcuların Bazı Fiziksel Uygunluk ve Somatotip Özelliklerinin Oynadıkları Mevkilere Göre Karşılaştırılması” **SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2009, 7 (2): 61-68.

OKVURAN Ayşe, “Çağdaş İnsanı Yaratmada Yaratıcı Drama Eğitiminin Önemi ve Empatik Beceri ve Empatik Eğilim Düzeylerine Etkisi” **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, 1994, 27 (1): 185-194

ÖZ Fatma, “Son Sınıf Hemşirelik Öğrencilerinin Empatik Eğilimleri, Empatik Becerileri ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki” **Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi**, 1998, 2 (2): 32-38.

ÖZTÜRK Füsun vd., “Antrenör ve Hakemlerin Empati Durumlarının Araştırılması, **Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2004, 2 (1): 19-25.

PIJİ KÜÇÜK Duygu, “Müzik Öğretmeni Adaylarının Empatik Eğilimleri ile İletişim Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 27-29 Nisan, Antalya, 2011, ss.935-942.

SATCHER Natasha Denise, Social and Moral Reasoning of High School Athletes and Non-Athletes. Doctorate Thesis. **The University of Southern Mississippi**; 2006.p.43-48

SAYGILI Gizem, KIRIKTAŞ Halit, GÜLSOY Talha Hüseyin, "Bazı Değişkenlere Göre Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeyleri" **Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 2015, 4 (1): 73-82.

SEZEN Gülfem ve YILDIRAN İbrahim, "Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Futbolda Fair Play'e İlişkin Olumlu ve Olumsuz Davranışlara Yaklaşımlarının İncelenmesi", **Spor Yönetimi ve Bilgi Teknoloji Dergisi**, 2007, 2 (1): 14-22.

SMİTH Adam, "Cognitive Empathy and Emotional Empathy in Human Behavior and Evolution" **The Psychological Record**, 2006, 56: 3-21.

ŞAHAN Hasan vd., "Spor-Medya İlişkilerinde İletişim Teknolojilerinin Rolü" **Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2008 2 (2): 155-164.

ŞAHİN Zümrüt Akgün, Özdemir Funda Kardeş, zetermination of Communication and Empathy Skill Levelsof Nurses, **Journal of Academic Research in NursingJAREN**, 2015, 1(1), 1-7.

TASİ Evaand FUNG Lena, Sportspersonship in Youth Basketball and Volleyball Pl ayers, **The Online Jour of Sport Psych** 2005, Vol :7 Iss:2, July,

TEKİN, Murat, Güllü, Mehmet, Analysis of Empathic Artifice Level of Teacher Candidates Who Study in the School of Physical Education And Sport. **Procedia Social and Behavioral Sciences**,2010, 2(2), 1987-1992.

TUNCAY Tarık, İL Sunay, "Sosyal Hizmet Uygulamasında Empatiyi Yeniden Düşünmek", **Toplum ve Sosyal Hizmet**, 2009, 20 (2): 39-56.

WARNER Ronald E. "Can Teachers Learn Empathy?" **Education Canada**, 1984, 24 (1): 39-41.

WİED Minet, GOUDENA Paul.P. and MATTHYS Walter, "Empathy in Boys with Disruptive Behavior Disorders" **Journal of Child Psychology and Psychiatry**, 2005, 46 (8): 867-880

YAVUZER Yasemin ve ark., Eğitim Fakültesi Öğrencilerin Empatik Beceri Düzeylerinin Belirlenmesi, **Eğitim ve Bilim Dergisi**, Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, 2003(2)ss.13-18.

YILMAZ İdris ve AKYEL Yakup, Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Empatik Eğilim Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. **Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi** (KEFAD), 2008, 9(3), 27–33.

YILDIRAN İbrahim, "Sporda "Fair-Play" Kavramının Tarihsel Boyutları" **Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri**, Ankara: Spor Bilimler ve Teknolojisi Yayınları, 1992.

YILDIRAN İbrahim, "Fair-Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü", **Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2005, 1: 3-16.

ZEKİOĞLU Aylın, TATAR Arkun, Üniversitede Eğitim Gören Futbolcuların Empatik Becerilerinin Kişilik Özellikleri İle Karşılaştırılması, **Spor metre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 2006, Cilt:4, ss:135-138.

TEZLER

AKA Hasan, Profesyonel Futbolcuların Empatik Eğilim Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2014,ss.39-40.(**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

AKÇALI F. Özge, Kaygı Seviyesinin Empatik Beceri Üzerindeki Etkisi, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1991.ss.46-48. (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

BALÇIKANLI Gülfem Sezen, “Profesyonel Futbolcuların Fair Playe Yönelik Davranışları ile Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişki”, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2009,ss.4-5. (**Yayınlanmış Doktora Tezi**).

BAŞKAN Muhammed ,Türkiye Altıncı Bölge C Klasman Futbol Hakemlerinin Hakemlik Performanslarına etki eden bazı değişkenlerin araştırılması,Karadeniz Teknik Üniversitesi Trabzon Sağlık Bilimleri Enstitüsü,Trabzon 2003.ss.68-69.(**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

BÜKÜM Sezgin, “Din Görevlileri ile Öğretmenlerin Empatik Eğilim ve Beceri Düzeylerinin Karşılaştırılması: Fethiye Örneği” Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2013,s.40. (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).

BROWNAK Moral Reasoning Motivational Orientation Sport Experience and Participant Conduct in Sport Doctorate Thesis Minnesota:University of Minnesota;1992.p.89.

CULOTTA Hackenberg LS. Empathy Development and Its Relationship With Aggressive and Delinquent Behavior in Adolescents. Unpublished PHD Thesis.Cleveland,Ohio: Cleveland State University; 2002.

ÇİMER Özcan, Çeşitli Meslek Gruplarında Çalışan Kişilerin Empatik Eğilimleri, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1998.s.64. (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

DEV Necmi, İlköğretim Okullarında Görev Yapan Yönetici ve Öğretmenlerin Empatik Beceriler Açısından Karşılaştırılması, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.ss.61-63. (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

EKİNCİ Öznur, Öğretmen Adaylarının Empatik ve Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.s.53. (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

EKMEKÇİ Rıdvan Basketbol Hakemlerinin Genel Profili ve Saldırgan Davranışlarla Karşılaşma Durumu Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi;2004ss.67-72. (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**)

ENGELER A.Psikopati ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu İstanbul: İstanbul Üniversitesi 2005.s.66.(**Yayınlanmış Doktora Tezi**)

ERCOŞKUN Hanifi Muhammet, “Sınıf Öğretmenliği Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi”, Atatürk Üniversitesi Sosyal

Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 2005.ss.13-14 (**Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi**).
ERKMEN Gaye, Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören Öğrencilerin Empatik Eğilimlerinin Sporda Tercih Ettikleri Lider

Davranışları ile Karşılaştırılması, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2007.s.65. **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

ERSOY Adnan vd., “Üniversitelerarası Türkiye Şampiyonasına Katılan Sporcuların Kendi Üniversitelerinden Beklentileri” 9. Uluslararası Spor Bilimleri, Muğla: Dumlupınar Üniversitesi, 2006.ss.39-40. **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

GÜRPINAR Bahri, “Basketbol ve Futbol Hakemlerinin Karşılaştıkları Sportmenlik Dışı Davranışlar ve Bu Davranışların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı Doktora Tezi Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2009 **(Yayınlanmış Doktora Tezi)**

GÜLDAĞ Sibel, “Düzce Çakırlar İlköğretim Okulunda Okuyan Öğrencilerin Ebeveynlerinin Empatik Düzeylerinin Ailelerin Sosyo-Ekonomik Yapılarına Göre İncelenmesi”, Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli, 2007,s.16. **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

GÜNAYDIN Murat, Orta Öğretim Kurumlarında Çalışan Öğretmenlerin Empatik Eğilim Düzeyleri İle Çatışma Eğilimi Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, On dokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1999 .s.63.**(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

GÜNEL İlker, “Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın Taşra Teşkilatlarında Görev Yapan İl Müdürlükleri ve Şube Müdürlerinin Empati Becerilerinin Belirlenmesi”, Dumlupınar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Kütahya, 2014s.12. **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

GÜLLE Mahmut, “Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Bölümlerine Göre Eleştirel Düşünme ve Empati Kurma Düzeylerinin İncelenmesi”Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü,Sakarya,2015 **(Yayınlanmış Doktora Tezi)**

İKİZ F.Ebru, “Danışma Becerileri Eğitiminin Danışmanların Empatik Eğilim, Empatik Beceri ve Tükenmişlik Düzeyleri Üzerindeki Etkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2006 .ss.28-29.**(Yayınlanmamış Doktora Tezi)**.

KATMAN Hacı Ali, Okul Yöneticilerin Empatik Eğilimlerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta, 2010.ss.60-62.**(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

KARABAĞ Gülin Şerifnaz, “Öğretilebilir ve Bilişsel Bir Beceri Olarak Tarihi Empati”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 2003,ss.34-35. **(Yayınlanmış Doktora Tezi)**.

KILIÇ Suzan, İstanbul'daki Okul Öncesi Öğretmenlerinin Empatik Beceri Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 2005.s.62. **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

KOTAN Recep, “ Profesyonel Futbol Takımı Taraftarlarının Fair-Play Anlayışları Üzerine Bir Araştırma (Trabzonspor Örneği)”, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2004.s.79. **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

KORUR Ezel Nur, Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Eleştirel Düşünme ve Empatik Eğilimleri. Yayınlanmış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2014.ss.74-78. **(Yayımlanmış doktora tezi)**

ÖNEMLİTÜRK Derya, Lise Yöneticilerin Kendini Gerçekleştirme ve Empati Düzeyleri, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 1998ss.72-75**(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

ÖZBEK Mehmet Ferhat, Çalışma Hayatında Empati Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa, 2002.s.81. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

TOPUZ Ramazan, Amatör Futbol Oyuncularının Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi Konya Selçuk Üniversitesi 2008.ss.65-67.**(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

ÜNLÜCAN Çimen. "Türk Futbol Seyircilerinde Saldırganlık ve nedenleri", Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1998.ss.97-98. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

PINAR Gül, Doğum Salonlarında Çalışan Ebe/Hemşirelerin Empati Düzeylerinin İncelenmesi, Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir, 2004.ss.64-65. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

REHBER Elife, "İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Patik Eğilim Düzeylerine Göre Çatışma Çözme Davranışlarının İncelenmesi", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana, 2007.s.13. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

SATILMIŞ Hayriye Belgin, "Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Bazı Değişkenlere Göre Psikolojik Belirtileri ve Empatik Eğilim Düzeyleri", Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Ankara, 2012,s.9. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

SOLAK Nadir, "Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeyi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011,s.26 **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

SÜLÜN Ömer, "Futbol Hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması", Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman, 2013,s.62.**(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

ŞAKAR Murat, "Voleybolcuların Empati Beceri Düzeylerinin İncelenmesi", Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Karaman, 2012,s.16. **(Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi)**.

TAŞKIN Halil, "Profesyonel Futbolcularda Teknik Parametrelerin Tespiti ve Liglere Göre Değerlendirilmesi", Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2005,ss.4-5.**(Yayımlanmış Doktora Tezi)**.

TUNÇKOL H.Mehmet, "Profesyonel Futbolcuların Futbolu Bırakma Yaşantılarını Algılamaları Üzerine Bir Araştırma", Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2007s.12. **(Yayımlanmış Doktora Tezi)**.

ULUS Leyla, “Annelere Uygulanan Empati Eğitim Programının Bağışlama ve Empati Düzeylerine Etkisi”, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 2015,s.37. **(Yayınlanmış Doktora Tezi)**.

ULUSOY Yıldız Öztan, Okul Yöneticilerin Stres, Empati ve Kişilik Özelliklerine İlişkin Bir Tarama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 1997,s.67. **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

YILDIRIM Eyyup, “Profesyonel Ligdeki Yabancı Futbolcuların, Türkiye’de Futbol Oynamalarına İlişkin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Açından Görüşleri ve Yerli Futbolcuların Yabancı Futbolculara Bakış Açıları”, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2008 s.3.**(Yayınlanmış Doktora Tezi)**.

YILDIRIM Atilla, İlköğretim Okulu Yöneticilerinin Empatik Eğilimleri ve Empatik Becerileri ile Çatışma Yönetimi Stratejileri Arasındaki İlişki, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2003,ss.97-98 **(Yayınlanmamış Doktora Tezi)**

YILMAZ Serhan, Spor Yapan ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerin Empatik Eğilimleri ile Saldırganlık Düzeyleri, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2013,ss.47-68. **(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

YILMAZ Ayçin, Eğitim Yöneticilerin Empatik Becerileri Düzeyi Üzerine Bir İnceleme, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale, 2005,ss.74-80. **(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi)**

YİĞİTER Korkmaz, Kocaeli İlinde Görevli İlk ve Orta Öğrenim Kurumlarında Çalışan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Empati Becerilerinin İncelenmesi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008,ss.70-76.**(Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi)**

İNTERNET KAYNAKLARI

ÖZBEK Mehmet Ferhat, (2004). “Toplumsal Yaşamda Empati” Akademik Bakış, <http://www.akademikbakis.org/eskisine/1/5.htm> (10.03.2017).

<http://www.sporbilim.com/sayfa.asp?mdl=haber¶m=125> (04.04.2017)

EKLER

KİŞİLERARASI TEPKİSELLİK İNDEKSİ

Bu envanterin amacı kazanma isteğinin, hırsın, sporcu mental olarak nasıl etkilediğini ve fair play üzerinde ne kadar etkili olduğunu görmek amacıyla bir çalışma yapılacaktır. Sizlerden toplanan veriler yalnızca bilimsel amaçla araştırmada kullanılacak, hiçbir kurum ya da kişiye verilmeyecektir. Her bir maddenin sizi ne kadar iyi tanımladığını sayfanın başında bulunan cetveldeki uygun rakamları seçerek belirleyiniz. Cevabınız üzerinde karara vardığınızda, size uygun seçeneğin rakamını işaretleyiniz (X). LÜTFEN CEVAP VERMEDEN ÖNCE HER BİR MADDEYİ DİKKATLİCE OKUYUNUZ. Vereceğiniz cevapların samimiyeti ve ciddiyetinden dolayı teşekkür ederiz.

KİŞİSEL BİLGİLER

Yaşınız:

Kaç yıldır bu sporu yapmaktasınız:

Kaç yıldır amatör olarak
oynamaktasınız:

Kaç yıldır bu kulüpte oynamaktasınız:

Öğrenim Durumu:

Yaşadığınız yer: Kent Kırsal

Beni Hiç Tanımlamıyor 0	Beni Çok Az Tanımlıyor 1	Beni Kısmen Tanımlıyor 2	Beni Oldukça Tanımlıyor 3	Beni Tam Olarak Tanımlıyor 4
----------------------------	-----------------------------	-----------------------------	------------------------------	---------------------------------

1	Başıma gelebilecek olaylar hakkında düzenli olarak düşünüp hayaller	0	1	2	3	4
2	Benden daha az şanslı insanlara karşın sık sık ilgili ve hassas duygular	0	1	2	3	4
3	Bazen olaylara başkalarının gözüyle bakmakta güçlük çekiyorum.	0	1	2	3	4
4	Problemleri olduğunda insanlar için bazen üzüntü duymam.	0	1	2	3	4
5	Romandaki karakterlerin hisleriyle gerçekten ilgilenirim.	0	1	2	3	4
6	Acil durumlarda kendimi gergin ve rahatsız hissederim.	0	1	2	3	4
7	Film veya oyun izlerken genellikle objektif olurum ve çoğunlukla müdahil	0	1	2	3	4
8	Bir anlaşmazlık hakkında karar vermeden önce olayı başkalarının bakış açısıyla da değerlendirmeye çalışırım.	0	1	2	3	4
9	İnsanların kullanıldığını gördüğümde, onlara karşı bir çeşit koruma duygusu hissederim.	0	1	2	3	4
10	Çok duygusal bir olayın ortasında kendimi çaresiz hissederim.	0	1	2	3	4
11	Arkadaşlarımın açısından olayların nasıl gözüküğünü düşünerek onları daha iyi anlamaya çalışırım.	0	1	2	3	4
12	Nadiren iyi bir kitap veya oyuna aşırı derecede yoğunlaşıyorum.	0	1	2	3	4
13	Yaralanmış birini gördüğümde, sakin kalmaya çalışırım.	0	1	2	3	4
14	Diğer insanların şanssızlıkları beni çok fazla rahatsız etmez.	0	1	2	3	4
15	Bir konu hakkında haklı olduğumdan emin olursam, başkalarının tartışmalarını dinleyerek zamanımı boşa harcamam.	0	1	2	3	4
16	Oyun veya film izledikten sonra, karakterlerden biriymişim gibi hissederim.	0	1	2	3	4
17	Gergin bir ruh halinde olmak beni korkutur.	0	1	2	3	4
18	İnsanların haksızlığa uğradığını gördüğümde, çok yoğun bir acıma	0	1	2	3	4
19	Acil durumlara ilgilenmekte genellikle etkiliyimdir.	0	1	2	3	4
20	Çoğu zaman gördüğüm şeylerden yoğun bir şekilde etkilenirim.	0	1	2	3	4
21	Her sorunun iki boyutu olduğuna inanırım ve her iki açıdan da bakmaya	0	1	2	3	4
22	Kendimi oldukça yumuşak kalpli bir insan olarak tanımlarım.	0	1	2	3	4
23	İyi bir film izlediğimde, kendimi rahatlıkla ana karakterin yerine koyabilirim.	0	1	2	3	4
24	Acil durumlarda kontrolümü kaybetme eğilimindeyimdir.	0	1	2	3	4
25	Birine kızdığımda, bir süre kendimi onun yerine koymaya çalışırım.	0	1	2	3	4
26	İlginç bulduğum bir hikâye veya romandaki olaylar eğer benim başıma gelseydi nasıl hissederdim diye düşünürüm.	0	1	2	3	4
27	Ciddi bir şekilde yardıma ihtiyacı olan birini gördüğümde hiçbir şey yapamayacak duruma gelirim.	0	1	2	3	4
28	Birini eleştirmeden önce, onun yerinde ben olsaydım nasıl hissederdim diye düşünmeye çalışırım.	0	1	2	3	4

ÇOK BOYUTLU SPORTMENLİK YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ

	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
Maçı kaybetsem de rakibimi tebrik ederim					
Bir yenilgiden sonra rakip takım antrenörü ile tokalaşırım					
Bir yenilgiden sonra rakibimi iyi performansından dolayı kutlarım.					
Galip geldiğimde bile, kaybeden rakibimin gayretini takdir ederim.					
Kazansam da kaybetsem de rakibimle tokalaşırım.					
Hakem kararlarına uyarım.					
Oyun kurallarına saygı duyar ve uyarım.					
Yaptığım sporun tüm kurallarına mutlaka uyarım.					
Hatalı karar verdiğinde bile hakeme saygımı kaybetmem.					
Hakemler dışında, resmi maç/saha görevlilerinin uyarılarını dinlerim.					
Kaybedeceğimden emin olsam bile maçta elimden gelen çabayı gösteririm.					
Maçta çok hata yapсам bile mücadeleyi bırakmam.					
Eksiklerimi gidermek için neler yapacağımı düşünürüm.					
Tüm antrenmanlara katılmak benim için önemlidir.					
Antrenmanlarda elimden gelen her şeyi yaparım.					
Yere düşen rakibimin kalkmasına yardım için elimi uzatırım.					
Eğer elimden gelirse, haksız bir şekilde oyundan atılmak üzere olan rakibimin oyunda kalması için hakemle konuşurum.					
Rakibim sakatlandığında, yardım alabilmesi için hakemden oyunu durdurmasını isterim.					
Rakibim haksız yere cezalandırılırsa bu durumu düzeltmeye çalışırım.					
Rakibim spor malzemelerini unutmuşsa yedeklerimi ona ödünç veririm.					

ÖZGEÇMİŞ

1985 Mardin doğumlu olup lise öğrenimi de dahil olmak üzere Mardin'de tamamladım. Futbol hayatıma Mardin sporda 14 yaşında alt yapıda başladım. Profesyonelliğe geçişim 17 yaşında oldu. Futbol hayatıma 2. ve 3. Liglerde 11 yıl profesyonel devam ettim, 3 tane şampiyonluk yaşadım. 2010 yılında Gaziantep Üniversitesi Antrenörlük bölümüne yerleştim. 2015 yılında Türkiye Futbol Federasyonunun yaptığı antrenörlük eğitime katılmaya hak kazanarak UEFA B diplomasını aldım. Aynı zamanda 2015 yılında İstanbul Gelişim Üniversitesi Hareket ve Antrenman bilimleri ana bilim dalında yüksek lisans eğitimine başladım.

Kişisel Bilgiler:

Adı: Tuncay

Soyadı: ELİK

Doğum Yeri: Mardin Merkez

Doğum Tarihi: 01.09.1985

Uyruğu: T.C.

Medeni Hali: Bekar

Cep Tel: (0532) 646 50 60

E-Mail: tuncayelik@gmail.com

Adres: Ssk Caddesi kardelen sokak Barış Apartmanı No: 2 Artuklu/Mardin